

M A R E N B E R G

K R A T E K Z G O D O V I N S K I O P I S K R A J A
I N O K O L I C E .

Spisal

Hrovat Stane

1939.

P r e d g o v o r .

Če greš od železniške postaje Vuhred - Marenberg v lepi Dravski dolini po banovinski cesti čez dravski most proti severu, prideš najprej v malo naselbino Dobravo in za dobre četrte ure hoda mimo rodovitnih polj dosežeš v trg Marenberg. Ta se razprostira v dolžini nad 1,5 km na obeh straneh podravske ceste Maribor - Dravograd na južni strani zapadnega Kozjakovega pogorja, ki tako trg brani pred mrzlimi severnimi vetrovi.

Trg ima katoliško in evangelijsko cerkev, je sedež okrajnega sodišča, dekanije, finančne kontrole, tu se nahaja pogranični oddelek, šola, obč. hranilnica, lekarna, hmeljarna, poštni (telef.-telegr.) urad itd., - je torej znatnejši kraj, ki ima za seboj prav lep razvoj.

Ni pa bilo vedno tako. Še pred 900 leti je stala le tu in tam kaka koča, vse drugo je bilo livada in gozd. In če se podaš na zarasli grajski hrib nad trgom, najdeš na vrhu ostanke razvalin Marenberškega gradu - kup kamenja, ki bo v kratkem tudi razpadel in porasel s travo in mahom, danes pa je tiha priča nekdanjega sedeža plemenitih gospodov Marenberških. Pod gradom na zapadni strani hriba blizu Radelskega potoka pa vidiš mogočno poslopje, ki tudi polagoma a sigurno razpada. To je bil nekdanji slavni samostan dominikank, ki je bil med najbogatejšimi v deželi.

Vse mine, minila je slava, izginil je grad, izginil bo tudi samostan. Ker še ni bila celotna zgodovina kraja obelodanjena, da se pa vendar ohrani slava prejšnjih dni v spomin bodočim rodovom, zato hočemo v tej knjižici podati zgodovino o kraju, gradu in samostanu, in sicer v glavnem dobo višestva XII. in XIII. stoletja, kolikor je ohranjenega in znanega iz raznih pisanih virov ter originalnih listin, dotakniti pa se hočemo tudi novejši dobe.

Da tako delo ni lahko, še manj pa hvaležno, mi bo vsak priznal, kdor je že imel s podobnim delom opravka. Največ težkoč je pač v tem, ker se nahaja večina arhivalij iz naših krajev v bivši Avstriji, največ v Gradcu in na Dunaju, pa tudi po samostanih in gradovih v Gornji Štajerski. Obilo truda in mnogo stroškov bo imel dotični, ki bo hotel podati res izčrpno in točno zgodovino našega kraja od vseh početkov pa do danes.

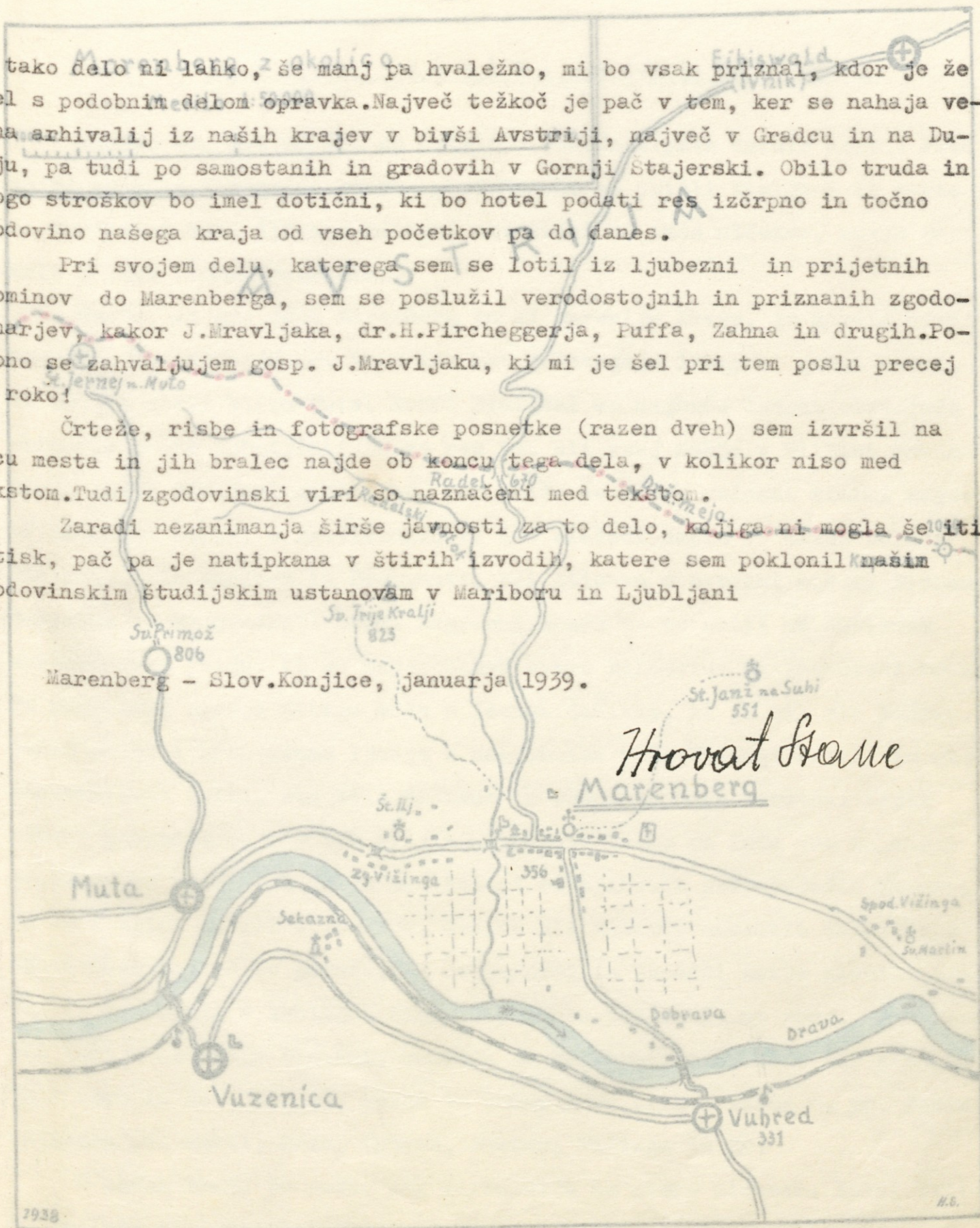
Pri svojem delu, katerega sem se lotil iz ljubezni in prijetnih spominov do Marenberga, sem se poslužil verodostojnih in priznanih zgodovinarjev, kakor J. Mravljaka, dr. H. Pircheggerja, Puffa, Zahna in drugih. Posebno se zahvaljujem gosp. J. Mravljaku, ki mi je šel pri tem poslu precej na roko!

Črteže, risbe in fotografske posnetke (razen dveh) sem izvršil na licu mesta in jih bralec najde ob koncu tega dela, v kolikor niso med tekstom. Tudi zgodovinski viri so naznačeni med tekstom.

Zaradi nezanimanja širše javnosti za to delo, knjiga ni mogla šeleiti v tisk, pač pa je natipkana v štirih izvodih, katere sem poklonil našim zgodovinskim študijskim ustanovam v Mariboru in Ljubljani

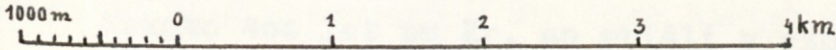
Marenberg - Slov. Konjice, januarja 1939.

Hrvat Stane

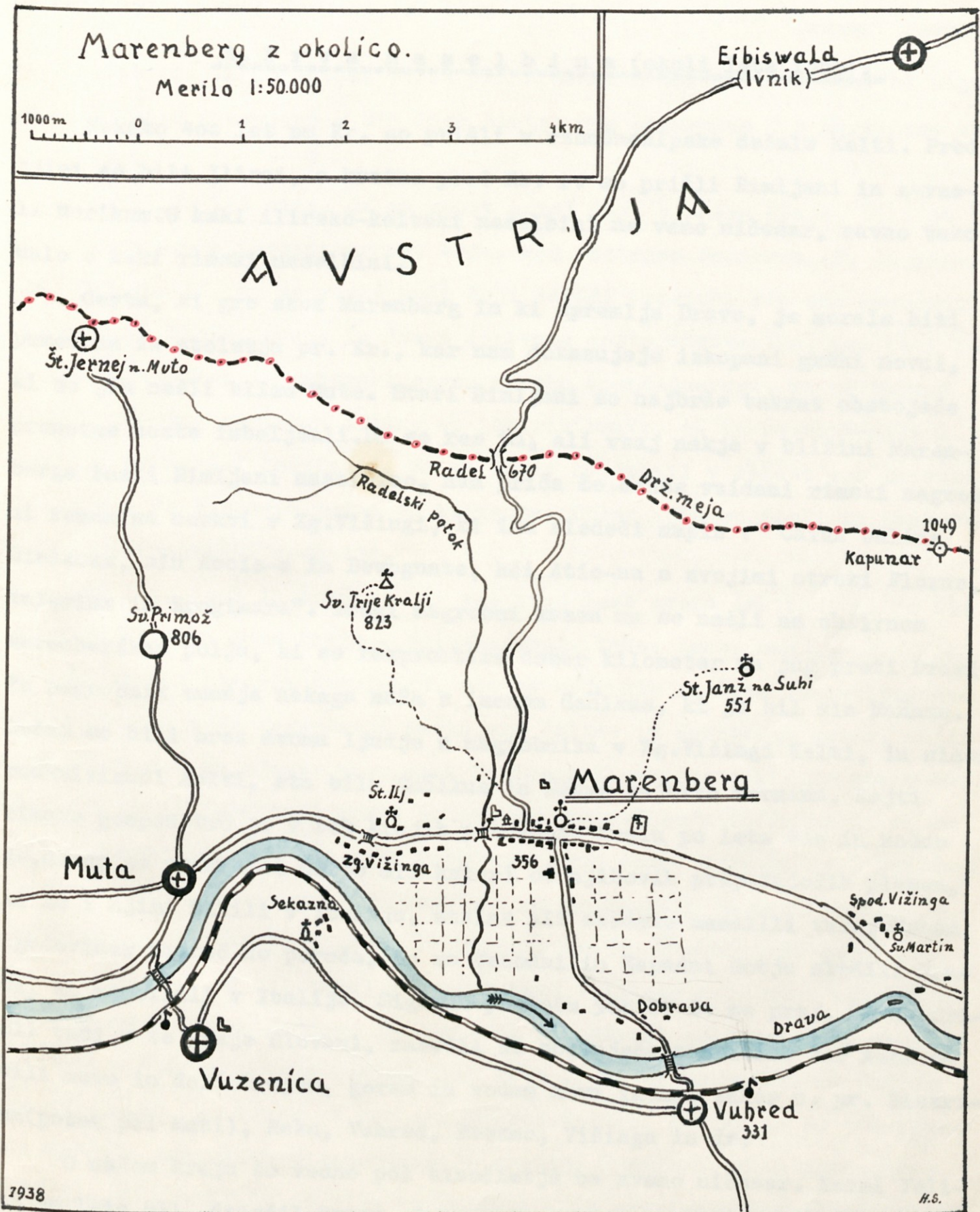

Marenberg z okolico.

Merilo 1:50.000

A V S T R I J A

A. P r v a n a s e l b i n a (okoli leta 1000).

Nekako 400 let pr. Kr. so prišli v vzhodnoalpske dežele Kelti. Pred njimi so bili Ilirci, a kratko pred Kr. r. so prišli Rimljani in zavzeli Norikum. O kaki ilirsko-keltski naselbini ne vemo ničesar, ravno tako malo o kaki rimski naselbini.

Cesta, ki gre skozi Marenberg in ki spremlja Dravo, je morala biti pomembna že stoletja pr. Kr., kar nam dokazujejo izkopani grški novci, ki so jih našli blizu Mute. Stari Rimljani so najbrže takrat obstoječe prometne ceste izboljšali. Da so res tu, ali vsaj nekje v bližini Marenberga imeli Rimljani naselbino, nam priča še danes vzdani rimski nagrobni kamen na cerkvi v Zg. Vižingi, ki ima sledeči napis: "Caius Julius Cisiacus, sin Accis-a in Devognate, hči Atio-na s svojimi otroki Florus, Valerius in Brogimara". Drugi nagrobni kamen so našli na obširnem marenberškem polju, ki se razprostira dober kilometer na jug proti Dravi. Ta nagrobnik omenja nekega moža z imenom Gañikus, ki je bil sin Mañusa. Dočim so bili brez dvoma ljudje z nagrobnika v Zg. Vižingi Kelti, in sicer romanizirani Kelti, sta bila Gañikus in Mañus najbrže Germana. Kajti rimsko gospodstvo je v teh krajih prenehalo kmalu po letu 400 in možno je, da so se posamezni Gotje ali kateri od njihovih pripadajočih plemen, ki so z njimi silili v Italijo, stalno ali začasno naselili tukaj. Noben zgodovinar namreč ne poroča, če so Vzhodni in Zapadni Gotje sledili Dravi, ko so silili v Italijo. Sigurno po letu 568 če že ne prej, pa so prišli tudi v te kraje Slovani, zasedli že obstoječe naselbine ter ustanovili nove in dali krajem, goram in vodam nova imena, kakor n. pr. Bistrica (potok pri Muti), Reka, Vuhred, Brezno, Vižinga in dr.

O našem kraju še vedno pol tisočletja ne zvemo ničesar. Karel Veliki je leta 811. določil Dravo od njenega izvira do izliva kot mejo med Salcburško nadškofijo in Oglejsko patrijarhijo. Ko je Oton I. zagospodoval

in leta 955. nagnal Madjare, je tudi določil, da pripada "Dravski gozd" slovensko; sam dr. Pirhögger pravi, da izvira iz slovenskega osebnega do št.Ožbolta in do potoka Velka pri Breznem h Koroški. Vzhodno od tega gozda je bila pokrajina "Die Mark hinter dem Drauwalde" z Mariborom kot središčem.

Preko 170 let mine, da se zopet nekaj čuje o našem kraju. Bilo je v dobi takozvanega investiturnega boja. Med cesarjem Henrikom IV. in papežem Urbanom II. so se vneli hudi boji zaradi pravice, kdo sme imenovati in umeščati škofe, opate in druge cerkvene dostojanstvenike. Med leti 1000 in 1090 je prišel marenberški okraj v roke Šponhajmovcev, ki so takrat imeli v posesti Pustrsko dolino ob izvirih Drave, in ki so se ženili z bogatimi koroškimi dedičnami. Na ta način so dobili v oblast vso Dravsko dolino tja do Vurberga južno od Maribora. Poleg njih so imeli tu posestva tudi Slovenjegraški gospodje.

Med leti 1007 in 1043 je bil naš kraj last grofa Askvina, ki je bil sorodnik blažene Heme Breže - Seliške (Kraj. leks. drav. ban.).

Na strani cesarja Henrika IV. sta se bojevala za časa investiturnega boja najmogočnejša gospodarja Savinjske doline in Dravskega gozda, mejni grof Starkhand in njegov brat grof Werigant Slovenjegraški. Ko sta v nekem boju okoli leta 1098 ujela solnograškega nadškofa Thiemona in se ga tudi dejansko lotila, sta bila izobčena. Njun sosed koroški grof Bernhard Trušenski-Mariborski, pristaš papežev, ju je napadel in premagana sta izgubila ne samo svoja mogočna in vplivna mesta, temveč tudi mnogo posesti. Werigant je bil tedaj gospodar tudi velikega dela naše pokrajine. Da se osvobodi izobčenja, se je uklonil in podaril solnograškemu nadškofu Konradu (Thiemonovemu nasledniku) leta 1122. svojo posest na Radlach (ad Radelach), in sicer 32 hub ali kmetij. Nadškof Konrad je od teh posesti podaril admontskemu samostanu 30 kmetij, 2 paje obdržal zase; v tem

poročilu se pravi, da so bile te kmetije "in provincia Radelach" (ca 1125) To je torej prvi zgodovinski dokument za naš kraj. Krajevno ime Radelach je zelo zanimivo, saj živi še danes v krajevnom imenu Radel.

Ves kraj se je torej v starih časih imenoval Radle ali Radelach. Ime je slovensko; sam dr. Pirhegger pravi, da izvira iz slovenskega osebnega imena Radila, to je Srečni (der Frohe); tako naj bi se imenoval prednemški posestnik.

Admontski samostan pa se ni dolgo veselil svoje nove posesti. Sponheimovec grof Bernhard Mariborski-Trušenski, drugače pobožen mož, je odzvel admontskemu samostanu kmetije ter jih daroval svojim vitezom in drugim uradnim osebam, ki so bile v Mariboru in Vuzenici, tako na pr. nekemu Cholonu Trušenskemu. Ko je Bernhard sprevidel da dela krivično, je samostanu dal posestvo Lasselsdorf ob Laznici, obljubil pa je, da bo po svoji smrti vrnil posestvo „Radelach“, razen tega pa še vsa posestva med krajema „Chemenaten“ (menda Klavže pri današnjem Morenhofu) in Breznom. Ali do tega ni prišlo; kajti, ko je Bernhard leta 1147 umrl (padel je v križarski vojni), je podedoval njegov nečak Otokar von Steyer^{posestva} vsa ob Dravi od Ehrenhausena do Poljčan in zraven seveda vso gozdnato pokrajino do Dravograda. Večji del tega ozemlja je dobil na podlagi starejših pogodb Šentpavelski samostan, ki ga je ustanovil Bernhardov oče, ostalo je vzel grof Sigfrid von Lebenau in Kolon Trušenski, ki je morda takrat postavil gradova v Vuzenici in Marenbergu. Bernhardov dedič, mejni grof Otokar von Steyer ni mogel izposlovati Admontu njegovih pravic, in vas Radelah z okolico je odslej ostala Šentpavelskemu samostanu.

Vas Radelach (prvotno ime za današnji Marenberg) je torej brez dvoma stala na današnji državni cesti, in ker (po nekem pritožbenem pismu iz Admonta) teče skoz kraj potok, najbrže nedaleč od današnje graščine ali pri okrožnem sodišču. Že omenjeno pismo navaja tudi nekatere prebivalce vasi in iz okolice, na pr.: Neško (Nescho ?) in njegov brat Udilhart, Azilo, Eginu in Udalrih (Pirhegger). Ta imena bomo pozneje še srečali.

V marsikaterem oziru zanimiva in za tedanjo dobo značilna je listina oziroma poročilo iz meseca julija 1161. leta. Grofica Kunigunda je v smislu svoječasne obljube svojega moža koroškega vojvode Bernharda Trušensko-Mariborskega pred svojo smrtjo izročila svoje posestvo „ad Radelach“ admontskemu samostanu. To posestvo je obsegalo več kot 100 kmetij. Velik del tega pa so dobili, kakor je že zgoraj povedano Benediktinci v Šentpavlu. Admontski samostan bi moral dobiti 55 kmetij, posedoval pa jih je v resnici le 15, 9 admontskih kmetij je bilo neobdelanih in zapuščenih, 3 pa je dal samostan svojemu ministerijalu Schilbungu de Heilperch v zameno za neki dvor pri Strassgangu. 6 kmetij in nekaj hiš je s silo vzel Kolon Trušenski, in sicer eno kmetijo v vasi Radelju („in vila Radelach“), katero je obdeloval že omenjeni Neško ter Azilo, in o katerih

je trdil Kolon po krivici, da mu jih je dal admontski samostan v fevd. Druga kmetija je bila ob Dravi in jo je obdeloval Neškov brat Udilchart. Tretja kmetija je bila na nasprotni strani na desnem bregu Drave v Sekazni (Sekožni). Teh treh kmetij se je polastil, kakor je že omenjeno v prejšnjem odstavku, Sigfrid de Lebenau (brat grofa Berncharda) po svojih ministerijalih Gottfridu in Sibertu. Ali pregnal jih je Majnhard iz Korpič, odposlanec štajerskega obmejnega vojvode grofa Otokarja ter vrnil samostanu njegovo posestvo. Pozneje si ga je prilastil Kolon Trušenski. Isti se je polastil še dveh kmetij, ki sta ju obdelovala brata Eginon in Udalrich (Ulrich), podložnika admontskega samostana. Tudi je vzel eno kmetijo v Vižingi, katero je obdeloval neki Adilbert. Značilno za tedanjo dobo je, da si je Majnhard iz Korpič sam vzel (menda za svoj trud) eno samostansko kmetijo v Poderaku. Prav tu je imel tudi po krivici 2 kmetiji Ortolfus Portis, ki je trdil, da ju ima v zajemu od Kolona Trušenskega. Isti Ortolfus je imel tudi samostanski mlin, katerega se je pozneje polastil Ortolf Dravograjski. Blizu Dobrave (Harde) si je neki Helfrich, ki je bil Kokonov sodnik in oskrbnik, s silo osvojil več ko 13 kmetij. Isti je imel tudi v Vratih („im Tor“) pri Muti po krivici 5 kmetij. V Vrbnem (pri Vižingi) se je tudi po krivici polastil 5 kmetij Friderik Ptujski; te kmetije je pozneje njegova vdova Benedikta v imenu svoje hčerke dala za doto Landfridu Epensteinskemu.

Precej živo sliko nam podaja to poročilo o pravnih razmerah in pojmovanju lastnine v onem času. Škodo delati, krasti, da-celo pobijati, ni bilo nič nečastnega. Samo prisvojeno obdržati je bilo navadno težko. Celu cerkvi silno naklonjeni grof Bernhart Trušenski-Mariborski, bojevnik za papeževo stvar, se je sam polastil kar 30 kmetij. To je bila takrat navada in ni na vsem prav nič čudnega.

Našteli smo torej nekaj važnejših poročil iz najstarejše dobe, ki se tičejo našega kraja. Toda ime Marenberg se pojavi šele 100 let pozneje.

B. S I F R I D M A R E N B E R Š K I !

I.

Ko je padel leta 1246 v bitki ob Litvi zadnji Babenberžan vojvoda Friderik, se je začela za Štajersko deželo doba medvladja (interregnum), doba neprestanih nemirov in neredov. V deželi ni bilo pravega gospodarja, se omeja v listini od 24./6. 1251 (originalni prevod na drugem mestu).

To domnevo zasledimo na naslednje ugotovitve:
viteštvo se je razpaslo in cvetela je „pravica pesti“ - t.j., močnejši je bil vedno gospodar.

Ravno ta čas se prvič pojavi ime Sifrida Marenberškega (tudi Seyfrid in Sigfrid, na pečatu vedno „Sifrid de Merenberch“; glej sliko!). Bil je 9./I. 1247 v Mariboru priča pri kupnini, ko se je Henrik Dravograjski pobotal z bratoma Kolonom in Otonom Bekštajnskim, ki sta hotela pri Ribnici ob Vrbskem jezeru sezidati grad. Tega leta je torej Marenberški grad nad trgom v višini 573m že stal in imel svoje ime, ki ga nekateri v novejši dobi tolmačijo kot izpeljanko iz Marijin vrh, Marijin breg (iz Mariaberg) itd., a to ne drži. Pa vendar je moral grad s tem imenom že dolgo prej stati, kajti 4 leta pozneje trdi Sifrid, da je od svojega umrlega očeta in drugih ljudi slišal, da so njegovi predniki sezidali grad (Feste) na ozemlju, ki je last Šentpavelskega samostana; zato tudi grad ni njegova lastnina, temveč je on samo nekak najemnik. Morda je bil že omenjeni Kolon Trušenski njegov prednik in je morda že ta postavil grad visoko na skali in pod njo kakih loom nižje na strelišču še drug grad. (Zadnja domneva po Pircheggerju).

Sicer najdemo že leto prej kot pričo ime Friderikus de Merenberg, in sicer kar za Henrikom Dravograjskim in Ulrikom Trušenskim, torej na prav častnem mestu pred Rudolfom de Stadek. Vendar tudi o Frideriku ne zremo ne prj ne poslej nič več. Morda je bil starejši Sifridov brat, ki je najbrže umrl kmalu po letu 1246.

Mnogo se je že ugibalo, katerega rodu bi utegnil biti Sifrid Marenberški. Prof. Kreml je mnenja, da izvira ime Marenberg, Mährenberg od naselnicov iz Moravske, a dokazov ne navaja. A čeravno ni nikjer povedano, se vendar mnenja poznavalcev onih časov in prilik nagibajo k temu, da je bil Trušnjjan. Njegov grb (glej sliko!), ki je ohranjen na pečatnih odtisih na mnogih listinah in ki je še na opuščnem samostanu nad glavnim portalom, prikazuje vertikalno in horizontalno razdeljen ščit; prvo (levo zgoraj) in četrto (desno spodaj) polje je prazno, drugo in tretje pa ima po dva horizontalna trama. Sklepati na kako sorodstvo na podlagi grba bi bilo v tem slučaju riskantno. Prej bi nas utegnilo privedi k cilju ime Sifrid, ki so se ga radi posluževali v rodbini grofov de Lebenau. In ravno ti so bili v sorodu s Trušnjani (von Trixen).

Henrik I. Dravograjski (Trušnjjan) je namreč imel za ženo Matildo, vdovo po grofu Sifridu de Lebenau. Eden njunih sinov je bil Albert - in ta Albert je bil najbrže Sifridov oče in oni „Albert de Merenberg“, ki se omenja v listini od 24./6. 1251 (originalni prevod na drugem mestu).

To domnevo naslanjamo na naslednje ugotovitve: za to, da je bil Sifrid Marenberški, Slišali smo že, da so imeli Trušnjani precej nezakonito pridobljene posesti okoli Marenberga. Ker je Kolon I. Trušenski umrl brez dedičev, je prešla njegova posest na otroke njegovega brata Henrika I., ki je imel v lasti po svoji ženi Matildi tudi na oni strani Drave ležečo naselbino Sekožen in iz bivše šponhajmovske lastnine gotovo tudi precej aloda v okolici Marenberga. Kako so si bratje (sinovi Henrika I.) razdelili očetovo posest med seboj, o tem sicer nimamo poročil; upravljali so najbrže spočetka vso posest skupno, potem pa, ko so se poženili in si postavili gradove, so si razdelili posest takole: Oton I. kot najstarejši je dobil; dravograjsko in ribniško gospodstvo (Ribnica ob Vrbskem jezeru); Kolon II. trušensko lastnino; Gottfried posest okoli Grabštajna (po kateri se je imenoval Grabštajnski) ter en del posesti na Grobniškem polju; Konrad III. je bil župnik in kot tak najbrž odpravljen z denarjem; najmlajši Albert pa je dobil del posesti na Grobniškem in Gosposvetskem polju, posest okoli Marenberga in pri Kranjah v Slov. Goricah. Ob smrti očeta Henrika je utegnil biti Albert 20 let star, rojen torej okoli 1170; zadnja vest, ki jo imamo o njem, datira iz leta 1219, v naslednjem deceniju je menda umrl, zapustivši vdovo Gizelo in sinova Friderika in Sifrida ter hčer Ano in še eno, katere točnega imena pa ne vemo. Prvi sin, Friderik je umrl kmalu po letu 1246 - morda je padel tega leta skupaj z vojvodom Friderikom ob Litvi. Drugi sin, Sifrid, pa je nato že precej v letih prevzel marenberško vlastelinstvo. Popolne sigurnosti, da je temu točno tako, seveda nimamo. Ker je bila Albertova mati grofica de Lebenau, je tudi verjetno, da je Albert po svojem dedu krstil mlajšega sina za Sifrida, pri grofih de Lebenau zelo priljubljeno ime, kakor se ponavljajo v rodu Trušnjanov zelo pogosto imena Kolon, Konrad, Oton in Matilda. (Po J. Mravljaku).

V naslednjem poskušajmo podati pregled rodovnika:

Kolon I. Trušenski okoli 1125	Henrik I. Dravograjski-Trušenski okoli 1130 žena Matilda (vdova po Sifridu de Lebenau)			
Oton I. Dravograjski,	Kolon II. Vuz.	Gottfried II. Grabštajn.	Konrad III. župnik	Albert 1170-1220 žena Gizela (-1256)
Friderik -okoli 1246	Sifrid Marenberški - 1272 žena Richarda - 1304	Ana poročena z Rudolfom de Stadek	Še ena hči neznanega imena, poročena s Hermanom de Klam.	

K prednim ugotovitvam bi še pripomnili, da govore za to, da je bil Sifrid Marenberški Trušnjan, tudi naslednja dejstva:

- 1.) da je v raznih zadevah zlasti v začetku rad jemal za priče svoje sorodnike Trušnjane (Dravograjske, Vuzeniške, Trušenske) in tudi rad z njimi skupaj prisostvoval izstavitvi tujih listin;
- 2.) da se v listini z dne 5./6. 1251, ko je pogojno prepustil vso svojo posest Rudbertu Trušenskemu in Sighardu Marenberškemu (ki se imenuje tudi Trušnjan) in Ernestu Puzo, - imenuje na prvem in drugem mestu baš Trušnjan;
- 3.) vemo, da je bil Trušenjski novi grad na Koroškem („novum castrum in Truchsen“) njegova lastnina in da ga je podedoval od svojih prednikov;
- 4.) okoli leta 1180 zvemo (Kos, gradivo IV/št.477), da je imel Albert Trušenjski posesti tudi pri Grobniškem polju, - leta 1251 pa imata tam tudi Sifrid in njegova mati Gizela nekaj lastnine. Jasno je, da to ne more biti samo gol slučaj.

Na podlagi vseh teh dokazov lahko s precejšnjo sigurnostjo trdimo, da je bil Sifrid Trušnjan.

II.

O malokaterem plemiču tedanje dobe vemo toliko, kolikor ravno o našem Sifridu, in sicer za dobo 20 let.

Malo prej smo omenili, da je z listino od 5./6. 1251 prepustil v fevd vso svojo posest potom Rudberta Trušenjskega, Sigharda Marenberškega in Ernesta Puzo - svoji ženi Rikardi za 3000 mark srebra; zavetništva pa ki jih je imel po dednem pravu, je vrnil samostanu v št. Pavlu. Zakaj je to tako uredil, o tem nam listine ne povedo, - domnevati bi se dalo marsikajpač pa pravi v uvodu listina izstavljena 4 dni pozneje v Velikovcu, da mu je usojeno le še kratko časa živeti in da nima več upanja, da bi dobil potomce. Iz tega bi sklepali, da je bil ali hudo bolan (kar zopet ni moglo biti, ker je 20. junija izstavil neko listino v Marenbergu, 4 dni pozneje pa je bil zopet v Velikovcu), ali pa je bil že precej v letih.

Sifrid izjavlja nadalje v tej listini, da poseduje novi grad v Trušnjah in grad Marenberg s pritiklinami ter zavetništvo na Remšniku in v Wolfsbachu. Ker pa so njegovi predniki sezidali gradova brez pravic na šentpavelskih posestvih in si tudi zavetništva prilastili nepostavno, vrača s tem vse to menihom in prejme isto za sebe in svojo ženo ter otroke (če bi katere imel) v dosmrtni fevd, po njuni smrti pa pade vse to nazaj samostanu (med pričami Sighard in Ulrik Trušnjana).

Delal je torej popolnoma v duhu tedanjega časa in po vzgledu svojih sorodnikov, ki so tudi brez dovoljenja na šentpavelskih posestvih zidali gradove.

Mož pa je bil že v letih in ga je tudi nekoliko skrbel dušni blagor, zato je dal zgornjo izjavo in prepustitev.

Zopet 15 dni pozneje izstavita Gizela, vdova po Albertu Marenberškem ustanovitelju marenberškega gradu, in njen sin Sifrid listino, s katero dotirata pod marenberškim gradom na zapadu nekoliko izven trga sezidan in ustanovljen samostan dominikank. Tukaj nas zanima listina v toliko, ker zveemo za Gizelino in Sifridovo bližnje sorodstvo, ki je privolilo v omenjeno daritev. To so: hčerka Ana, (Sifridova sestra) omožena Stadek, zeta Rudolf in Liutold de Stadek, vnuk Herman de Klam, Ana - nečakinja (menda hči katerega od bratov ali sester Gizele), Kunigunda de Emerberch - nečakinja, Matilda de Greifenfels - nečakinja.

Originalna ustanovna listina od 24. junija 1251 je spisana v latinščini in se nahaja danes v štajerskem deželnem arhivu v Gracu. Točen prevod se glasi takole:

Tek in izpremembe časa uničujejo človeška dela, da izginejo, ko da jih ni bilo. Posvetovali smo se zato in smatramo za potrebno in koristno, da se to, kar se v tem času godi, s časom ne pozabi, izroči v večen spomin s to listino. Zato bodi razglašeno vsem sodobnikom in potomcem, da sva jaz, Gizela, vdova za Albertom plem. Marenberškim in moj sin Sigfrid, - uvidevši po skrbnem razmišljanju, da si bova za male zemeljske zasluge pridobila velike nebeške, - ustanovila in sezidala v čast in slavo našemu gospodu Jezusu Kristusu in njegovi materi devici Mariji samostan sester, ki živijo po pravilih svetega Avguština in po navodilih bratov pridigarjev (Dominikancev) s cerkvijo na naši lastni zemlji ob vznožju grada Marenberg in obdarimo samostan s tem, da mu damo v večno last -- po soglasni volji naših dedičev -- dohodke 30 mark, ki bodo spodaj popisani. Imena teh naših sodedičev, kojih očitna in soglasna volja je bila za obdaritev, so: moja hči Ana pl. Stadek, Herman, sin moje hčerke pl. Klam, Ana, moja vnukinja plem. Emerberg, Matilda, moja vnukinja pl. Greifenfels ter moja zeta Rudolf in Liutold pl. Stadek.

Ta posestva, ki smo jih na večno in kot neprikrajšljivo podelili imenovanemu samostanu imenoma in po krajih kjer ležijo, smo vestno popisali, da ne bi v prihodnje glede istih nastali dvomi ali spletke. Vsa poročila pravijo, da je bil grad sezidan od prednikov (...a progenitoribus meis), žal niti ene ne pove imena. Vsekakor so morali začeti

Te kmetije in posestva pa so, kakor sledi: najprej kmetija, ki se ji reče „Perweineshuben“ - na tej je ravno zgrajen samostan brez vsakega ugovora, - nadalje mlin, ki je poleg iste kmetije, - potem ob vznožju grada Marenberg gozd, - in še en gozd od neke kmetije, ki se ji reče „in dem Dorne“; ob Dravskem brodu tisto posestvo, - na „Gori slave“ (to je gora Sv. Daniel) naše celo posestvo, v „Puchdorfu“ (v Bukovski vasi pri Slovenjgradcu) eno kmetijo, v Trbonjah eno kmetijo, na gori „Werrik“ štiri kmetije. Vsa ta zemljišča so v Marenberški okolici, v Karintiji pa (dama): poleg dvorca v „Rezendorfu“ (neki manjši naselbini) eno kmetijo, poleg reke Gline v naselbini Krnski grad en mlin, v „Puche“ neki manjši naselbini eno kmetijo, v „Gomelah“ dve kmetiji, in v „Linter“ nad „Krapfeldom“ eno kmetijo. Ker pa nočemo, da bi kdorkoli mogel samostan prikrajšati s kakimi otežkočenji, spletkami ali šikanami pri teh podelitvah in obdaritvah, smo dali pod varstvom našega pečata in s privešenjem pečatov drugih plemičev s to listino na večne čase gornje podkrepiti.

Pričete naše izvršene podaritve so plemiči: Kolo pl. Vuzeniški in njegov brat Konrad, Kuno pl. Finkenštejn in njegov brat Oton, Rudbert pl. Trušenjski - imenovan „Busan“, Oto pl. Brien, Rudolf pl. Hardek, plem. Ditmar iz Temenic, 4 vitezi, Ulrik pl. Hardek in njegov zet Buzo, Sighard pl. Marenberški, Konrad Svercel, Ernest in Vulfing Snovelin in še mnogo drugih.

Izvršilo se je to v letu Gospodovem MCCLI, na dan Janeza Krstnika. (Zahn III./No93)

Sifrid je torej imel sestro Ano in od njegovega strica so bili otroci: Ana, Kunigunda in Matilda. Čudno je pri tem, da se ne omenja noben moški (iz direktnega potomstva), čeprav pozneje večkrat čitamo o raznih „de Maerenberg“. Morda res direktnega moškega potomca ni bilo; če pa so morda le bili, najbrže niso dali svojega privoljenja v daritev, zato jih listina ne omenja. (Po J. Mravljaku).

Isto daritev je Sifrid še s posebno listino sam za sebe potrdil, in sicer istega dne z istimi pričami.

Kaj je dalo povod za to daritev ozir. ustanovitev, - ali Gizelina pobožnost ali Sigfridova slaba vest, - o tem ne bomo razmišljali. Na vsak način nujne potrebe ni bilo, kajti 15 let prej je bil ustanovljen ženski samostan v Studenicah pri Poljčanah.

Iz teh listin je za nas važna še ena ugotovitev: Marenberški grad, po katerem se je že Sifridov oče imenoval in je kasneje tudi naselbina dobila po njem ime, je stal trdno a protipravno na šentpavelskih tleh. Vsa poročila pravijo, da je bil grad sezidan od prednikov („...a progenitoribus meis“), žal niti eno ne pove imena. Vsekakor so morali začeti

zidati grad že nekako v sredini prve polovice XIII. stoletja in bi bila letnica 1221, ki jo omenja J. A. Cesar, menda še pravilna; saj vemo, da so tisti čas napredovale take gradnje in še na tako nedostopnih vrhovih zelo počasi, računati je treba na 20 do 30 let, in potem se kot letu ustanovitve gradu itak približamo letnici 1221. le tedaj, če bi Sifrid

Nekoliko pozneje, leta 1264 pa zvemo, da je bila razen gradu še neka utrdba ali gradič pod gradom, ker pravi listina „....in superiori munitione apud Merenberch“, kar predstavlja tudi „Munium inferius“ (t.j. spodnjo utrdbo). Kje bi ta utegnila biti, o tem danes ne vemo nič; menda tam, kjer je danes Zupancov dvorec, ali pa na gričku nad tem. Pirchegger je mnenja, da je stala na „strelišču“. Za strelišče pa uporabljajo že mnogo let prostor južno pod gradom, od koder je lep razgled na trg. In sicer streljajo tu z možnarji le o velikih praznikih. Na tem prostoru danes ni najti sledu o kaki razvalini. Ta utrdba se omenja tudi pozneje, zgradil pa jo je Sifrid brškone še le po aferi z deželnim gospodom naj Stefanom. O tem bomo še slišali. ki dolini 30 mark dohodkov in od mitnice v Beljaku 70 mark dohodkov letno. Pa tudi do tega ni prišlo. Najbrže mu je bilo žal svoje lepe posesti. III.

Sifridova žena Rikarda je izvirala iz nižavstranskega plemiškega rodu Marenberški je bil, kakor je soditi po obilici listin, precej nerad doma. V spremstvu vojvoda Bernarda je bil 26./8. 1254 v St. Lovrencu na Pohorju, ko sta uredila Kokon Vuzeniški in Šentpavelski samostan neke tamkajšnje mejne prepire, - že 14 dni pozneje pa že v Slovenjgradcu pri deželnem glavarju vojvodi Stefanu (med pričami vedno na zelo častnem mestu), s katerim si je bil v početku menda prav dober, za poznejši konflikt pa ne vemo vzroka. Naslednje leto ga najdemo v Beljaku v spremstvu bamberskega škofa Henrika; bil je porok za Rudolfa z Roža (napram škofu) za 50 mark in priča pri podelitvi Mutskega gradu in mitnice Henriku de Greifenfels, menda soprogu Matilde, o kateri smo prej slišali - in tedaj Sifridovemu sorodniku. Istega leta je bil tudi kot priča pri graščakinji Matildi na Žlemberku.

Razen že omenjenih dveh gradov, je posedoval Sifrid na Koroškem še enega, namreč grad Hardeg (pri Št. Vidu), pod tem gradom pa cerkev v Zweikirchen. sicer pripoznal Madjara za gospodarja, a se je kmalu z drš- gini

Leta 1256 je v soglasju z materjo Gizelo (ki je, kakor se zdi, kmalu nato umrla), in s svojo ženo Rikardo podaril to cerkev svojemu samostanu v Marenbergu. O gradu Hardegu pa zvemo 4 leta pozneje sledeče: zavzoti. Kakor mati Gizela samostan v Marenbergu, tako je hotel on sam ustanoviti cistercijanski samostan v Trbižu (Tarvis) v Kanalski dolini (danes v Italiji).

Domenil se je prej z bamberskim škofom Bertoldom (25./I. 1260), ki mu je za ta namen prepustil bambersko lastnino v Kokvi („Gogove“), vas Žabnico in vas Ukve („Ukwiz“) z vsemi pritiklinami, Sifrid pa mu je z dovoljenjem svoje soproge prepustil gradove Marenberg, Hardeg in Trušnje, tudi z vsemi pritiklinami. Ta izmenjava bi veljala seveda le tedaj, če bi Sifrid nameravani samostan res ustanovil.

Ali do tega ni prišlo, morda radi političnih razmer, - in 4 in 1/2 leta pozneje zvemo o isti nameri. V tej pogodbi je izrazil svoje zahteve pri prepustitvi svojih gradov v Trušnjah in gornjega gradu v Marenbergu nekoliko bolj decidirano, namreč, da bodo ostali njegovi dediči kot grajski grofje v teh gradovih in bodo tudi imeli varstvo v fevdu. Predno bi kak dedič prevzel v varstvo katerikoli grad, mora izjaviti, da nima nika-ke pravice do gradu. Torej dovolj previdno. V tej pogodbi zvemo tudi, da so pritikline in vsa posest, ki je spadala k marenberškemu gradu, donaša-
le 6l in 1/2 marke letno. Vse to bi odstopil bamberskemu škofu, ta pa naj bi mu dal v kompenzacijo v Kanalski dolini 30 mark dohodkov in od mitni-
ce v Beljaku 70 mark dohodkov letno. Pa tudi do tega ni prišlo. Najbrže mu je bilo žal svoje lepe posesti.

Sifridova žena Rikarda je izvirala iz nižjeavstrijskega plemiškega rodu Harsendorf (Haselau). Sifrid jo je spoznal, ko sta se njegovi sestri tja omožili. Od rodbine svojega moža se je vedno odvrčala; zakaj, ne vemo. Zato smemo sklepati, da so ga sorodniki odvrčali od ustanovitve novega samostana, ker bi bili z zamenjavanjem posesti takorekoč razdedinjeni. Morda pa je nasprotoval tudi št. Paul, ker je bil Marenberg njegova last.

(Pirchegger, Tagespost 1914)

na sveta. Iz tega že samo po sebi... pripovedko, kakor je je slišal ter dodal svoje pesniške okraske. Pirchegger pa pravi dalje, da je Stefan naslednje leto IV. andar zavzel grad Marenberg. Pri tem

Takrat je bil prav razgiban čas. Deželni knez Friderik II. je padel v boju z Madjari (1246), ki so nato polagoma zavzeli in od leta 1254. za-
gospodovali na štajerskem. Pri plemstvu so se nekoliko osovražili, delo-
ma, ker so se preveč šopirili, deloma, ker je bil deželni glavar v Gradcu Stefan Zagrebški zlasti proti objestnemu plemstvu zelo strog. Sifrid Ma-
renberški je sicer pripoznal Madjara za gospodarja, a se je kmalu z dru-
gimi plemenitashi uprl.

Spomladi leta 1259. je prišel ogrski kralj Stefan z oboroženo silo na Koroško ter z ognjem in mečem pustošil deželo, katero je hotel zavzeti. Divji Kumani, ki so tvorili večino ogrske vojske, so skrunili cerkve, ro-
pali po samostanih in vlekli s seboj ujetnike. Ali je Sifrid Marenberški

za vse to pravočasno zvedel, ali pa se je morda zameril kralju Štefanu, tega ne vemo. Na povratku je vsekakor hotel Štefan zavzeti še marenberški grad; skoraj gotovo pa je njegova vojska izropala tudi samostan, ki ni bil bogve kako utrjen. Bližnji štajerski plemiči, obveščeni najbrže po Sifridu Marenberskem o grozotah, ki so jih počenjali Ogrji na Koroškem, so v naglici zbrali vojsko in postavili za vodjo Friderika Ptujskega. Ta je svoje čete skrtil pri Marenbergu, kjer je za to teren v jarku proti Radelskemu prelazu zelo ugoden, kajti tu mimo se je morala ogrska vojska na vsak način vračati. Na povratku je hotel torej Štefan še zavzeti Marenberški grad; tedaj pa udari po njem štajerska vojska in ga podi mimo Maribora in Ptuja nazaj na Ogrsko. Štefan si je komaj rešil življenje, v Mariboru je moral celo na konju čez Dravo, tako blizu so mu bili za petami. Za usluge, ki jih je Štefanu pri rešitvi iz velike nevarnosti izkazal Andrej Chopon ("...in introitu nostro terram Stirie subtus Marnberg") mu podeli ozemlje okoli Zaladskega gradu, mariborskemu meščanu Eberhardu pa, ki je najbrže kralju v Mariboru na begu čez Dravo ^{nudil} vse mogoče udobnosti, je dal v fevd kmetije v Volkunju v Slov. goricah, v Vodolah in pri Hočaň. (Č.Z.N. XXIV. 1929).

Otakarjeva rimana kronika, ki je edini vir za ta dogodek, pravi, da je vojvoda Štefan oblegal Sifrida zaradi nepokorščine na Marenberskem gradu. Friderik Ptujski pa je prišel slednjemu na pomoč in podil Ogre mimo Maribora in Ptuja domov.

Zgodovinar Seemüller in z njim Pirchegger sta mnenja, da se je to zgodilo jeseni 1257, torej takrat, ko najbrže kronista Otakarja ni bilo na svetu. Iz tega že samo po sebi sledi, da je pesnik podal to pripovedko, kakor jo je slišal ter dodal svoje pesniške okraske. Pirchegger pa pravi dalje, da je Štefan naslednje leto vendar zavzel grad Marenberg. Pri tem se sklicuje na neko listino iz sredine leta 1259.

Na vsak način je verjetnejša naša prva razlaga, ki je povzeta po dognanjih J. Mravljaka, ki je priznan v zgodovinskih zadevah Dravske doline.

Vrnimo se nazaj k našemu Sifridu! Poraz Štefana je bil torej prvi sunek, kmalu nato so spodili Madjare iz dežele. Tega leta (1259) je bil Sifrid dvakrat tudi v spremstvu Vulfinga Štubenberskega, štajerskega deželnega sodnika, in sicer meseca maja v Gradcu, ob koncu leta pa v Ptuju.

ti temu in da ni stredila s neprijateljskimi grožnjami. Jasno je tudi, da je prišlo vse to Otakarju na ušesa. V. Bila je v Slovenjgradcu zaprta in vojvodstvo ji je bilo odvzeto. V naslednjih letih (1260-1265) se je zadržal Sifrid kakor doznamo iz raznih listin, največ pri koroškem vojvodu Ulriku. Najdemo ga v vojvodovem

spremstvu kot pričo enkrat leta 1260 (pri ureditvi spora med Št. Pavlom in grofoma Pfanberškima), dvakrat pa leta 1261. (aprila v Št. Vidu in avgusta v Tinjah). Od leta 1262 - 1263 je bil Sifrid nekaj mesecev celo vojvodov deželni glavar na Koroškem in v zahvalo za njegovo delovanje mu je vojvoda podaril za slučaj, da bo ustanovil v Kanalski dolini novi samostan, patronat nad cerkvama v Glanhofenu in v Vogrčah (1264). Tudi leta 1263. je bil stalno v vojvodovem spremstvu; v listinah je imenovan 6 krat. Menda pa kot vojvodov deželni glavar le ni bil dosti nepristranski, kajti 14/6. 1263. se je pritožil šentpavelski opat Gerhart pri vojvodu Ulriku proti njemu, češ, da je zahteval „...cum nobilis Sifridus de Merenberch per terram Karinthie gereret vices" v Velikovcu od samostanskih upravnikov neke krivične davke. Vojvoda Ulrik je določil, - brez najmanjše slabe besede o Sifridu, - da ima ostati v prihodnje pri tem, kakor je bilo za njegovega očeta (Alberta?). V letu 1264. in ob ponovnem poizkusu Sifridovem, ustanoviti cistercijanski samostan v Kanalski dolini, naslednje leto je bil tudi še pri Ulriku, potem je nekoliko izostal.

Zakaj se Sifrid kot podanik (ministerijal) štajerskega vojvode ni raje mudil v bližini svojega gospodarja? Tudi to hočemo pojasniti.

Po izgonu Madjarov je zavladal leta 1260. na Štajerskem češki kralj in vojvoda avstrijski Otokar II. Przemisl, ki si je prizadeval uvesti v deželi red in mir. To seveda z dobrim ni lahko šlo. Treba je bilo ostrih ukrepov in s tem se je visoki gospodi hudo zameril. Med nezadovoljneži je bil tudi Sifrid. Ta je šel tako daleč, da si je dal v znak protesta proti deželnemu gospodu, svoje štajerske fevde potrditi po bivši vojvodinji Gertrudi Babenberški, nečakinji leta 1246 umrlega vojvode Friderika, zadnjega Babenberžana. Štajerski plemiči so si je želeli nazaj kot vojvodinjo, kajti splošno so smatrali takrat Babenberžane za nacionalne vojvode. Ali takrat Gertruda ni imela v deželi nič več govoriti in z ničemer razpolagati. Po Otokarjevi zapovedi se je morala celo v Slovenjgradcu naseliti.

Kralj Otokar je bil mnenja, da bo v interesu koroškega plemstva najbolje napravil, če bo dal s silo poročiti mlado vojvodinjo vdovo Nežo, hčer prej omenjene Gertrude Babenberške s svojim vazalom, grofom Ulrikom von Heunburg. Lahko si je misliti, da je bila mati odločno proti temu in da ni štedila z nepremišljenimi grožnjami. Jasno je tudi, da je prišlo vse to Otokarju na ušesa. Bila je v Slovenjgradcu zaprta in vojvodstvo ji je bilo odvzeto.

Vkljub temu si je torej dal Sifrid od nje potrditi svoje fevde. Listina iz leta 1263. pravi v prevodu: „...Mi, Gertruda vojvodinja

Štajerske, smo dovolili našemu zvestemu služabniku (ministerialu) Sifridu Marenberškemu, da sme z vso lastnino in fevdi štajerskega vojvodstva prosto razpolagati " - predvsem seveda za svoje samostane. Zopet je značilno, da je na tej listini kot priča podpisan Sighardus miles de Truchsen. To je bilo vsekakor izzivanje, preko katerega deželni knez ni mogel kar tako.

Redko se je Sifrid udeležil po letu 1260 štajerskih deželnih zborov, skoraj nikdar državnih zborov. Sifrid torej ni bil prijatelj češkega kralja, pač pa je bil ta prav dobro poučen o delovanju Marenberžana. Če je torej čakal na maščevanje, je bil vzrok ta, da je bil Sifrid v sorodu z Ulrikom II. vojvodom koroškim.

Važno za nas, ne morda radi stvari same, ki se je obravnavala, temveč z ozirom na visoko stopnjo, kiVI. izkazuje vrtni red prič, je listina z dne 20./VIII. 1269., izdelana v Gradcu od štajerskega deželnega

Ustanovitev novega samostana je torej iz neznanega vzroka padla v vodo. Sifrid pa je hotel, najbrže na izrecno željo svoje žene Rikarde, le nekaj storiti za svoj dušni blagor in se je obrnil na dravograjskega graščaka Hernorda mlajšega de Fulmenstein in njegovo soprogo Gertrudo, zadnjo potomkinjo rodu Dravograjskih (v direktni liniji), da bi mu prepustila svojo lastnino v Ribnici na Pohorju, ker nameravata to podariti svojemu samostanu v Marenbergu. Tozadevna listina kupne pogodbe o travnikih, pašnikih, gozdovih in vodah in sicer za znesek 40 mark srebra, se je izstavila 18./V. 1266 v Dravogradu, istega dne pa je z listino, izstavljeno v Marenbergu vse to podaril svojemu samostanu. Dve leti pozneje -21./12. 1268 -je samostanu na novo podaril s privoljenjem solnograškega nadškofa svojo cerkev v Zweikirchenu.

Da je kupil posestvo kar za 40 mark, za takrat ogromno svoto, nam priča, da je bil zelo bogat (1 marka takrat, je 5000 din danes). Sicer pa vemo, da je tudi bamberskemu škofu Bertoldu 3./I. 1267 pomagal iz zadrege s tem, da mu je posodil 150 mark oglejskega denarja, škof pa mu je za ta znesek zastavil posestvo pri Wolfsbergu in Grebinju, in sicer dohodke letnih 30 mark brežkega denarja. Obresti v višini 20% za katere je Sifrid škofu denar posodil, se nam ne zde ravno „prijateljske“, vendar je bilo to oni čas še dovolj nizko, kajti tudi 50% obresti takrat še niso bile oderuške.

Tudi drugi mogotci so Sifrida pri reševanju sporov radi naprosili za njegov svet ali pa za razsodnika. Tako zvedemo, da je bil 1./VII. 1267 nekak posredovalec v Velikovcu, ko so se bratje Kolničani pobotali s šentpavelskim opatom Gerhardom radi nekega gozda pri Št. Pavlu, in točno

4 leta pozneje je bil v isti zadevi zopet naprošen za pričo. Tudi, ko se je 3./X. 1267 Ditmar Vivšniški prepiral zaradi nekkih dohodkov in desetih z brati Ditmarom, Vigandom in Henrikom s Kamna v Labudski dolini, je bil naprošen za posredovalca.

Dne 13./VII. 1268. ga najdemo spet pri vojvodu Ulriku (pri Sv. Radigundi poleg Rude); šlo je takrat za poravnavo škode, ki jo je prizadel solnograški cerkvi bivši nadškof Filip, Ulrikov brat. Sigurno je bil tudi v tej zadevi svetovalec. Značilno je tudi dejstvo, da je bil 9./6. 1269. navzoč v Vetrinju, ko je vojvoda Ulrik uredil spor med Vetrinjskim samostanom in bratoma Ulrikom in Gottfriedom Trinskima; torej zopet za Trušnjane.

Važno za nas, ne morda radi stvari same, ki se je obravnavala, temveč z ozirom na visoko stopnjo, ki jo izkazuje vrstni red prič, je listina z dne 20./VIII. 1269., izdelana v Gradcu od štajerskega deželnega glavarja, olomuškega škofa Brunona, kjer odloči prepir med Henrikom Rogoškim in šentpavelskim samostanom zaradi sodne pravice med Lobnico in Velko v prid menihom. Bilo je pri tem pravnem aktu navzočih mnogo odličnih prič in se za cerkvenimi dostojanstveniki in grofi imenujejo tile: Wulfing Stubenberški, Friderik Ptujski, Liutold Stadeški, Ulrik Lihtensteinski, Sifrid Marenberški, itd.. Kakor vidimo, je bil tamkaj navzoč cvet takratne aristokracije in med njimi je Sifrid na častnem mestu, tuje pred Vildonskim in pred Vuzeniškim gospodom, - vsekakor v znak visokega česčenja.

VII.

Ze od leta 1260 je bil gospodar Stajerske češki kralj Otokar, in vendar ne najdemo Sifrida celih 7 let niti enkrat v njegovem spremstvu. Šele 25./VIII. 1267. ga najdemo v Gorici kot Otokarjevega odposlanca in razsodnika pri sklepu miru med patriarhom Gregorijem in grofom Albertom Goriškim; da je Otokar izbral iz množice plemenitnikov ravno njega, je imelo vsekakor svoj vzrok, vendar o njem viri molče. Leta 1270. je bil Sifrid dvakrat v Otokarjevem spremstvu, in sicer 31./I. na Dunaju, ko je kralj potrdil v Spitalu na Semeringu neko daritev vojvode Bernarda, in 6./XII. v Beljaku, ko je potrdil samostanu v Vetrinju prostost mitnine pri mitnici na Muti.

Se leta 1271 imamo nekoliko vesti o Sifridu. Bilo je 3./VII. v Št. Pavlu, ko so se končno pobotali bratje Kolničani s šentpavelskim Sifridom, ga uklenili in predali Bernabeizu, ki ga je nato odpravil v ... zaradi nekakega pačnika pri Sv. ...

samostanom zaradi nekega pašnika pri Sv. Martinu, 9 dni nato pa je Sifrid daroval svojemu samostanu eno kmetijo v vasi Marenbergu in pa vas Osek v Slov. goricah, 4 mesece pozneje pa mu je podelil še sodno pravico nad ono kmetijo v Poderaku, ki jo je daroval že 7./I. 1268. Se vemo, da je bil na Miklavževo leta 1271. v Vindeku na Zgor. Avstrijskem, morda na potu v Prago, in tu je povrnil bamberški cerkvi vsa posestva okoli Wolfsberga in Grebinja, katere mu je škof Bertold zastavil (3./I. 1267). V to leto je treba datirati tudi njegovo testamentarično volilo krški cerkvi, namreč nekega kmeta Janeza v Bistrici (pri Pulstu - okraj St. Vid na Koroškem) in dva podložnika, namreč Hertvika v Zweikirchenu in Bertolda v Bistrici. So celo češki zgodovinarji postavili pisanje pesnika Otokarja o Sifridovi smrti na laž.

- ooo O ooo -

Zgodovinar A. Huber pravi, da ne polaga posebne važnosti na to, da noben drug vir ne poroča o tem dogodku, - in to utemeljuje s tem, da se oni čas niso napravili nikjer na štajerskem kaki zgodovinski zapiski, VIII.

izven dežele pa se ta usmrtitev štajerskega plemiča ni zdela vredna za beležbo. Če bi kronist ta dogodek sam, - ali vsaj kot odrasel mladenič videl, potem bi to držalo. Toda Otokar H. stvar dele poznaj, ali si kajti malo je verjeto, da bi si bil ves tradicionalni dogodek svoje mladosti pripomnil. - Bil je takrat komaj 10 let star - ko mu je bil takrat tudi darovan ta slovesni dar. Njegova žena Rikarda marenberškemu samostanu za Sifridov blagor 2 kmetiji onstran Dravograda), Rikarda izrecno imenuje vdova, je torej Sifrid umrl. Dan in način njegove smrti pa nam ostaneta menda za vedno prikrita.

Pirchegger je sicer mnenja, da je dan Sifridove smrti 16. oktober, ker je šentpavelski samostan vsako leto na ta dan daroval mašo za njegov dušni blagor. Vendar razvidimo iz gornjega, da to ni mogoče.

O njegovi smrti nam edini poroča štajerski pesnik rimane kronike Otokar Horneški naslednjo, toda ne povsem verodostojno zgodbo :

Kralj Otokar je, vračajoč se iz Brež domov, ubral pot skozi Dravsko dolino. Povsod se mu je klanjalo plemstvo in ga pozdravljalo prebi-valstvo, le Sifrid Marenberški ga ni prišel počastit; bil je baje bolan, pravi pesnik, ko je šel kralj mimo njegovega gradu. Marenberžanovi nasprot-niki so to priliko porabili in zatožili Sifrida, da kuje zaroto s kralje-vimi sovražniki. Kmalu nato, ko je prišel Otokar v Prago, je dal nalog koroškemu deželnemu glavarju Ulriku Dürncholzu, da ima privedi predenj Sifrida, da se bo zagovarjal. Dürnholz je zopet naprosil Ortolfa Slo-venjgraškega, da vjame Sifrida in mu ga izroči. Ortolf je povabil Sifri-da k sebi na pojedino, in med obedom so navalili Ortolfovi vojščaki na Sifrida, ga uklenili in predali Dürncholzu, ki ga je nato odpravil v Prago. Tam ga je imel Otokar najprej

Prago. Tam ga je imel Otokar najprej štiri tedne zaprtega v turških okovih in mučil ga je na razne načine, da bi zvedel od njega imena ostalih zarotnikov. Toda Marenberžan ni nikogar izdal. Nato ga je dal privezati konju za noge in vlačiti po praških ulicah. Pri vsem tem mučenju je ostal Sifrid še pri življenju. Namesto, da bi mučenju konec napravil, ga je dal Otokar z glavo navzdol obesiti na vešala, kjer je tri dni in noči visel še vedno živ. Klical je na pomoč, a pomagati mu niso smeli. Šele neki stražar mu je iz usmiljenja zadal smrtni udarec.

(Tako je zapisal v marenberški žup. kroniki tudi Joh. Pancer 1796)

V naslednjem bomo zvedeli, da vsa stvar vendar ni bila tako tragična, saj so celo češki zgodovinarji postavili pisanje pesnika Otokarja o Sifridovi smrti na laž.

Zgodovinar A. Huber pravi, da ne polaga posebne važnosti na to, da noben drug vir ne poroča o tem dogodku, - in to utemeljuje s tem, da se oni čas niso napravili nikjer na štajerskem kaki zgodovinski zapiski, izven dežele pa se ta usmrtitev štajerskega plemiča ni zdela vredna za beležbe. Ko bi kronist ta dogodek sam, - ali vsaj kot odrasel mladenič videl, potem bi to držalo. Toda Otokar H. je stvar šele pozneje slišal, kajti malo je verjetno, da bi si bil ves tragični dogodek iz svoje mladosti zapomnil, - bil je takrat komaj 10 let star - ko mu je bil takrat tudi Marenberžan tuj človek.

Nadalje izvaja zgodovinar Huber, da vsebuje rimana kronika Otokarjeva v tem delu celo vrsto kronoloških nezmožnosti. Po kroniki je prišel kralj Otokar iz Brež pod Marenberg potem, ko je tam prejel solnograške fevde od nadškofa Friderika, ki je kratko poprej dobil v Rimu palij. Iz solnograških analov pa zvemo, da je nadškof Friderik prejel palij šele leta 1273., Sifrida pa sigurno februarja 1272 ni bilo več med živimi. Dokumentarično je tudi dognano, da je prejel kralj Otokar solnograške fevde že leta 1270. Iz vsega napravimo edinole ta zaključek: da je bil kralj Otokar strog vladar, je znano, in da se je zlasti štajersko plemstvo za časa medvladja silno razpaslo in postalo samovoljno, je tudi znano. Da napravi red, je Otokar pač nekatere občutno kaznoval, jih vrgel v ječe ali zaprl v gradove, morda je res tudi postavil katerega k sramotnemu stebri ali dal privezati h konjskemu repu in vlačiti po Pragi. Vse te grozovitosti, za katere je kronist zvedel, da so se zgodile raznim osebam, je v pesniški prostosti koncentriral na eno osebo, - in ta je slučajno naš Sifrid Marenberški.

Da njegova smrt ni bila tako tragična, bi povzeli tudi iz listine ohranjenih listin nikjer ne šitamo, da bi bil Sifrid "soudan vialus", je vendar na ta način razumljivo več kot prijateljsko razmerje, ki je

vladalo med obema. Zato je tudi razumljivo, zakaj se kralj Otokar ni hotel še za življenje Ulrika II. znesti nad ošabnim Marenberžanom. Ko pa je Ulrik leta 1269 umrl, je padla sicer ta ovira, ni pa bilo potem pravega vzroka, da bi bil kralj Sifridu očital ali oponašal stare grehe. Vsled tega je tudi nasilna smrt zelo dvomljiva. Ni pa izključeno osebno sovražstvo kaknega drugega plemiča (morda češkega), vendar na tem ni mogla zadeti kralja nikaka krivda.

Sifrid je umrl vsekakor v visoki starosti. Autoritete v poznavanju zgodovine naših krajev v viteškem srednjem veku, kakor Krones, Jaksch, Pirchegger in drugi, imenujejo Sifrida s prav častnimi epiteti ali pridevki in temu ni v kvar dejstvo, da si je bil brez pravice na tuji zemlji sezidal kar dva gradova - Nove Trušnje, tega pravzaprav že njegov oče, in Marenberg. Tega takrat nihče ni smatral za nečastno. Prišteva se med mag-nate vojvodine Koroške in štajerske deželne ministerijale prvega reda. Bil je, kakor pravi zgodovinar Otokar Lorenz, mož drugega kova, kakor ostali štajerski ministerijali, ovekovečil pa ga je tudi pesnik Grill-parzer v svoji drami „Königs Ottokars Glück und Ende“.

C. Grad in njegovi IX. poznjši lastniki.

Sifridov dedič je postal njegov nečak po sestri, Offo von Emerberg z onstran Semeringa. On je bil tisti, ki je v oni veliki odločilni bitki na Moravskem polju med nemškim cesarjem Rudolfom Habsburškim in češkim kraljem Otokarjem, slednjega proti vsem viteškim častem pobil (1278.) „Maščujem se nad vami za mojega strica gospoda Sifrida Marenberškega! Če bi vam moja roka pustila življenje, ne bi mogel biti nikdar vesel“, mu je Offo zaklical, predno ga je pobil.

Takrat je bilo torej že omajano gospodstvo Otokarjevo in vladal je našim krajem rimski cesar Rudolf Habsburški. Ta je že leto poprej - 15./II. 1277. z Dunaja naznanil grofu Mainhardu Goriškemu in Tirolskemu, da je prevzel Marenberški samostan v svoje posebno varstvo. (Lag 1066)

Sifridova vdova Rikarda, ki se je prej zadrževala na Koroškem, je vstopila v Marenberški samostan in ostala v njem do konca svojih dni. Preživela je svojega moža za dobrih 30 let. Zadnja leta je darovala večkrat kaj svojemu samostanu. Iz raznih darilnih listin zvemo naslednje: 5. dec. 1290 daruje samostanu v „Merenberch-u“ 5 mark denarja za vzdrževanje drugega kaplana. (Lag 1385) 7. jan. 1291 je izstavila v Marenbergu listino, s katero se odpove vsem posestvom in dohodkom, ki jih je imela v zavetništvu od šentpavelskega samostana.

4.okt.1293 je darovala samostanu 2 oltarja in 3 kmetije pri Mariboru (apud Marchpurg)- kar vse potrdi lavantinski škof Heinrich. (Lag 1450) 21.sept.1304 daruje Richarda 30 mark samostanu za večne letne maše, za večno luč na grobu njenega moža, za enega kaplana itd. (Muchar VI.154). To je zadnji dokument, v katerem se še govori o Rikardi; ker je tudi ona dosegla častitljivo starost, smemo s sigurnostjo trditi, da je še tega leta -1304- umrla. Istega mnenja je tudi Pirchegger.

Za Offo-marenberskim sta bila zakupnika Sifridovega imetja (to je bilo namreč last šentpavelskega samostana) najprej Sighart (okoli 1290), nato pa Ulrik Marenberski. Ulrik ni bil v krvnem sorodstvu s Sifridom, temveč v duhovnem in se je le po gradu tako imenoval. Večkrat je omenjen v listinah med pričami, tako v letih 1303, 1304, 1306. Leta 1307. trdi Ulrik Marenberski, da je njegov oče kupil nekaj posestev od Henrika Vreundenberskega (pri Konjicah). Ulrikov pečat (glej posnetek !) je iz leta 1307 in je original danes v drž. arhivu na Dunaju.

-ooOoo-

C. Grad in njegovi poznejši lastniki.

Ponosni marenberski grad nad trgom, ki je danes v razvalinah, ni bil bogve kaka imponantna stavba, ali vendar je izvrstno služil svojemu namenu, kajti od tod so imeli Marenberski gospodje dober pregled čez vso dolino. Grad je bil za tiste čase sicer trdno zidan in nepremagljiv, ali zob časa, hudo vreme in vandalizem zadnjega pol stoletja sta opravila svoje.

Kakor je razvidno iz priloženega načrta, je bila glavna stavba A tik južnega prepada; ta del je še danes prav dobro viden. Bil je to nekak dvonadstropen blok, iz katerega se je dvigal pri a četverooglat stolp. V zidu vzhodno od stolpa so bila najbrže glavna vrata v ozko dvorišče. Nad tem portalom se je pred leti še videlo troje strelskih lin, danes pa je tudi ta stena podrta. Stene spodnjega dela stolpa so vidne danes samo od treh strani; na južni strani je stolpovo zidovje, ki je bilo v zvezi z ostalimi prostori, razpadlo. Zemlja pokriva ruševine in drevje raste na njih. Teško je danes napraviti rekonstrukcijo prostorov, ker so v načrtu vidni ostanki zidov le prekratki. Vedeti moramo tudi, da je grad že 300 let razvalina. Že ko je Piper leta 1890¹⁰ ogledoval razvaline, je bilo stanje tako kot danes, in ni mogel napraviti nobene točne slike.

A = glavno gradj. postopje

a = stolp

B = ostanek večje zgradbe

C = stražarski stolp

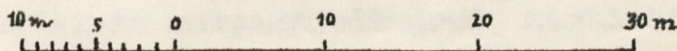
D = ostanki mosta

E = steza iz trga

Tloris
Marenberškega gradu
po stanju 1938.

Merilo 1:500

Kakih 30 metrov severno na mali vspetini, je morala biti tudi nekakava večja stavba (v načrtu pri B). To sklepamo iz tega, ker je v okolici bi razmetanega nekaj večjega kamenja, katerega pa pokriva debel mah, stoji pa še kos vogala neke stavbe. Še kakih 100 m severneje naletimo na ostanke okroglega stolpa (pri C), ki je imel v premeru 6 do 7 m. Domačini mu pravijo „Stolp lakote“; vendar bo ime napačno, kajti stolp stoji pri nekdanjem pridvižnem mostu in je stolp kvečjemu služil stražarju za bivališče. Tudi ta stolp je danes v razpadu. 15 m od stolpa proti severu je kotanja, najbrže nekoč jarek, ki je bil napolnjen z vodo in preko katerega je držal že omenjeni pridvižni most. Dva kamenita podpornika oziroma nosilca (pri D) sta še dobro vidna. Ta 1522. je vzal

Kdor je hotel priti v grad, je moral preko mosta. Pot v grad je namreč vodila od jugovzhodne strani, kakor kaže puščica. Če je bilo kako obzidje okoli grajskih poslopji (A, B, C), se danes neda dognati. slamožno pa je, da je bil nekak obrambni zid na severu in vzhodu med mostom in stolpom, kjer je hrib nekoliko položnejši in je tukaj bila nevarnost večja, da bi sovražnik došel v grad. d znova popraviti. Imel pa

Poglejmo sedaj še nadaljne lastnike gradu! Šentpavelski samostan je dal grad v najem grofu Pfanbergu, ki je menda po Otokarju porušeni grad na novo pozidal, pozneje sta grad dobila v dar celo Friderik Lepi in njegov brat Leopold. Za njima ga je imel v posesti Švabski plemenitaš Henrik Hohenlohe, nato gospodje Viltuški (pri Mariboru) in mogočni gospodje Walsejevci; nekaj časa ga je imel celo gradiščanski grof Ivan von Bernštejn, od njega ga je prevzel Korošec Jurij von Weiseneg. Leta 1375. je imel Hugon VI. Devinski (po Devinu v Istri) grad Marenberg v zastavi od avstrijskih vojvodov. Ko pa je postal leta 1382 glavar v Trstu in rat mejni grof Istrski, je kupil od avstrijskega vojvode več gradov, med temi tudi Slovenjgradec, Marenberg in Vuzenico. Ko pa so leta 1396 Walsejevci postali lastniki devinskih posestev, so dobili med drugimi gradovi tudi Slovenjgradec, Marenberg in Zgornji Maribor (na Piramidi). Je Glede premoženja je bil takrat rod Walsejevcev na prvem mestu za Habsburžani. (Stegenšek, Konjiška dekanija) v barvah. V vrtu na zapadni stra-

Leta 1412 je grad zavzel koroški vojvoda Ernest Železni, ker se je Walsejevec proti njemu uprl; toda kmalu mu ga je zopet vrnil. Leta 1435 je prevzel gospodstvo vojvoda Friderik V. in ta ga je vrnil njegovemu pravemu lastniku - Šentpavelskemu samostanu. Ta je moral nekaj posestev odprodati, da so z izkupičkom popravili že razpadajoči grad, kajti bilo

je takrat mnogo vojn v deželi, tudi v Dravski dolini, posebno med vojvodom in Celjskimi grofi, katerim je pripadala Vuzenica in Muta. Skoraj bi nekoč zavzeli tudi Marenberg.

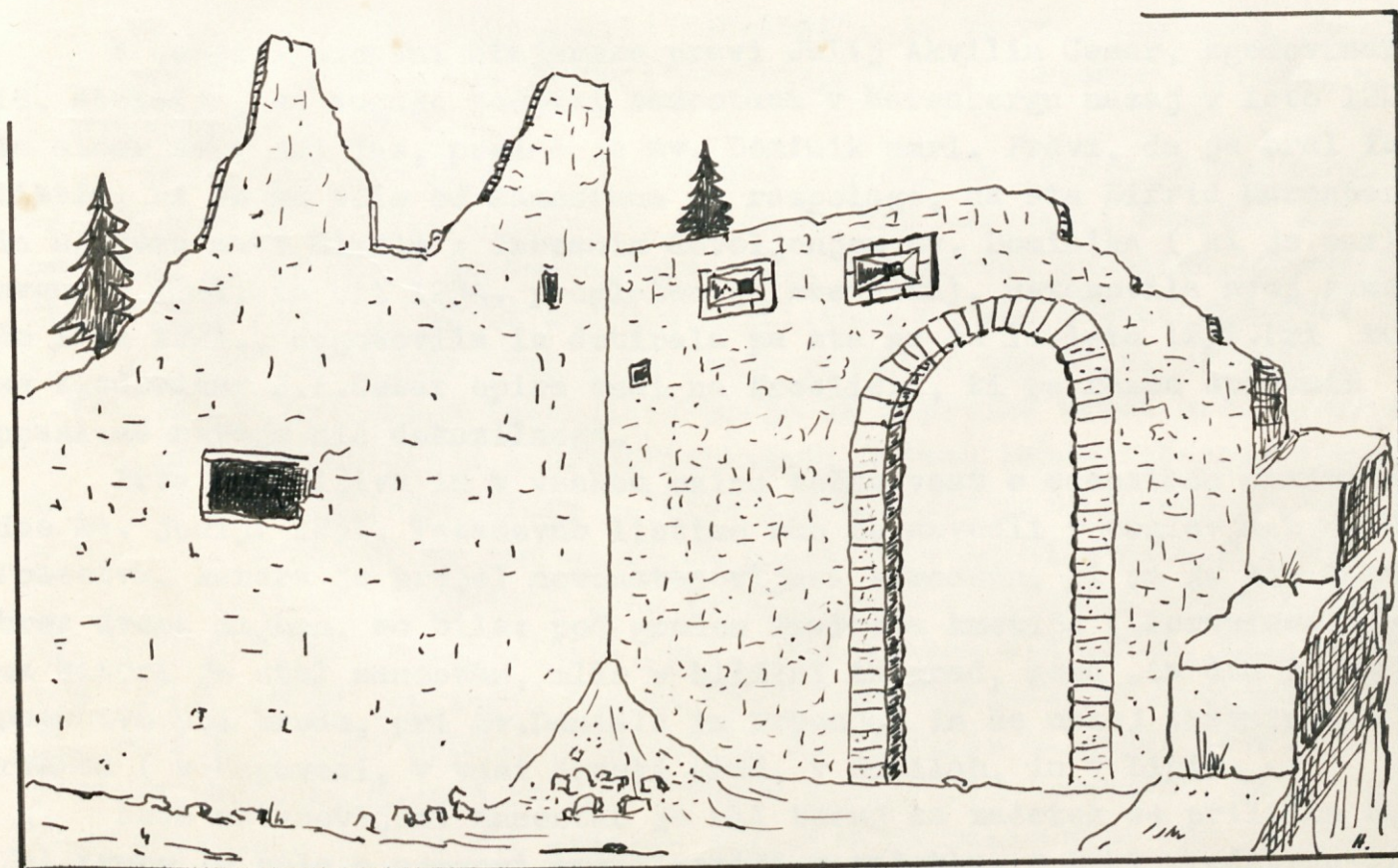
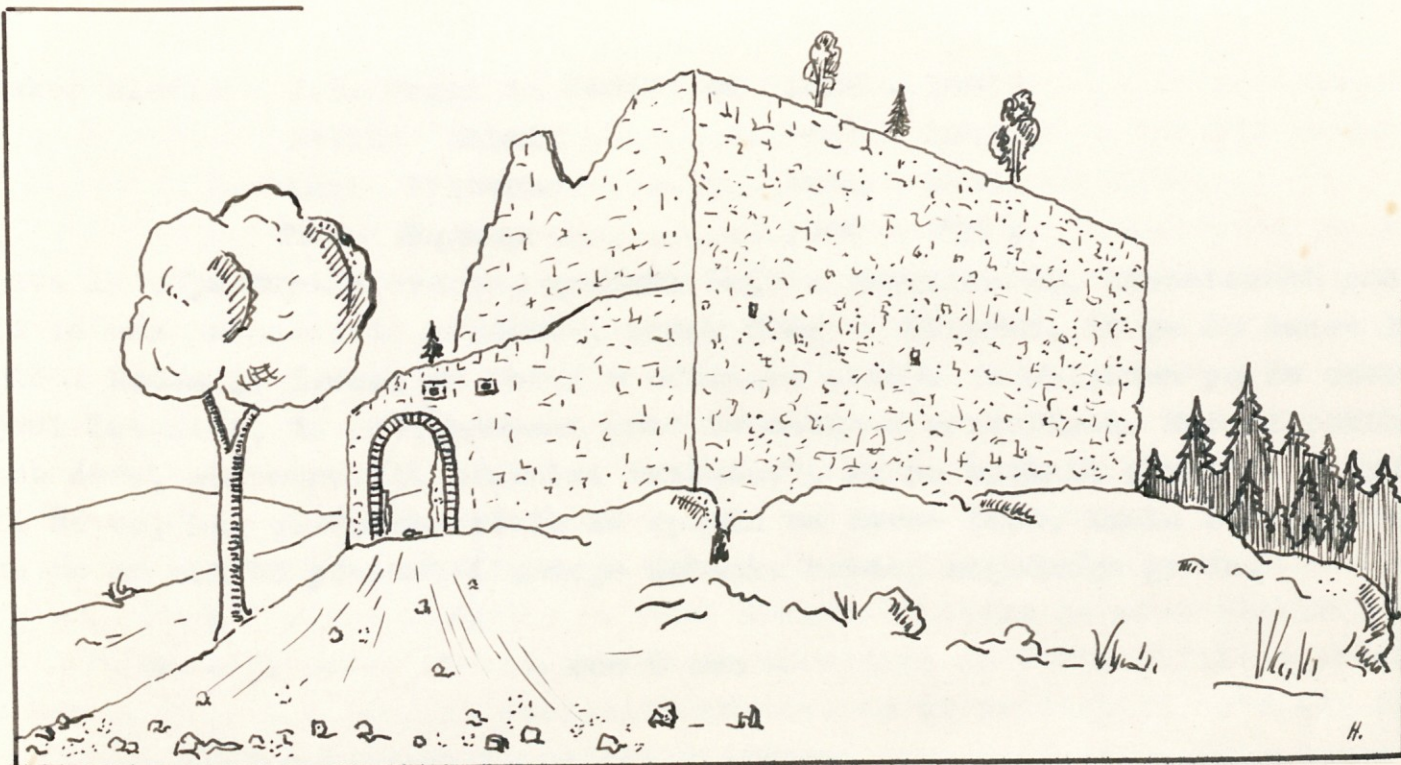
Časi so postali vedno nevarnejši, kajti po letu 1471. so se ponovno pojavili Turki. Če so hoteli na Koroško, so šli navadno skozi Mislinjsko dolino mimo Slovenjgradca, in jasno je bilo, da niso prizanesli Dravski dolini. Leta 1480. so uničili trg Marenberg, grad in samostan.

Leta 1483. je podelil cesar Friderik grad Marenberg z deželnim sodstvom Juriju Krobathu. Takratni oskrbnik Jörg Kolonič, prednik znamenitega škofa istega imena, je moral 9 let pozneje grad zopet renovirati, in sicer so morali kmetje robotati, kajti grad je pogorel. Leta 1522. je vzel Sentpavelski samostan ponovno grad v najem, 1528. pa Ivniški gospodje. 4 leta pozneje so zopet prihrumeli Turki ter opustošili vso okolico; prizanesli niso nobeni cerkvi in gradu. Ker so Ivniški gospodje v gradu slabo gospodarili, jim je deželni knez vzel gospodstvo. Ko so leta 1555. odšli, niso pustili v gradu niti enega žeblja.

Novi najemnik Gabrijel Hofer je moral grad znova popraviti. Imel pa je nesrečo, kajti v poletju 1574 je strela dvakrat udarila in poškodovala zidovje in streho tako zelo, da se Hofer ni več čutil varnega v tej višini in si je nasproti gradu postavil leseno kočo (najbrže malo sevarneje od gradu, kakih 10 minut hoda, kjer je še danes kmetija, ki se ji reče „Mar-Hofer“). Ko mu je hotel nadvojvoda zvišati najemnino za grad, je prepuštil Hofer vse skupaj plemiški rodbini Khevenhüller, pri kateri je ostalo do leta 1669. Grad s posestvi je nato kupil ondotni samostan dominikank, kiga je imel precej časa. Ali 19. maja 1697. je zopet prišlo strašno neurje, strela je udarila v grad ter zažgala in uničila vse. Od takrat naprej stavbe niso več obnovili.

Oskrbništvo, oziroma upravo gosposčine so že nekaj let prej prenesli v novi grad spodaj ob cesti pod Kalvarijo, kjer je bila dotlej gotovo grajska pristava ali dvorec. Ta dvorec ima danes čedno zunanost, saj je bil prezidan in okusno popravljen. Sedanja lastnica je dala celo na zunanji južni steni naslikati Sifridov grb v barvah. V vrtu na zapadni strani so še stare kamenite stopnice, lesena kapelica pa je iz novejšje dobe. Strokovnjak v poznavanju gradov bo moral še pregledati to starinsko splotje.

Po ukinitvi samostana leta 1782. je prešel tudi stari grad v roke verskega sklada. Nato so se lastniki grajskega hriba z dvorcem menjavali, od tega suga. Obok pri portalu se je pred leti podrl. Risba je posneta po stanju iz leta 1928.

Razvaline Marenberškega gradu; zgoraj: pogled od vzhoda, spodaj: pogled od juga. Obok pri portalu se je pred leti podrl. Risba je posneta po stanju iz leta 1928.

kakor sledi: og J.B. Maggi in dediči od 1828 - 1863. je bila prednica nje-
na sorodnica, Feliks Schmit 1863 - 1881. di o tem nič ne povedo,
čprav najdem Karl Fritscher 1881 - 1900. leta 1324.

Notraj Thea Suppanz 1900 - 1944. ina, zadostovala pa je,

Leta 1900 je kupila dvorec, grajski hrib z razvalinami, samostanska poslop-
ja in vsa pripadajoča posestva, gospa Thea Suppanz, ki je še danes last-
nica. Dočim je dvorec ob cesti v odličnem stanju in obljuden po že omen-
jeni lastnici, je prej ponosni grad že dolgo v razvalinah. Kar ni pokončal
zob časa, so razrušili „izkalci zakladov“, ki so brskali okrog in razruši-
li še to, kar bi morda ostalo za spomin na davne čase. Kmalu bo razpadlo i-
še to in mah bo prerastel zadnje ostanke nekdanj mogočnega gradu. samostansko
disciplino, ker so vstopale ne samo deklice, katere je srce vlekle v sa-
mostansko tihoto, temveč ooo o ooo sorodniki so često silili v samostan
ženske brez poklica, iz sebičnih namer, da bi prištedili doto ali do-
bili po njih vpliv na samostanske imetje.

Ustanovi D. SAMOSTAN DOMINIKANK IV. z bala dne

25. febr. 1254. ker pozdravija papez v uvodu prednico in sestre „monasti-
rii sanct. Marias in peje montis Radelech“, je to vsekakor znak, da je

V svoji zgodovini Stajerske pravi Julij Akvilin Cesar, zgodovinar
18. stoletja, da segajo početki samostana v Marenbergu nazaj v leto 1221.,
in sicer še v oni čas, predno je sv. Dominik umrl. Pravi, da je bral iz
listin, ki so mu bile od samostana na razpolago, da sta Sifrid Marenberški
in njegova mati Gizela z izrecnim dovoljenjem sv. Dominika (ki je umrl v
avgustu 1221. in bil 1234. proglašen za svetnika), ustanovila svoj samostan
že leta 1221.; dogotovila in dotirala pa sta ga še le leta 1251. Pri tem
se zgodovinar J.A.Cesar opira tudi na Froelicha, ki pa razen splošnih
opazk ne navaja nič dokazilnega.

Prva zanesljiva in v vsakem oziru točna vest o samostanu datira z
dne 24. junija 1251. Tozadevno listino smo že navedli v poglavju o Sifridu.
Posestva, katera je prejel novoustanovljeni samostan, ki pa je bil takrat
brez dvoma majhen, so bila: pod gradom Prvinova kmetija („Perweines hube“)
na kateri je stal samostan, mlin v bližini in grad, gozd „in dem Dorne“,
posestvo pri brodu, pri Sv. Danielu in Trbonjah in še nekaj lastnine na Ko-
roškem (v Ragavesi, v vasi Krnski grad, v Gomilah, in v Lipi).

Novo ustanovljeni samostan je bil torej za začetek še prilično bogat.
Zal zvemo le malo o njegovi organizaciji v začetku, o kaki predstojnici
ali redovnici pa celo nič. Zgodovinar Cesar poroča, da je po ustnem izro-
čilu bila prva redovnica prednica Rikarda, vendar on sam tega ne verjame,

ker bi to mogla biti šele po Sifridovi smrti. Morda je bila prednica njena sorodnica, grofica Adelhajda de Klam; listine tudi o tem nič ne povedo, čeprav najdemo ime te prednice na neki listini iz leta 1324.

Notrajna oprema samostana ni bila ravno sjajna, zadostovala pa je, da so bile samostanske nune, pretežno iz plemenitaških vrst, dovoljno preskrbljene. Vsaka je prinesla samostanu svojo doto, bodisi v denarju ali kako posestvo, pa najsi je bila samo ena njiva. Tako je postal ta samostan kmalu nekako zatočišče za žensko aristokracijo. Tu so našle mirno zavetje mnoge plemenitaškinje, katerim ni bilo usojeno, da bi si ustanovile lastno rodbinsko ognjišče. Na ta način je bil takrat rešen del ženskega socialnega vprašanja. Po drugi strani pa je to slabo vplivalo na samostansko disciplino, ker so vstopale ne samo deklice, katere je srce vleklo v samostansko tihoto, temveč starši in sorodniki so često silili v samostan ženske brez poklica, iz sebičnih namenov, da bi prištedili doto ali dobili po njih vpljiv na samostansko imetje.

Ustanovitev samostana je potrdil papež Aleksander IV. z bulo dne 25. febr. 1254. Ker pozdravlja papež v uvodu prednico in sestre "monasterii sanct. Mariae in pede montis Radelach", je to vsekakor znak, da je bil samostan že obljuden in tudi predstojnica ali priorica imenovana, njenega imena pa ne zremo.

Papež jim potrjuje: 1.) podeljene posesti in odreja, da od novink jih bodo dale nune napraviti, nihče ne sme zahtevati desetina ali kaj odvzeti; 2.) da smejo svobodno sprejemati v samostan svobodne in neoporečne osebe, razen, če bi kdo ugovarjal; tudi ne sme nobena sprejeta sestra po dani zaobljubi brez dovoljenja prednice zapustiti samostana; 3.) v slučaju splošnega interdikta smejo za zaprtimi vrati brez zvonjenja opravljati službo božjo v svâji cerkvi; 4.) vse kanonične posvetitve ima napraviti nadležni škof; 5.) brez privoljenja pristojnega škofa in samostanskih sester ne sme nihče na ozemlju te župnije (...infra fines parochiae vestrae) zgraditi kake kapelice ali molilnice; 6.) nobena cerkvena ali posvetna oblast (niti škof, arhidijakon ali dekan, niti kak zemljiški gospod) ne sme pobirati kakih novih dajatev; 7.) pokopavanje pri samostanu bodi prosto za vsakega, ki to želi; 8.) glede izvolitve prednice določa, da naj se samostanske sestre same svobodno, brez vsakega zunanjšega vpliva ali zvijače odločijo za naslednico po pravilniku sv. Avguština; 9.) prepoveduje na samostanskem ozemlju vsak rop, požar, prelivanje krvi, vobče vsako nasilnost; 10.) potrjuje vse prostosti, katere so podelili samostanu njegovi predniki, in vse svoboščine, posvetsece poprej, jia je daroval eno kmetijo v vasi Marenborgu (ki jo je kupil

nih dohodkov, poklonjene od kraljev, knezov ali drugih vernikov; 11.) če bi se kdo pregrešil proti danim privilegijem in če bi ne dal primernega zadoščenja, tisti bodi brez ugleda in časti ter mu je pristop k svetim zakramentom zabranjen.

Svoboščine, ki jih je papež podelil samostanu, so torej bile precejšnje. Iz točke 7. posnemamo, da se je pri tamkajšni cerkvi tudi pokopavalo in je bil morda tam stalen duhovnik. Pozneje tudi res zvemo o samostanskem kaplanu. Kje je to pokopališče bilo, se ne more povedati; v edinem načrtu, ki se je o samostanu ohranil in ki datira iz leta 1784, (dve leti po razpustu) pokopališče ni označeno, ker je bilo najbrže opuščeno kmalu potem, ko se je postavila župna cerkev v trgu.

Nejasna je 10. točka, da bi namreč že kateri papež prednik podelil samostanu kake prostosti. O tem ni nič znanega. Če se pisec bule ni zmotil, potem manjkajo prejšnje listine in je možno, da je ustanovitev samostana vendar starejšega datuma in šele dotacije iz leta 1251. Najbrže pa je to bila napaka pisca, ki predložene prošnje ni točno preštudiral, kakor tudi ni omenil v listini celotne daritve. (J. Mravljak)

Menda tik pred svojo smrtjo je darovala mati Gizela 9./X. 1256 s privoljenjem svojega sina Sifrida in njegove soproge Rikarde, svojemu samostanu cerkev v Zweikirchenu na Koroškem z vsemi pravicami tako glede patronata, kakor pritiklin v popolno last; za tem pa 10 let nimamo o samostanu nikake vesti.

Da je Sifrid leta 1266. kupil od Herborda Dravograjskega neke dohodke v Ribnici na Pohorju, smo že omenili. Plačal je zanje 40 mark srebra in ti so donášali letno 8 mark - in sicer od travnikov, pašnikov, gozdov in vodotokov, kar vse je daroval svojemu samostanu.

Dne 21./XII. 1268 je Sifrid na novo podelil samostanu že leta 1256 darovano cerkev v Zweikirchenu, tokrat s privoljenjem solnograškega nadškofa. Iz listine ni prav nič razvidno, da bi se kdo zaradi prvotne daritve pritožil ali čutil prikrajšanega, tako da ima ta navidez nepotrebna ponovitev znak bahavosti.

Začetkom januarja leta 1268. podari Sifrid samostanu še svojo kmetijo v Podraku, katero je imel dotlej v fevdu Henrik Duremegel. Listina je bila izstavljena „in foro Radelach“ v hiši Sifridovega uradnika Petra, ki se večkrat omenja v listinah. V tej listini se omenja tudi „frater Chuno sacerdos“, ki ga moramo smatrati za prvega znanega samostanskega kaplana. Cornjo daritev je ustanovitelj v toliko izpopolnil, da je prepustil nunam tudi sodstvo nad imenovano kmetijo - 11. novembra 1271. Že 4 mesece poprej jim je daroval eno kmetijo v vasi Marenbergu (ki jo je kupil od nekoga Višand.), in vas Osek v Slov.

od nekega Višanda), in vas Osek v Slov.Goricah, za katero pa so morale redovnice prepustiti neko posestvo v protivrednosti 10 mark denarjev. bil bratom Vilhelmitom v St.Janžu (v katerem, ni rečeno). Vse te daritve je izvršil Sifrid s privoljenjem svoje soproge Rikarde. Ko pa je bil Sifrid že mrtev, je Rikarda darovala za dušni blagor svojega moža (26./II. 1272) še dve kmetiji onstran Dravograda; na eni je bival neki Abraham, na drugi Janez. minikanskega reda Johan, marenberški samostan pod varstvo svojega Kmalu nato, 22.aprila 1272. je vzel kralj Otokar marenberški samostan v svoje posebno varstvo, kar je bilo pri nesigurnosti onega časa zelo potrebno. Kralj je naročil svojemu koroškemu deželnemu glavarju Ulriku Durncholzu in štajerskemu deželnemu pisarju Kristoforu, da ščitita samostanske sestre v vseh jim podeljenih pravicah. Ta listina ne omenja niti z eno besedo ustanoviteljev ali smrti Sifrida Marenberškega, pač pa omenja v uvodu „Clastrum sancti monialium in monte Sanctae Mariae apud Merenberch". Iz tega bi bil upravičen sklep, da se je morda imenoval hrib, na katerem je stal grad, prej vendar „Marijin vrh" (in je dobil grad po hribu ime), in da se je razvijala naselbina Marenberg nekoliko vstran od vasi Radelje in samostana, sicer bi ne bil na mestu predlog „apud", temveč „in". Marija Johanna Linzerin (okoli 1666)

Čudno je to, da do aprila 1272. ni podaril samostanu nihče ničesar, razen Marenberškega gospoda. Izgleda, kakor da bi bil Sifrid kot samostanski protektor prepovedal vsako tujo pomoč. Susana pritožila zoper

Da je Rikarda zadnja leta pred svojo smrtjo samostanu mnogo darovala, o tem smo že slišali. Ravnotako so mnogi plemenitaši v vsa poznejša leta mnogo darovali, a samostan je tudi precej dokupoval. Naj omenimo samo nekaj takih darilnih listin: tovala, naj raje sama bolj gleda

3.maja 1278 je Sighard Trušenski prodal njivo z mlinom v Zgornji Vižingi marenberškemu samostanu za 22 mark srebra. Listina je izstavljena v Velikovcu, na njej pa pečati Mainharda in Gertrude von Traberch (Dravograd), Colon Vuzeniški in Offo Marenberški. Frida grofi (=Lag 1121) burg od 1755-

Leta 1279 je bil Ulrik von Luchsberg (Lušperg pri Konjicah) priča, ko je marenberški samostan kupil nekaj posestev od Ulrika Mariborskega.

1302. daruje Gertruda Dravograjska samostanu 2 kmetiji „in dem marchet under Mahrenberg", da si je s tem oskrbela grob in eno letno mašo v samostanu. (Lag - Muchar VI./149) preživljal žalostne čase. Bil je vel 23.febr.1306. proda Gottfried Marenberški samostanu (pod priorico Zeuto) 5 kmetij v Sulzbachu. Med pričami je Ulrik Marenberški. (Much.VI.162) le redovnice izkomišelnine in vodi jo neuhovno življenje, kajti pa jdašev

Predolgočasno bi bilo naštevati vse te listine, saj jih je ohranjenih, okoli 200, izgubilo pa se jih je tudi približno toliko. Ni čudno, da je bil samostan po premoženju eden najbogatejših v takratni Avstriji. Mnogo je dobil samostan tudi v naturalijah; še danes se vidijo pod celim samostanskim poslopjem ogromni kletni prostori, v katerih so hranili vino. Času je postal iz listine, izstavljen v Oxfordu leta 1280. zvezo, da prevzame sen-general Dominikanskega reda Johan, marenberški samostan pod varstvo svojega reda. Dolgo je trpelo, da si je samostan po požaru tudi materialno

Listina, izstavljena 18. julija 1297. v Rimu pravi, da je papež Bonifacij VII. oprostil redovnice avguštinskega samostana v Marenbergu od davka za papeževega legata in od drugih duhovnih dajatev. kano in de- Od leta 1663. je bil Vuzeniški grad last marenberškega samostana. kupaj porušil V naslednjem hočemo pregledati nekak seznam prioric, ki so nam iz listin znane:

Zeuta (okoli 1305); in Alheit (= Adeleide) von Clammel (okoli 1324)

Katrey de Sloyrin (okoli 1405) je Sifridov in njen grb, pod njenim

Margaretha Honigthalerin (okoli 1482); ta je prejela v svojo last celo grad, urad in deželno sodstvo za 50 denarjev.

Judita (okoli 1540); Marija Johanna Linzerin (okoli 1666)

Katarina Suzana von Grotta (okoli 1720); takrat je že imel samostan vuzeniško gosposčino. Ko je dne 21./6. 1700 komisija prišla nadzirat

vuzeniško nadžupnijo, se je prednica Marija Suzana pritožila zoper vuzeniškega nadžupnika T. Fr. Klemenčiča, češ, da je slab sosed, ki ji hoče vzeti zavetništvo pri Sv. Antonu in da slabo opravlja službo nost, božjo pri kapeli sv. Jurija v Vuzeniškem gradu. Komisija, ki je zadevo preiskala, pa je prednici svetovala, naj raje sama bolj gleda kna grajsko kapelo, skrbi naj za olepšavo in odstrani hlev pod kapelo, da smrad ne bo oviral duhovnikov pri opraviu. g. popolnoma, da ga od

Alojzija Graf in von Tattenbach (okoli 1740); bi drevje ne bilo. Vischer

Zadnja priorica je bila Marija Kajetana Seyfrida grofica von Klenburg od 1755-1782.

velikim izdatkom za sidavo, pa je imel samostan še vedno toliko denarje, da je kupil leta 1663. graščino Vuzenica, leta 1669. deželno knežje fevdno gospodstvo Marenburg in leta 1693. graščino Kienhofen ter Ivniško hišo na Muti. S pleastvom je slo torej navzdol, bogastve cerkve pa je vedno bolj raslo.

V sredini XVI. stoletja je samostan preživel žalostne čase. Bil je zelo bogat in postal je svetovnjaški, pa ni čudno, če je zašel tudi semkaj protestantizem. Leta 1534 je pisal deželni glavar: „Sedaj so postale redovnice lahko miselne in vodijo neduhovno življenje, kajti pajdašev

imajo dovolj...". Pa tudi v bodoče ni bilo bolje. Mlada priorica Judita, ki je bila 27 let stara, je ubežala v neki megleni noči, kajti "...imela je slabo vest". Kmalu nato, okoli 1585. je povrh požar uničil samostansko poslopje.

Protireformacija je napravila zopet red, kajti v kratkem času je postal samostan vzorna hiša v katoliškem smislu. Vlada je dala radevolje semkaj mlade plemenitaške protestantinke, da bi bile "...v verskih naukih bolje poučene". Dolgo je trpelo, da si je samostan po požaru tudi materialno opomogel. Takratna priorica M.J. Linzerin je pisala deželnemu zboru: "Naše samostansko poslopje je popolnoma zastarelo, ostrešje je sprhnelo in zato dežuje na mnogih krajih v sobe. Tudi zidovje je razpokano in deloma tako razbito, da je treba resno poskrbeti, da se ne bo vse skupaj porušilo". Tudi konvent se je moral razširiti, kajti še nikdar ni bilo toliko redovnic, ko takrat; po dve ali tri so morale v eni celici bivati.

Dežela je dala denar in okoli leta 1650. je začela priorica zidati. #5. Ovekovčila se je nad portalom, kjer je Sifridov in njen grb, pod njenim pa beremontoleb sedilo: enberški samostan dominikank od severne strani.

Maria Johanna Linzerin
Priorin des Clossters
Märnberg 1666 Jahrs.

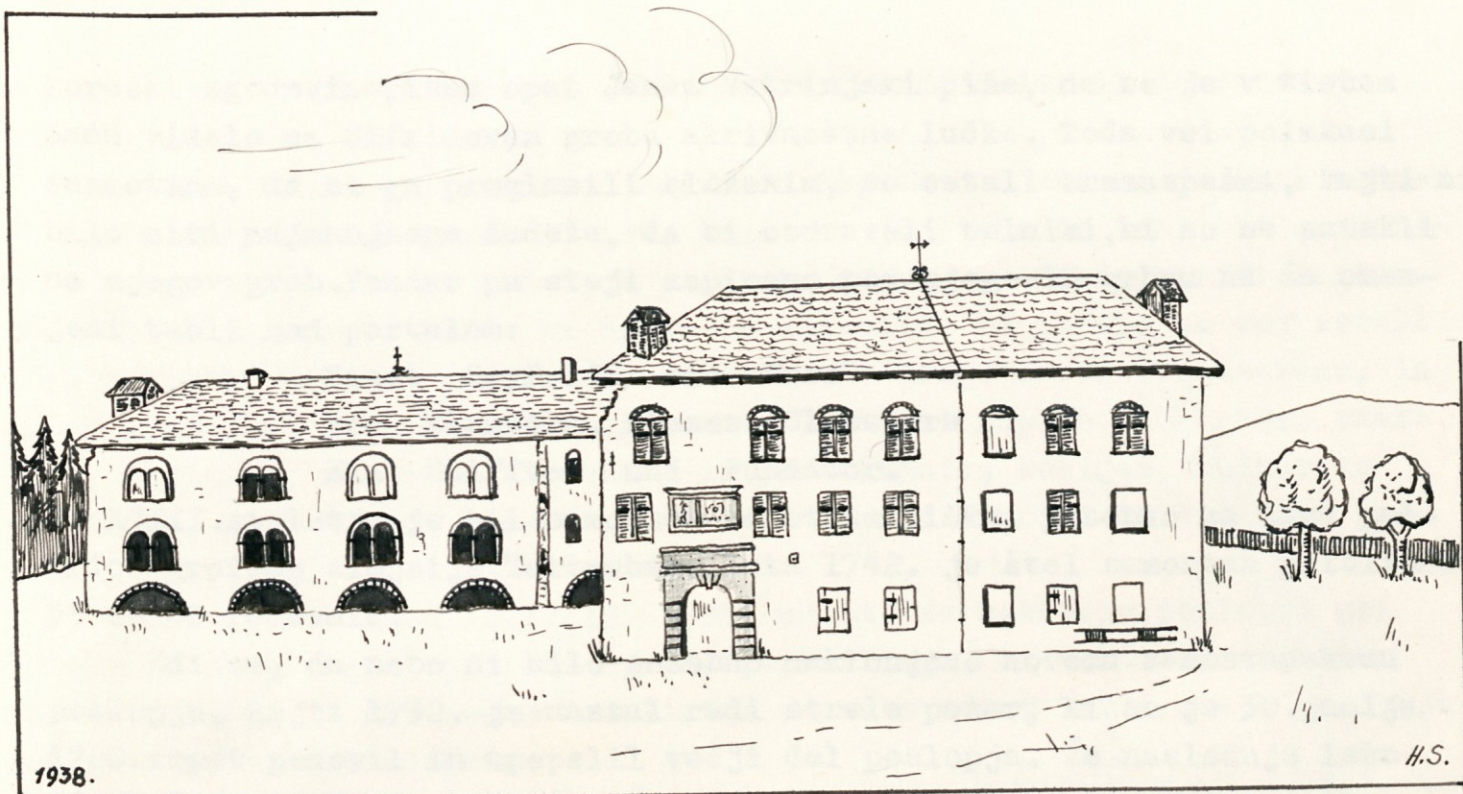
*1940 so to tablo s portalom
prenesli v graščino župane
kjer se še danes nahaja (1953).*

To je edina spominska tabla na današnjem opuščnem samostanu. (Glej sliko!)

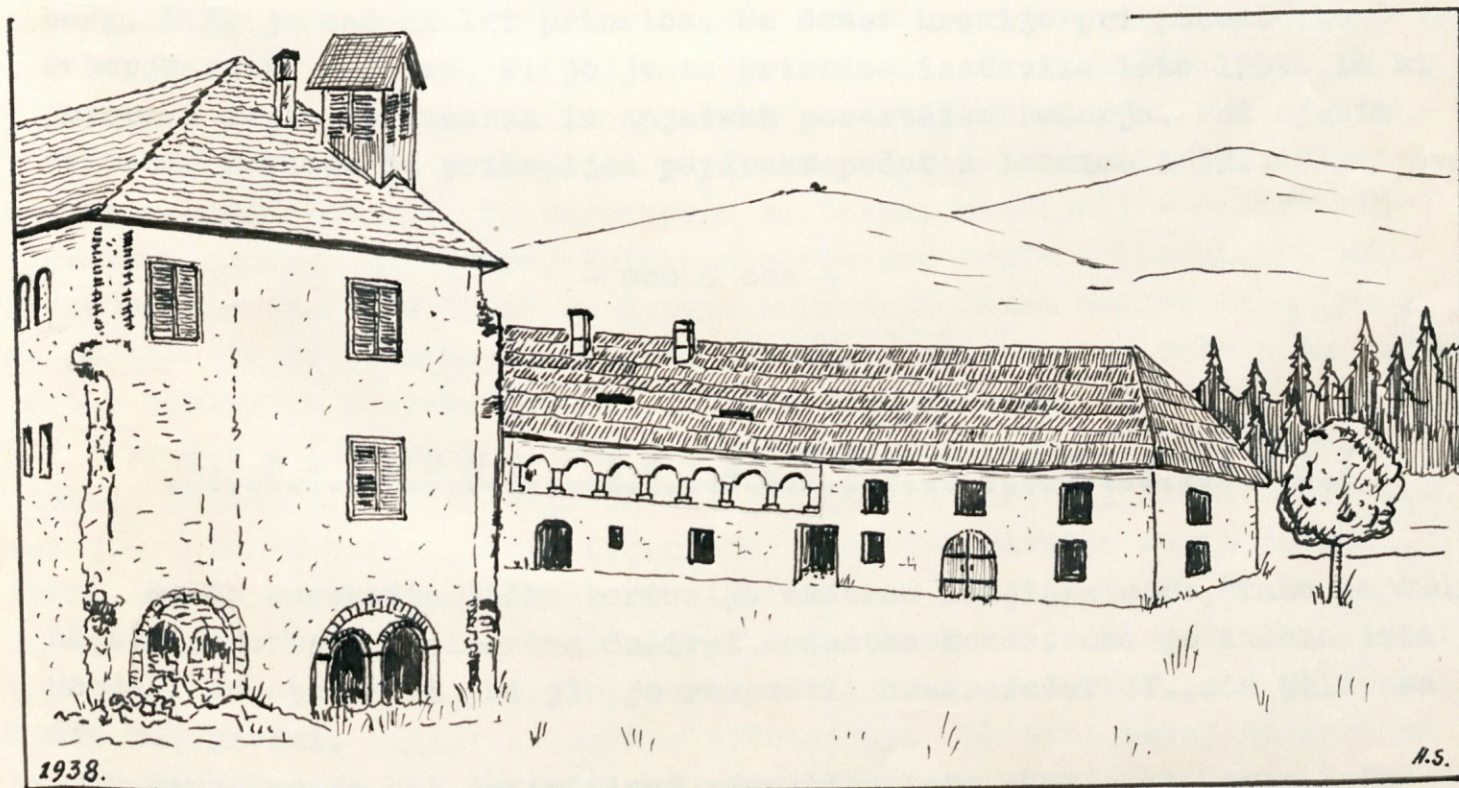
Kako je samostan v tisti dobi izgledal, nam nazorno prikazuje posnetek Vischerjeve slike iz leta 1680. Slikar je risal samostan od severne strani na Radelski cesti. Poznavalec kraja pa takoj opazi neko nepravilnost, ki je pri Vischerju v navadi. Na sliki je namreč videti na levi strani za grajskim hribom trg Marenberg z župno cerkvijo. To pa je nemogoče, kajti središče trga s cerkvijo je bilo že takrat kakor danes km vzhodno od samostana, in zapadna reber grajskega hriba zakriže trg popolnoma, da ga od samostanske strani sploh ni mogoče videti, tudi če bi drevja ne bilo. Vischer je pač hotel spraviti na sliko tudi del trga, čeprav ni odgovarjalo resnici.

Kljub velikim izdatkom za zidavo, pa je imel samostan še vedno toliko denarja, da je kupil leta 1663. graščino Vuzenica, leta 1669. deželno-knežje fevdno gospodstvo Marenberg in leta 1693. graščino Kienhofen ter Ivniško hišo na Muti. S plemstvom je šlo torej navzdol, bogastvo cerkve pa je vedno bolj raslo.

¹⁹³⁸ Toda redovnice gotovo ni toliko priklenilo nase staro samostansko poslopje, kot pa njihov bivši gospodar Sifrid Marenberški, ki jim je bil že dolgo poprej blažen mučenik, če ne celo svetnik. Okoli leta 1335. živeči

Pogled na opuščeni marenberški samostan dominikank od severne strani.

Pogled na samostan od južne strani, zadaj uradniško poslopje (1938).

in koroški zgodovinar opat, Janez Vetrinjski piše, da se je v tistem
Jočasu videlo na Sifridovem grobu skrivnostne lučke. Toda vsi poizkusi
samostana, da bi ga proglasili blaženim, so ostali brezuspešni, kajti ni
24 bilo niti najmanjšega čudeža, da bi ozdraveli bolniki, ki so se zatekli
na njegov grob. Vendar pa stoji zapisano pod njegovim grbom na že omen-
jenih tablicah nad portalom: za hrano in zdravila, so morale za vse ostalo
samo skrbeti. Za Sanct Seyfrido ein Herrse druge osebe v samostanu, in
sicer dnevno po von Marnberg. Dissesik Clossters kaplan, 10 kraje. vsaka
od 6. služkinj, Ein Stifftermaund i Fundator. bnik, kočijaž, mežnar in
vrtar. XVIII. stoletju je bil samostan zopet na višku, posebno za časa pri-
torice grofice Alojzije Tattenbah. Leta 1742. je štel samostan približno
36 do 40 redovnic. od 10. / VIII. 1785, da naj se nekatera poslopja pri
opuščenju zdi se, da nebo ni bilo posebno naklonjeno novemu samostanskemu
reposlopju, kajti 1732. je nastal radi strele požar, ki se je 30. junija
po 1780. zopet ponovil in upepelil večji del poslopja. Že naslednje leto
30. / X. 1781. pa je cesar Jožef II. samostan razpustil, kakor mnoge druge,
17 v katerih duhovno življenje ni bilo tako, kakršno bi moralo biti. Zadnja
na priorica je bila grofica Kajetana plem. Kuenburg, ki je s tremi drugimi
in redovnicami šla k svojemu prejšnjemu spovedniku Jožefu Šešek v Švan-
urberg. Bila je nad 22 let priorica. Se danes hranijo pri posestniku v
to Peharju staro listino, ki jo je ta priorica izstavila leta 1759, in ki
5 govori o nekih dolžnostih in dajatvah posestnika Peharja. Pod njenim
voščnim pečatom je prilepljen papirnat pečat z letnico 1639. Ših poses-
tev in cerkvene opreme. Iz Marenberga so takrat odpeljali v Gradec za
9. pfuntov cerkvenega srebra. Velike samostanske orgle v li registri in
dvema mehoma (iz leta 1724) je dobila tukajšnja farna cerkev leta 1788.
Na paramentih se je našlo 100 raznih komadov, oltarjev je bilo 5 in ravno
toliko cerkvenih zastav. Stolpno uro ter kupolnato cerkveno streho je ka-
pil Celovčan sliber za vs. 2000 fl. Cerkev marmornata tla so prodali v
Pišec. Prišnico, veliki križ in nekaj klopi so darovali neki cerkveniki
tukajšnji župni cerkvi. (Puff sicer pravi, da je prišnico kupil Ignacij
Pehr, kakor znamenita Žička kartuzija onstran Konjiške gore, tako je tudi
od bogati marenberški samostan doživel nečasten konec. Oba jedadela ista
pusoda. Med stotinami, ki jih je razpustil cesar Jožef II., sta bila sta
dadva med prvimi. kupili za cerkev v Trbnjah, 87-letni, sedaj že pokojni
Marenb. Samostan je bil definitivno razpuščen leta 1782. pod kameralnim
na administratorjem Karlom Kuglmajerjem. Inšpekcijo pri razpustu je imel,
so Mihael Krositschrod leta 1782 - 1784., kot registrator arhivov loje bil,
da sta res bila iz samostanske cerkve.

imenovan de Lissa in Sabassi, kot administrator državnih posestev pa Jozef von Hammer-Furgstall.

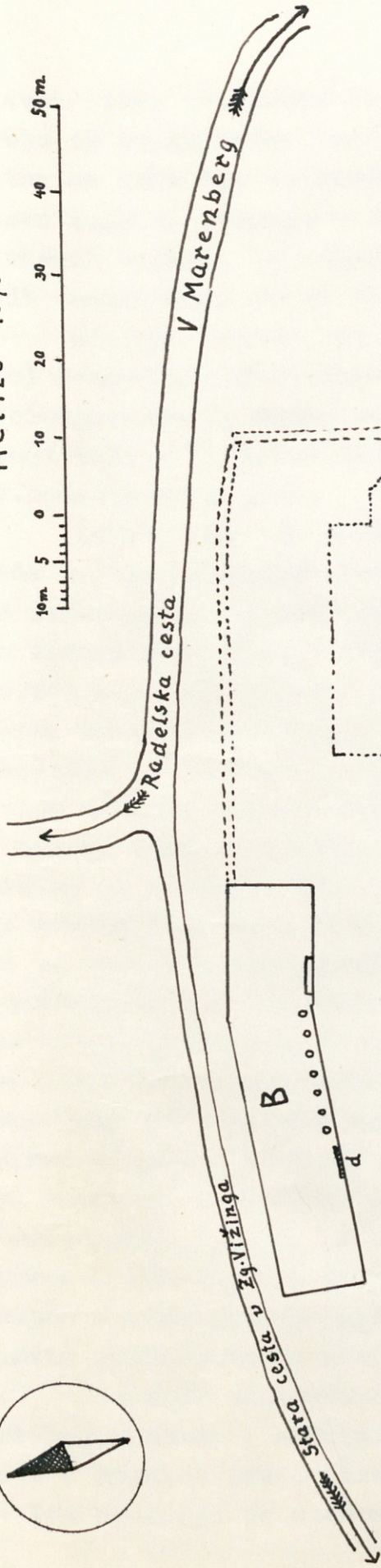
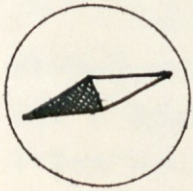
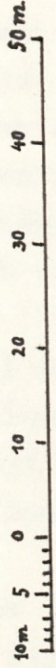
Celotni konvent s priorico Seyfrido Kajetano Kuenburg je štel takrat 24 nun (v starosti od 18 do 50 let, samo ena je štela 60 let), ki so dobivale skozi 5 mesecev do nadaljne preskrbe dnevno po 30 krajcarjev (priorica 60 krajcarjev). Razen za hrano in zdravila, so morale za vse ostalo same skrbeti. Začasno podporo so dobivale še druge osebe v samostanu, in sicer dnevno po 20 krajcarjev spovednik in hišni kaplan, 10 krajc. vsaka od 6. služkinj, ravno toliko nad- in podoskrbnik, kočijaž, mežnar in vratarica, po 4 krajc. dnevno pa so še dobivali 4 moški in 4 ženski kreteni, ki so tudi bivali v samostanu.

Dvorno odredbo od 10./VIII. 1785, da naj se nekatera poslopja pri opuščениh samostanih radi štednje ne popravljajo, so nekateri napačno razumeli in se je dobesedno držali ter so zato nekaj let pozneje poslopja podlegla splošnemu razpadu.

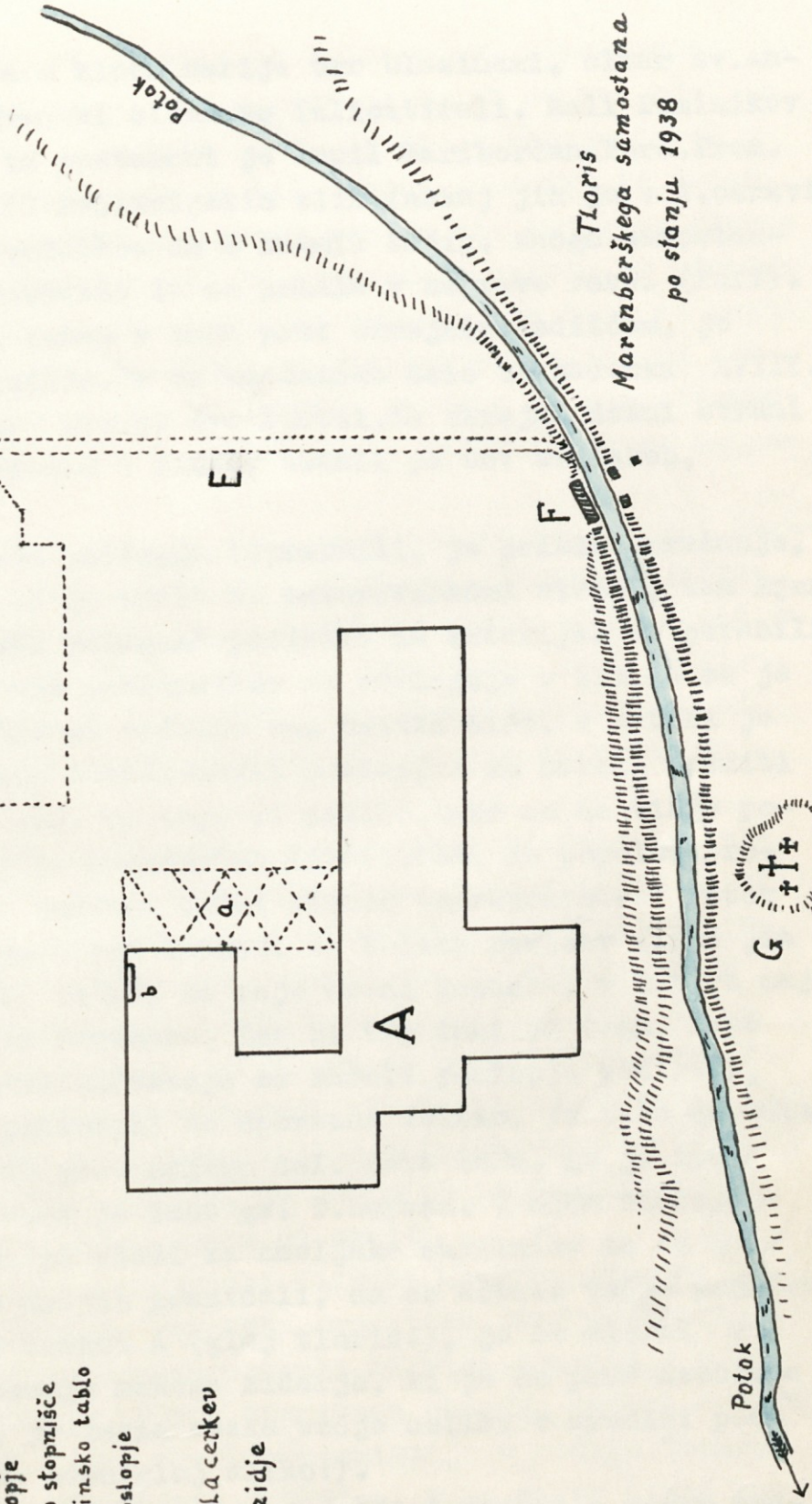
Popis stanovanjskih in gospodarskih poslopji, ki so ga izvršili 1./X. 1785 cenilci Franc Vogl, Johan Hedl, Gregor Perkeš in Gregor Jurič, nam nazorno kaže takratno stanje. Vse stavbe so bile v skrajno slabem stanju in cenili so jih takole: cerkev s samostanom samo 500 fl (=goldinarjev), uradniška hiša (sedanja graščina Supanc) 200 fl, gozdovi na 2863 fl, 10 vrtov v vrednosti 457 fl, 33 polj in njiv 4086 fl, 29 travnikov 5027 fl, 5 pašnikov 382 fl in 17 raznih poslopji na 1393 fl.

Leta 1794. in še pozneje je prišlo do odprodaje oddaljenejših posestev in cerkvene opreme. Iz Marenberga so takrat odpeljali v Gradec za 9 pfuntov cerkvenega srebra. Velike samostanske orgle z 11 registri in dvema mehoma (iz leta 1724) je dobila tukajšnja farna cerkev leta 1788. Na paramentih se je našlo 100 raznih komadov, oltarjev je bilo 5 in ravno toliko cerkvenih zastav. Stolpno uro ter kupolnato cerkveno streho je kupil Celovčan Šliber za ca. 2000 fl. Cerkvena marmornata tla so prodali v Pišece. Prižnico, veliki križ in nekaj klopi so darovali razni dobrotniki tukajšnji župni cerkvi. (Puff sicer pravi, da je prižnico kupil Ignacij Pehr, župnik v Trbonjah). Dragocena monštranca, vredna 30000 fl je bila od komisije v Gradcu poceni drugam prodana. Zvonovi so se tudi razprodali; Puff piše, da jih je nekaj(?) prišlo v Travnik (Wies), Mravljak je dognal, da so veliki zvon kupili za cerkev v Trbonjah, 87 letni, sedaj že pokojni Marenberžan Pušnik pa je trdil, da je 2 zvona dobila cerkev pri St. Janžu na Suhi. Imela sta krasen glas; med vojno, ko so povsod pobirali zvonove, so tudi ta dva pobrali. Bila sta starinske oblike, in to bi kazalo na to, da sta res bila iz samostanske cerkve.

Merilo 1:750.

- A glavno poslopje
- a nekaž križno stopnišče
- b portal s spominsko tablo
- B uradniško poslopje
- d solnčna ura
- C nekdanj stala cerkev
- E nekdanj obzidje
- F most
- G kalvarija

Glavni oltar sv. Janeza Krstnika s kipom Marije ter blazinami, oltar sv. Andreja in sv. Katarine ter Roženski oltar so izlicitali. Mali Dominikov oltar na koru ter antependium in postament je kupil Mariborčan Ferd. From. Razen tega so prodali 4 kipe, 11 relikvijskih slik (nekaj jih je v ž. cerkvi), 6 mašnih vrčkov, 12 oltarnih svečnikov in 8 mašnih knjig. Mnogo samostanskih zanimivosti se je tudi razvleklo in so prišle v nepravne roke. (Puff).

Marijin steber, ki stoji danes v trgu pred okrajnim sodiščem, je stal nekdaž v samostanskem dvorišču. Je to umetniško delo iz začetka XVIII. stoletja. Levo in desno od stebra sta po dve štatui. Na skrajni desni strani stoji Sifrid Marenberški s cerkvico v rokah, ostali pa so: sv. Jakob, sv. Dominik in sv. Rok.

Ko so tako vsa samostanska poslopja izpraznili, je prišlo vprašanje, čemu naj se uporabijo. Cerkev, ki je stala na severovzhodni strani, tam kjer je danes sadno drevje, so začeli polagoma podirati in material so porabili za zidavo neke hiše v trgu. Mnenja poznavalcev se strinjajo v tem, da se je največ tega materiala uporabilo za zidanja one velike hiše, v kateri je danes okrajno sodišče. V ostalih samostanskih poslopih so hoteli urediti tkalnico za Maribor ali Ptuj, toda do tega ni prišlo. Zato so na višje povelje uredili nekako hiralnico in bolnišnico (1792). Toda do popolne preureditve tudi ni prišlo, kajti tedanji trški rihtar (Marktrichter) Peter Reiter je izjavil, da trg ne more več skrbeti za toliko revežev (bilo jih je namreč leta 1799. okoli 300), in naj se raje uredi kasarna, v katero naj bi se preselil del garnizije iz Maribora, ker bi trg imel od tega več koristi. Ali tudi do tega ni prišlo. Pozneje so začeli poslopja podirati, da bi poleg kamenja iz njega pridobili še uporabno železo. In tako je ostal od nekdaž velikega samostana le prav majhen del. Leta 1828. ga je kupil s posestvi vred graščak Maggi. Danes je last ge. T. Supanz. V njem stanujejo revne delavske družine, deloma pa služi za hmeljske sušilnice in so ga v ta namen od znotraj na mnogih krajih prezidali, da so dobili večje prostore. Nekaj celic, ki jih je bilo v traktu A (glej tloris!), je še videti v prvem nadstropju. Po pripovedovanju nekega zidarja, ki je že pred svetovno vojno v samostanu prezidaval, je imela vsaka večja celica v sredini podporni steber. Danes stoji samo eden (glej sliko!).

Severno samostansko poslopje B ima na dvoriščni strani v prvem nadstropju fasado s sedmimi stebri. Na tej strani je vidna tudi še solnčna ura z letnico 1694. Številke na uri obroblyajo barvano Marijino podobo. V tem poslopiju je stanoval do razpusta samostana upravitelj z uradniki.

(glej fotografijo!)

O lepi samostanski cerkvi, ki je bila po Vischerjevi sliki, sodeč, zidana v romanskem slogu, danes ni sledu, in nepoučeni sploh ne ve, kje je stala. Iz edinega načrta, ki datira iz leta 1784. in ki se nahaja danes v vladnem arhivu v Gradcu, je razvidno, da je bil takrat samostan še obdan z obzidjem. To je bilo v srednjem veku potrebno, ker je šla tod mimo glavna cesta (in ne tako, kakor danes mimo dvorca). Iz omenjenega načrta je nadalje razvidno, da je stal tukaj stolp, ki je služil za obrambo, še bolj pa menda za okras. Pokopališča takrat ni več bilo. Tudi iz Vischerjeve slike ni razvidno, kje bi bilo. Najbolj verjetno je, da je bilo zapadno od samostanskega poslopja, in sicer tam, kjer je na V. sliki velik vrt. Tudi danes se nahaja tam vrt. Toovo še leta 1246., ko se po njem prvič omenjuje Friderik, leto nato Dohod k samostanu je bil od dveh strani, na južni in na severni strani. Na južni strani je bil zavaroovan samostan z globokim, naravnim jarkom, v katerem teče potok. Slovenskega imena za ta potok še nisem slišal, pač pa ga nekateri imenujejo „Höllennbach“. Preko tega je držal lesen most „Höllennbrücke“, in prek njega so še hodili v začetku tega stoletja. Danes ga ni več, samo kameniti nosilci to- in onstran globokega brezna še spominjajo nanj. Zelo točen posnetek samostana nam kaže tudi neka perorisba iz leta 1830, in sicer nam kaže samostan z dvorcem od zapadne strani. (Glej sliko!). Po skoraj šeststoletnem obstoju je samostan prenehal služiti svojemu namenu. Ustanovitelju je bil morda vzor verske misli, razdiratelju pa zapreka državnih koristi. Vsak je pač sodil v duhu svojega časa. Če je samostan igral tudi kako kulturno vlogo, bo treba na vsak način šele raziskati. Le škoda, da ne znajo stari samostanski zidovi pripovedovati! Danes spominja redkega obiskovalca na ustanovitelja Sifrida samo še spominjska tabla iz leta 1666. nad glavnim vhodom.^{x)} Ne bo dolgo, in zgodilo se bo preostalemu zidovju isto, kot staremu gradu na skali. Nad 500 let so počivali telesni ostanki Sifrida Marenberškega v bakreni krsti v samostanski cerkvi. Ob razpustu samostana je ordinariat v Gradcu naročil, naj se krsta s telesnimi ostanki Sifrida prenese v župno cerkev. To se je zgodilo 22. julija 1795 po takratnem župniku Janezu Pancerju. Rakev so nato shranili v kamrici nad prejšno zakristijo v stolpu. Pozneje je dal nadvojvoda Ivan ostanke prepeljati v Gradec, kjer se še danes nahajajo v Joaneumu. Obiskovalci, ki so si ogledali okostnjak pripovedujejo, da se vidijo na rokah še okovi in na glavi od udarcev razbita lobanja. „Höllennsch“, in Sic transit gloria mundi.

x) Ta starinska tabla in samostanski portal je bil 1940 prestavljen v Župniščev dvorec ob dr. cesti. Stoji na dvoriščni strani. (glej fotografijo!)

Iz teh listin je torej povzeti, da se je naš trg takrat imenoval še trg Radelach. Sele VA Seta I N TRG MARENBERG I imenom stalno označuje v listinah kot trg (oppidus, forum, marchet). Slično vidimo pri vseh. Že v začetku smo slišali, da ime prvotne naselbine ni bilo Marenberg, temveč Radelje na zapadnem in Poderak na vzhodnem koncu današnjega trga. Gotovo je, da sta se ti dve naselbini začeli razvijati ločeno druga od druge, še predno je stal grad na skali. Ko pa izgineta obe imeni koncem XIII. stoletja iz listin, je bilo ime Marenberg za vso naselbino, že udomačeno in daleč po deželi znano. Nega glavarja kralja Otokarja, ki jih je dal meriti. Tudi o gradu smo že povedali, da se je nazival Marenberg (Maerenberch) in stal je gotovo že leta 1246., ko se po njem prvič imenuje Friderik, leto nato pa že Sifrid - Marenberški. Ni dvoma, da je nova naselbina, ki se je razvila na vznožju grajskega hriba med obema že obstoječima naselbinama, prevzela, oziroma dobila ime po gradu in da so se vse tri nato spojile v eno. Vprašanje je le, kdaj je to bilo. Drži goreč meč, v levici tehtnico.

Vse. Za zidanje gradu kakor samostana je bilo treba rokodelcev, katere si je graščak ali pripeljal s seboj iz prejšnjega bivališča, ali pa jih je naročil oziroma privabil iz inozemstva, najbrže iz Nemčije ali Italije. Ti so bili pri gradnji zaposleni dolga leta in je jasno, da so si sami najprej zgradili sazasilna bivališča a ne daleč v stran od domačega podložnega prebivalstva, takorekoč v okrilju novega gradu, na vznožju skale, na kateri so zgradili graščaku dom. Maerenberc (1251, 1254), Marenwerch (1251), Maren Mogoče je tudi, da se je razvila nova naselbina ravno z imenom Poderak (Poderako ali Podiach), katerega nam je iskati v bližini današnje župne cerkve pod Pavlijevimi pečinami. (=D. Kraft: Das untersteirische Drauland).

so ob V običajni zaključni frazi tedanjih listin: „acta (ali) data) sunt hec in...“, nahajamo imenovan Marenberg že leta 1251., potem zopet 1256 in 1266, toda iz okoliščin in vsebine listin je posneti, da se je izstavitve izvršila v gradu in se torej z imenom Merenberg skoraj do Sifridove smrti označuje le grad. Šele v listini od 12. julija 1271 je govor izrecno tudi o vasi Marenberg („villa Merinberch“) in je prešlo torej ime gradu tedaj že na pod njim ležečo naselbino. Toda med tem je v listini od 7./I. da, 1268 že Radelje izrecno označen kot trg (in foro Redlach in domo Petri officialis). To listino je izstavil Sifrid za svoj samostan v hiši svojega pisarja Petra. Ravnotako se Radelje zopet imenuje trg leta 1278, istočasno pa še tudi villa Merenberch. Tega leta je bival Offo von Emerberg „in foro Radelach“, in leta 1302. je darovala Gertruda Dravograjska samostanu dve hubi „in dem marchet under Merenberch“; zadnje je seveda grad.

Iz teh listin je torej povzeti, da se je naš trg takrat imenoval še trg Radelach. Šele od leta 1284. naprej se Marenberg pod tem imenom stalno označuje v listinah kot trg (oppidum, forum, marchet). Slično vidimo pri Vuzenici in Muti. (=Pirchegger)

Iz zgoraj navedenega sklepamo, da se je v drugi polovici XIII. stoletja za naselbino rabilo oboje imen: Radelje in Marenberg, in da je ta kraj dobil trške pravice pred letom 1268. Zelo verjetno je, da si je te trške pravice Sifrid samovoljno prilastil; mogoče pa je tudi, da so ti privilegiji izvirali od deželnega glavarja kralja Otokarja, ki jih je dal morda iz hvaležnosti, ker mu je Sifrid pomagal v bojih proti Madjarom. Ne vemo pa kdaj, zakaj, - in v kaki obliki so bili podeljeni. Eno pa je sigurno, da namreč trg takrat še ni imel svojega grba, kajti župna cerkev sv. Mihaela, po katerem je povzet trški grb, se pojavi šele dobrega pol stoletja pozneje. Trški grb prikazuje sv. Mihaela v oklepu s čeladono na glavi in v razkoračni stoji na zmaju, v desnici drži goreč meč, v levici tehtnico. Vse je v ovalnem okvirju. (glej sliko!)

Ime Marenberg se pojavlja v listinah XIII. stoletja v le malih izpremembah. S končnico „-berg“ se piše prva polovica imena Meren- (1246, 1256), Maren- (1252), Marun- (1259); pogosteje se najdejo s končnico „-berch“, in sicer: Meren- (1251, 1255, 1260), Maeren- (1247, 1259, 1261 in 1349), Maren- (1254), Meerren- (1268), Mehren- (1254); razen tega dobimo še druge bolj redke oblike, kakor: Maerenberc (1251, 1254), Marenwerch (1251), Marenburg (1265) in še druge. V XVI. stoletju je bila udomačena oblika Märenberg, v XVII. in XVIII. stoletju Mährenberg, v XIX. stoletju pa Mahrenberg.

Trški privilegij, ki so ga podeljevali deželni knezi raznim krajem, so obstojali navadno v tem, da se je dovolilo prebivalcem naselbine prodajati svoje obrtniške izdelke tudi okoliškim prebivalcem, ki so mogli tam zamenjati tudi svoje poljske pridelke. Ako je kralj Otokar podelil tak privilegij Marenbergu, potem se je to zgodilo brez dvoma leta 1267., ko je bil Sifrid njegov poslanec pri sklepu miru v Gorici. Prav lahko je mogoče, da se je tozadevna listina izgubila, kar ni nič čudnega, vendar je mnogo verjetnejše, da je povišanje v trg bila samovoljnost Marenberškega gospoda, brez višje potrditve.

O prvih prebivalcih vasi Radelja smo že slišali, ko smo naštevali ozir. citirali odstavke iz listin. Prvič zveemo par imen leta 1150., in sicer čujemo o Pizilchartu in Mazonu iz Radelja; bila sta priči neke daritve. Leta 1161. čujemo o Nešku in Azilu, katerih hiši sta bili ena poleg druge. Vsi ti štirje, kakor ostali prebivalci vasi so bili kmetovalci.

Prvotni prebivalci vasi Marenberga so bili pri gradnji gradu zaposleni v rokodelci, zidarji, kamnoseki, tesarji, mizarji in razni drugi delavci, katerim so se pozneje pridružili še obrtniki in grajski uradniki. Naravno je, da je za te svoje ljudi skušal graščak dobiti tržne pravice, da bi smeli svoje izdelke prodajati oziroma zamenjati s pridelki okoliških kmetovalcev. O sejmskih dnevih in pravicah bomo pozneje še slišali. Orduvna je po omeni osebi zvezo pozitivno, da je v tem času (okoli 1270) imela svoj dom v trgu. To je bil grajski upravnik in pisar Peter, ker se je v njegovi hiši izstavila leta 1268. neka darilna listina za samostan. Ta Peter je bil tudi sicer zelo ugleden mož, ker je bil mnogokrat pozvan za pričó pri izstavitvi listin. Bil je najbrže tudi Sifridov zaupnik. Že leta 1251. se imenuje kot pričó med Sifridovimi ministerijali neki Hertwicus de Redilach, ne da bi pozneje še kaj zvedeli onjem. Približno isti čas naj zvezo tudi, da je imel neke Sifridove fevde v Podraku Henrik Duremegel, najbrže prebivalec Podraka (v bližini cerkve). Njega je prodajati, zamenjati, Nagel razvoj kaže trg že v XV. stoletju in pozneje. Že zgodaj je smel trg imeti letne sejme, in sicer poleg cerkve, ki se omenja prvič leta 1255., ki pa je spadala gotovo že preko 100 let matični fari koroške župnije v Labudu. (=Firchegger). politično in davčno, običajno tudi sodno (niže Tedenski) sejm ob sobotah je dobil naš kraj šele leta 1437. 25. jan. po nadvojvodu Frideriku V. Ta pravica je bila kmalu odvzeta, a cesar čene Ferdinand III. je leta 1638. 16./II. ponovno dovolil tržne dneve.

V tistem času so se namreč tržani bavili z različno obrtjo, posebno razviti sta sta bili čevljarska in kožarska obrt. Kraj je živahno trgoval (še do svetovne vojne 1914) s soslednim Ivnikom (Eibiswald) in drugimi trgi onstran Kozjaka. Posebno čevljarski izdelki se morajo tu omeniti. Spričo velikega števila čevljarjev je bila roba silno poceni. Kakor po drugih krajih, so bili tudi tukaj čevljarji združeni v svojo ceho. Do predvojnega časa, so hranili v občinskem arhivu čevljarsko cehojsko skrinjo z mnogimi zanimivimi knjigami in originalnimi listinami, takozvanimi „Freibriefi“ in „patenti“. Danes te skrinje ni več, pač pa je ohranjen velik cinast vrčab z vgraviranim škornjem in 4 sejmska dovolila ali patenti. Enega smo že omenili, to je patent od 16./II. 1638 od cesarja Ferdinanda III.; drugega je izstavil cesar Leopold I. leta 1662.; tretjega cesar Jožef I. leta 1707. (na njegovem podpisu se še drži malo zlatega prahu s katerim imelle navado sušiti tinto!); četrto pismo ali patent je izstavila cesarica Marija Terezija leta 1747. Vsi ti patenti imajo mogočne okrogle pečate, ki so v lesenih škatljah in pritrjeni z vrvico na pergament. Razen tega hrani in biro.

arhiv še prepis privilegija iz leta 1598 za tedenski sejm ob nedeljah, v katerem je omenjeno, da je dal ta privilegij cesar Friderik leta 1456., dalje še 6 podobnih listin za druge tržne dneve, in sicer iz leta 1640, 1721, 1782, 1838, 1841 in 1870. (Zadnje po spisku g. H. Lukasa).

V okolici je prebivalo takrat in prebiva še danes izključno slovensko kmetско prebivalstvo. Zemljiška gospoda, tako posvetna kakor duhovna, je posvečala v srednjem veku največ pažnje trgov in mestom, dočim za kmete niso bili v skrbeh. Vsa skrb je obstojala le v tem, da so naročali zajemnikom, uradnikom in rihtarjem, da ne smejo kmeta preko stare navade obremenjevati z dajatvami. V koliko pa se je to res izvrševalo, je seveda drugo vprašanje. Kmetски upori nam dajo v tem oziru negativen odgovor. Na bre-

Večina kmetskega prebivalstva v marenberški okolici je bila kakor drugod v srednjem veku nesvobodna, in se v zgodnjem srednjem veku skoraj ni razlikovala od sužnjev. Zemljiški gospod je bil tudi gospodar vseh ljudi, ki so bili na njegovi zemlji naseljeni. Smel jih je prodajati, zamenjati, kupovati in posoditi, kakor blago. Opravljati so mu morali vse posle v gradu, oziroma pozneje v samostanu, obdelovati dodeljeno zemljo, oddati večji del pridelkov in še opravljati tlako. I pa odgnali s seboj v sužnost.

Zemljiški gospod je bil politično in davčno, običajno tudi sodno (nižje sodstvo) prva in glavna inštanca. Deželni knez je potom deželnih stanov naložil zemljiški gosposki (graščaku ali samostanu) letno določene dajatve, ta pa jih je razdelil na svoje podložnike. leženega.

Stalne kmetove dajatve so bile vpisane v posebnih zemljiško-davčnih seznamih, v takozvanih urbarjih. 15. jan. 1727, a kuga, legar in druge

Podložnik je moral dajati enkratne in vsakoletne dajatve. Med enkratne dajatve spadata naselnina (v listinah „Anlait“), ki se je plačala vedno le v denarju, - in smrtnina („Sterbochs“), ki se je sprva pobirala tako, da je moral odrajtati podložnik za umrlim posestnikom najlepše govedo, pozneje pa se je ta taksa spremenila v denar, in je znašala okoli leta 1700 od 5-20 fl. Vsakoletne dajatve pa so bile: pravi zemljiški davek ali činž (census, Steura) v denarju, dajatve v žitu in drugih naturalijah ter tlaka ali robota. Najhujše breme je bila tlaka, ker je navadno zemljiški gospod podložnika izrabljal za razna težka dela do onemoglosti. Ko je samostan kot zemljiška gosposka diktiral dajatve in roboto, ni bilo tako pretirano, kot so jo nekateri slikali. Upravnikove pristojbine so tudi bile redne letne dajatve, in sicer malenkost v denarju (3 - 6 d) in nekaj malenlega v naturalijah, kar pa je nabiralec vedno točno iztirjeval. Tudi cerkev je dobivala od vsakega podložnika v okolišju dotične župnije desetino in biro.

1528. V XVI. in XVII. stoletju so računali tudi pri nas na goldinarje (fl) in krajcarje (kr), - ali pa na goldinarje, šilinge (ß) in fenige (f). Goldinar je imel 60 kr, šiling 30 fenigov, krajcar 4 fenige (ali denarje). 1 fl = 200 din v našem denarju.

Zemljiški davek ali činž je znašal letno približno 1 fl 25 kr, pridelki, ki jih je moral dajati, preračunjeni v denar = 4 fl, daje skupaj v našem denarju okoli 1000 din, kar je bilo tudi tisti čas občutno breme. Ni torej čudno, da so se začeli kmetje puntati. V kakem obsegu so se kmetje iz naše okolice udejstvovali pri kmetijskih uporih, nam je malo znano. Upora leta 1515. so se povečini udeležili le kmetje okoli Dravograda in Vuzenice, dočim se samostanski podložniki niso imeli vzroka pritožiti, saj so bila davčna bremena znana.

Stanje se je izboljšalo z reformami, ki jih je započela cesarica Marija Terezija in ki jih je nadaljeval cesar Jožef II. Podložništvo pa se je odpravilo šele leta 1848. (= J. Mravljak: Kmet. st. d. j. r.).

O turških napadih na trg vemo tudi prav malo. Omenili smo že, da so Turki prvič pridrveli leta 1480. iz Mislinjske doline, izropali trg, samostan in grad ter nato vse požgali, mlade ljudi pa odgnali s seboj v sužnost. Drugič so pridrveli leta 1522. Dežela je morala takrat obilo prispevati za turško obrambo, in kakor izvemo iz neke listine iz leta 1543., je moral tudi trg Marenberg dati dva za boj opremljena konja. Po letu 1545. najbrže Turkov ni bilo več semkaj, ker nimamo nikjer o njih kaj zabeleženega.

Prišle pa so nad trg še druge nadloge, ki so ga ovirale v njegovem razvoju. Požar ga je uničil 1721. in 15. jan. 1727, a kuga, legar in druge epidemije so tu morale v letih 1437, 1679-1682, 1786-1787 in 1855. (K. I. Dr. b.)

V samostanski kroniki smo slišali, da se je tudi v našem okraju pojavil protestantizem, vendar brez večjih posledic, kajti slovensko ljudstvo ni posvečalo posebne pozornosti novim verskim naukom.

Zanimiv je vizitacijski zapisnik iz protireformacijske dobe, ko se je po vladnem nalogu prvič preiskalo versko stanje na Štajerskem, povzročeno po Lutrovih zmedah. Verska komisija, ki jo je poslal vojvoda Ferdinand v sporazumu s solnograškim nadškofom in ljubljanskim škofom Krištofom Ravbarjem, se je ustavljala na posameznih krajih in tja poklicala vse duhovnike pa tudi prebivalstvo iz bližine.

Tako je prišla komisija 21. junija 1528 v Marenberg in preiskala župnije Marenberg, St. Jurij na Remšniku, Muto, pa tudi iz Vuzenice in z onstran Radla so morali priti. V veri so bili vsi edini, brez kake zmote. V naslednjem podajamo točen originalni prepis tega zapisnika za Marenberg (z vsemi napakami) :

1528. pričal, da so opat Visitations prothocoll Pavla darovali neko posest-vo Bistrici za večno luč na Marenburg. obletnico v Maerenberch.

Iz navedene listine sicer ne sledi, da bi ne bilo župnije že vsaj nekaj Herr Symon Feystriczer Pharrer, Herr Steffan Liechtenwaldter geselbrister, Pruder Urban Caplan undt Messnar Maister Lorencz Thaman, Weber zechleut Jorg mit anderen VI pharrleuten, seint im Glauben ains etc.

Sagen, der Pharrer beger von ain Panchartten 14 kreutzer zwischen Ostern undt Phingsten, von ainem Eeman aber VI kreutzer von einem Kundt (Kind !), sunst im Jar von ain Panchartten VIII kreutzer. Idem Remedi von Ainem angesessenen (od obsedenega!) 72 kr undt vonn anderen 14 kr. In den Ander sachen sollenn sy bey Irn Allten Prauch beleiben. Der Taufft halben zwischen Phingsten undt Ostern soll man ain kreuczer von ainem Eelichen kindt, aber von ainem Panchart 3 kreuzer, sunst durchs Jar 2Pfenig geben werden.

Furkh Hans hat nitt Peicht noch communiciert, soll gestrafft werden 3 Tag mit wasser undt Prot.

Fuschnickh hab in 4 Jarn nit communiciert. Altenhauser ist sein Landrichter, 4 Tag mit wasser undt Prot undt 3 (Tage !) mit geringer Speis.

Blasi Schneider sey auch nit communiciert, 3 tag mit wasser undt Prot. Die drey soll Baltazar Altenhauser als Ir Land Richter also straffen, dem dermassen geschrieben ist.

(Po originalu v knezoškof. arhivu v Gradcu).

Kakor je videti iz tega zapisnika, ni bil Lutrov nauk tukaj posebno razširjen in vizitacijska komisija je imela lahko delo. Protestantovska cerkev je bila v Marenbergu zgrajena šele leta 1908. in šteje okrog 50 članov. Cerkve se drži lepo župnišče, toda od prevrata sem ni stalnega pastorja in stanujejo v župnišču druge stranke.

V svoji notranjosti je - o o o - pa in svetla ter napravi na obisko- valca prijeten vtis. Takoj pri glavnem vhodu opaziš na obeh stebrih pod ko- župna cerkev. Ko je Sifrid Marenberški s svojo materjo Gizelo tu ustanovil samostan leta 1251., v Marenbergu še ni bilo župnije. V listini, izdani 5./VI.1251 se nahaja med pričami tudi „dominus libhardus plebanus“ - brez kekega pristavka. Mislimo pa lahko, da je ta istoveten z „Libhardus filius domini Reinperti de Seldenhouven“, ki priča dne 12./I. 1245. na Fali. Pač pa so imele redovnice svojega kapelana, kakor priča 7./I. 1291: Hertwicus capelanus sororum in Mernperch. Župnijo zasledimo prvič leta 1349., ko je 8. marca župnik Niklas von Maeren- berch pričal, da sta opat Henrich

berch pričal, da so opat Henrich in Konvent Sv.Pavla darovali neko posestvo Bistrici za večno luč na Muti in za obletnico v Maerenberch.

Iz navedene listine sicer ne sledi, da bi ne bilo župnije že vsaj nekaj let pred letom 1349., pač pa vidimo, da tega leta še ni bilo župnije na Muti, ampak je še Muta pripadala pod župnijo Marenberg. Leta 1349. je bila kapela sv.Marjete na Muti še marenberška podružnica.

Marenberško župnijo z župno cerkvijo sv.Mihaela je ustanovil dravograjski kapitol, zato je imel tudi dolgo patronat nad njo. Pozneje je imel patronat do leta 1787 lavantinski škof, nato od leta 1802 štajerski verski sklad, potem sekovska in zopet lavantinska škofija.

Ker je bila prvotna marenberška župnija preobširna in gorata, se je morala deliti in je mati sledečih današnjih župnij: Muta, Pernice, Sv.Jakob na Soboti(1070m) in Sv.Lovrenc nad Ivnikom (947 m) onstran Radla. Danes ima župnija marenberška sledeče 4 podružnice: St.Ilj v Zg.Vižingi, Sv.Martin v Sp.Vižingi, Sv.Tri Kralje (823 m) in Sv.Janez na Suhi (551 m).

(=ČZN XIX. - Žup.kron. - Lex.dr.b.)

Današnja župna cerkev sv.Mihaela je iz začetka XVIII. stoletja. Na mestu sedanje cerkve je stala prvotna stara in mnogo manjša cerkev, ki se je morala leta 1713.podreti.Kdaj je bila ta prvotna cerkev sezidana, se ne da ugotoviti. Leta 1702. je imela 3 oltarje, strop ladje je bil pokrit z dilami, prezbiteriji pa je bil obokan. Že leta 1628. se omenja, da se nahaja pri župni cerkvi takozvana „Rüstkammer“ ,katero so postavili predniki za slučaj vojne in sovražnih napadov.Morda je bila ta orožarnica tam,kjer stoji danes gasilski dom.

Leta 1713 se je začelo z zidavo današnje cerkve, ki je bila 1724. dogotovljena. Toda že 15.januarja 1727 je pri velikem požaru, ki je uničil trg, pogorela streha na ladji in stolpu.To škodo so kmalu popravili, tako da je bila cerkev leta 1734. od škofa Jožefa grofa Atemsa konsekrirana.Prenovljena je bila leta 1824. in 1931.

V svoji notranjosti je cerkev lepa in svetla ter napravi na obiskovalca prijeten vtis.Takoj pri glavnem vhodu opaziš na obeh stebrih pod korom 2 spominski bronasti tabli z imeni v svetovni vojni padlih vojakov iz te župnije. Gotski presbiterij ima lep in visok glavni oltar sv.Mihaela, levo in desno od ladje sta še 2 stranska oltarja, in sicer desni Marijin in levi Križni oltar. V presbiteriju, levo od glavnega oltarja, je nad grobnico plemiča Hansa Lerchenfelda dobro ohranjena freska iz leta 1523. Ta freska je najstarejši primer čiste renesanse pri nas. Če je ta letnica na freski točna, smemo sklepati, da je stala prejšna mala cerkev že ob koncu XV.stoletja in da se je del starega zidovja uporabil pri gradnji nove cerkve. Na desni steni glav

Na desni strani ladje, na vzhodni strani k desnemu stranskemu oltarju, je krasna freska Marijinega oznanjenja, ki jo je dal napraviti leta 1938. sedanji dekan in župnik gospod Josip Mesner. V zvoniku visijo 4 zvonovi, od teh dva nova. V kamrici v stolpu, kjer je nekdanji za kratek čas počival Sifrid Marenberški, sta še 2 pauki, ki spominjata na cerkveno godbo, katero je imel trg še v sredini XIX. stoletja. Okoli cerkve je bilo pokopališče in so tu pokopavali še okoli leta 1895. Današnje pokopališče je vzhodno od trga, kakih 10 minut hoda od cerkve. To je šola, ki je razredna, so postavili leta 1836. Križev pot na Kalvariji, kakršen je danes, je iz leta 1724. Vendar je bil križev pot že prej na tem mestu, kajti na Vischerjevi sliki iz leta 1680. ga vidimo v ozadju za samostanom. Postaje križevega pota so so lepo razmeščene okoli grička (skale) s križem. Na vrhu je grič obdan z nizkim obzidjem, do katerega vodijo z dveh strani stopnice. Od kipov sta zanimiva krasna starinska kipa žalostne Matere Božje in sv. Janeza Evangelista. Vsi kipi so porbarvani z oljnatimi barvami ter tako izpopolnjujejo naravno sliko okolice. Kalvarijo so renovirali leta 1784. in 1859.

Francози v Marenbergu.

Za časa Napoleonovih vojnih pohodov v srednjo in vzhodno Evropo, so se tudi v našem kraju pojavili manjši oddelki francoskega vojaštva. Po originalnem manuskriptu tedanjega župnika Joh. Pancerja povzamemo sledeče:

Francози so prišli 2. aprila 1797. ob 11. uri dopoldne; pri Sv. Janezu Nepomuku pri Kamnici so opoldne obedovali, ob 4. uri popoldne istega dne so jezdili do Viltuša, potem so prišli sem. Bilo jih je 26 in so imeli poročnika za komandanta. Na kontribucijah so sprejeli 274 fl. in so potem zopet na Koroško nazaj jezdili. 3 konjenike so ujeli huzarji med Selnico in Št. Ožboltom.

18. aprila so prišli drugič. Bilo jih je 200 in so samo skoz trg jezdili. Pri Sv. Ožbaltu so se ustavili, se najedli in konje nakrmili, potem so se v Mariboru pridružili svojim četam.

23. marca 1809, - ko je torej bila ustanovljena Ilirija, - so prišli Francози v tretje, in sicer ob 5. popoldne. To je bila francoska avantgarda. Naslednji dan, 24. marca je prišla armada 10.000 mož in so ostali tu do 26. marca.

Tu še omenja Joh. Pancer, da so 22. marca 1797 uredili v opuščenem samostanu vojaško bolnišnico, v kateri se je takrat nahajalo preko 1000 ranjencev (iz francoskih bojev), katere je on (J. Pancer) kot župnik sam s sv. zakramenti previdel. Za umrle vojake se je na občinski gmajni blizu Drave

uredilo pokopališče. Danes o tem pokopališču ni najmanjšega sledu. Šola. Šolska kronika nam pripoveduje, da se ne da natančno dognati, kdaj se je pričel pouk v tukajšnjem kraju. Na vsak način pa že pred letom 1727. V letih 1809 - 1812 se je poučevalo v prvem nadstropju takozvane Knezove hiše v Marenbergu, sedaj p.d. „Rosenhof“. Za učitelja so postavili nekega mlinarja, ki je znal na violino igrati. Nato je bila šola nastanjena pri „Habjančeku“ na vzhodnem koncu trga, a do leta 1898. v današnji občinski hranilnici. Novo, današnjo šolo, ki je 6razredna, so postavili leta 1898. s pomočjo nekdanjega Schulverajna. Danes je tudi ta šola že premajhna. V trgu je tudi otroški vrtec, ki je nastanjen v lastni, lepi vili severno od cerkve.

Trška uprava.

Trg do leta 1722. ni imel svojega trškega sodnika, torej tudi ne svoje upravne oblasti, temveč le nekakega opravnika za svojo zemljiško gospo. Ta gosposka je bil nekaj časa samostan. Iz neke listine iz leta 1482. zvedemo, da je priorica Margaretha Honigthalerin prejela v svojo last grad, urad in deželno sodstvo za 50 denarjev (Muchar VIII./132). Tudi šentpavelski samostan je imel isto ulogo. Leta 1522 (22. avgusta) je predal cesar Karel V. opatu Ulriku v št. Pavlu marenberški grad, urbarij in deželno sodstvo. (Muchar VIII./318). - Pozneje je zopet marenberški samostan prevzel upravo trga. Šele 1. maja 1722 je podelila priorica tukajšnjega samostana dominikank, Katarina Suzana de Grotte kot zemljiška gosposka tržanom med drugim tudi pravico, da si smejo iz svoje sredine prosto izvoliti „rihtarja“, ki bo imel tudi nižjo sodno oblast v trgu.

V naslednjem podamo seznam trških rihtarjev :

Urräg Dominik 1724 - 1726.	Fürpas Matija 1763 - 1765.
Jurič Matija 1726 - 1730.	Pfanner Matija 1765 - 1768.
Urräg Dominik 1730 - 1732.	Dobnik Mihael 1769 - 1770.
Frank Valentin 1735 - 1737.	Stümpfl Joh. Jur. 1772 - 1776.
Grill Herm. Joh. 1739 - 1741.	Trätinek Nikolaj 1776 - 1779.
Dobnik Mihael 1742 - 1748.	Vogl Franc 1783 - 1789.
Hietel Johan 1748 - 1749.	Reiter Peter 1790 - 1792.
Dobnik Mihael 1750 - 1753.	Löger Matija 1796 - 1811.
Fürpas Matija 1754 - 1758.	Wulz Sebastijan 1812 - 1815.
Härtl Peter 1759 - 1760.	Schuster Kristof 1816 - 1826.
Trätinek Nikol. 1761 - 1763.	Eicholzer Johan 1826 - 1834.

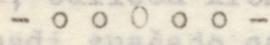
Krušnik Jakob 1834 - 1850.

Zasedba trga po jugoslovenskem vojaštvu ob koncu svetovne vojne, se je Ko so začeli leta 1850. izvajati novi avstrijski občinski zakon, se je po istem začela organizirati tudi marenberška občinska uprava, ki je pre- vzela od zadnjega trškega rihtarja Jakoba Krušnika ves inventar ter dolg v znesku 500 fl. Prvi trški župan je bil nato Ivan Bauer.

V naslednjem podamo zopet seznam trških županov do danes:

Bauer Ivan	15./VIII.1850 - 1855.	Bruderman Ivan	1884 - 1889.
Herič Jakob	1855 - 1861.	Langer Alojz	1./IV.1889 - 28/II.1917.
Bauer Ivan	1861 - 1863.	Lukas Hans	1./3.1917 - 7./I.1919.
Visiak Jožef	1863 - 1/I. 1871.	Fredan Franc	1919 - 1924.
Schmit Feliks	1871 - 1881.	Neuner Viljem	1924 - 1927.
Kukla Avgust	1881 - 1882.	Wrentschur Sigbert	1927 - 1934.
Rudel Jožef	1882 - 1884.	Ternik Franc	1934 - 1935.

Ternik Simon 1935 - 1941
Wrentschur S. 1941 - 1945
(Oba seznama sta po spisku gospoda H. Lukasa v Marenbergu).

Fidelajo se vse vrste žita, odličen krompir in radi prikladnih tal tudi precej hmelja. Hmeljevi nasadi znašajo ca. 80 ha, pridelok pa znaša letno ca. 350 centov. Tudi lesna industrija je dobro razvita (smreke, jelke). V nor. Trg si je kupil leta 1881. sirotišnico, 1895. je kupil zemljišče za občinsko pokopališče, tega leta je tudi dobil od gosp. Wrentschurja podarjeno hišo št. 89, v letu 1898. je kupil hišo št. 99 v Marenbergu, leta 1900 je bila kupljena hiša pri brodu čez Dravo, leta 1902. je zgradila občina lesen most čez Dravo, katerega pa je povoden naslednje leto odnesla in se je nato ponovno gradil, - leta 1905. je bil tvorjen vodovod, ki pa danes ne zadostuje več potrebam in ga bodo v kratkem povečali, leto poprej je trg kupil elektrarno v Vuhredu, v letih 1910 - 1912 je občina kupila nekaj zemljišč, katera pa je morala v letu 1924. odprodati v svrhu odplačila dolga, ki ga je napravila pri občinski hranilnici s podpisanjem vojnega posojila. Leta 1928. je občina kupila hišo št. 74, v kateri so danes nastanjeni nekateri državni uradi (sodišče, finančni oddelek, graničarski oddelek). Radi nakupa te hiše je prodala občina še ostale nepremičnine, tako da poseduje sedaj samo še nekaj ha gozda, občinsko sirotišnico, elektrarno, vodovod, pokopališče ter hišo št. 99 v Marenbergu. Hišo pri brodu na Dobravi je občina prodala jeseni 1938.

Zasedba trga po jugoslovenskem vojaštvu ob koncu svetovne vojne, se je izvršila brez incidentov, saj je prebivalstvo po večini slovensko. Mnogi se še prav dobro spominjajo pokojnega generala Majstra, ki je večkrat potoval skozi naš trg. Dobro bi bilo, če bi nam kdo od domačinov zapisal v spomin nekaj važnejših dogodkov iz prevratnih dni, da se ohranijo mlajšim generacijam boji za našo severno mejo pred pozabo.

Z novim občinskim zakonom iz leta 1936 je bil storjen konec samostojnosti trga, ker mu je bila priključena cela občina Zg. Vižinga in katast. občina Vas iz občine Remšnik. V nacionalnem oziru je ta priključitev velike važnosti, dočim je seveda za občinsko blagajno manj ugoden.

Gospodarske razmere.

Občina Marenberg ima danes 2150 prebivalcev in 335 hiš. Posestnikov je 213, kočarjev 65, najemnikov 56; površina znaša 472*80 ha in se razprostira med Dravo in državno mejo. Od tega je njiv in vrtov 255*50 ha, travnikov in pašnikov 106*70 ha, sadovnjakov 74 ha, gozdov 36*60 ha, pridelajo se vse vrste žita, odličen krompir in radi prikladnih tal tudi precej hmelja. Hmeljevi nasadi znašajo ca. 80 ha, pridelek pa znaša letno ca. 350 centov. Tudi lesna industrija je dobro razvita (smreke, jelke). V normalnih razmerah se izvozi ca. 350 vagonov lesa. V vshodnem delu trga je velika Vrenčurjeva usnjarna in parna žaga.

Ker je kraj z okolico lep in podnebje zdravo, prihajajo zadnja leta v Marenberg mnogi letoviščarji.

- o o 0 o o -

Od kdaj je hmelj na Marenberškem polju?

Ko smo omenili pridelovanje hmelja na Marenberškem polju, ne bo odveč, če povemo nekaj o njegovi zgodovini, saj ga opazi popotnik že v okolici Ruš in potem na mnogih krajih tja do Prevalj.

Meine innigst geliebte gute Mutter, Frau

Therese Suppanz

Trägerin des Silbernen Mutterkreuzes

ist nach langem, mit großer Geduld ertragenem Leiden Samstag, den 29. Juli 1944, im Alter von 75 Jahren, sanft entschlafen.

Die Einsegnung und Verabschiedung der teuren Dahingeshiedenen findet Dienstag, den 1. August 1944, im Trauerhause, Carneristraße 1, Marburg, statt, wonach die Überführung auf den Ortsfriedhof in Mahrenberg erfolgt. Dort geleiten wir sie um 18 Uhr zur letzten Ruhe.

Die Seelenmesse wird Donnerstag, den 3. August um 8.30 Uhr in der Franziskanerkirche in Marburg-Drau gelesen.

Marburg-Drau, Mahrenberg, den 30. Juli 1944.

**Für die Familien Suppanz und Kupnik
Otto Suppanz.**

dem sich ein Vorbeimarsch der Formationen vor dem Bundesführer anschloß.

erappell am Samstag

V sich die Fahne verdient. Sein Dank galt dem Ortsgruppenführer und seinen Mitarbeitern, ganz besonders aber der Bevölkerung für ihre opferwilligen Leistungen, für ihre Treue und für ihren unverrückbaren Glauben.

In längeren Darlegungen sprach er dann über die Bedeutung des Führerdankens und über das bei ihm notwendige Verantwortungsbewußtsein, ferner über das Verhältnis von Staat, Partei und Wehrmacht. Die Untersteiermark, so sagte er weiter, war deutsch, ist deutsch und wird deutsch bleiben, umsomehr aber müsse die Sprachenfrage in den Vordergrund treten. In Marburg dürfe es nur noch die deutsche Sprache geben.

Auch der Kreisführer schloß mit einem hinreißenden Appell, in diesen Tagen die Nerven zu behalten.

Anschließend nahm der Kreisführer die Eröffnung der Leistungsschau vor, die das außerordentlich große Können in der

Stauwener zu kenn
erkennenswerter ge
folg. Er sprach der
insbesondere aber
Dank und seine A
der Ortsgruppenf
liches Wirken, se
Geist, so sei auch
kann stolz darauf
Reiterer, der das
der Partei trägt.

habe, der jederzeit
tionalsozialistischer
nermut erfüllt. Ni
rer die großen
einzelnen Ämter ei
den inneren Ver
gruppe befaßte, g
für die kommende
rerehrung und der
oder fallen, aber n
fand der Führerap

Drückte der Beri
führers in Zahlen
des Arbeitsjahres i
so gewann man in
die in Vertretung
Kreisinspekteur Ste

Ugodna lega in primerno podnebje Marenberškega polja sta napotila posestnico gospo Theo Suppanz, da je že leta 1904 poiskovala saditi hmelj, - to važno industrijsko rastlino. Z velikimi stroški so bili nato postavljeni na njenem posestvu obširni hmeljski nasadi, ki sličijo malim gozdovom.

Kakor danes, tako je gospa Suppanz že v predvojni dobi poleg domačinov najemala za obiralke hmelja Hrvatice, ki jih je včasih okoli 300 v glavni sezoni obiranja. Zvečer po končanem delu doni iz grl veselih obiralk pesem, da se razlega daleč po trgu in čez polja. To ni bilo prav nekemu predvojnemu časopisu, ki je očital g. Suppanz, da hoče najbrže s temi delavkami „Pohrvatiti“ Dravsko dolino.

Od začetka so tržani nezaupljivo gledali na hmelj in minilo je nekaj let, da so spoznali njega pomen in donosnost. Do zadnje svetovne vojne je imelo komaj 4 - 5 posestnikov svoje hmeljske nasade. Po vojni pa so ti nasadi tako naglo nastali, da ga danes skoraj ni posestnika, vsaj večjega, ki ne bi imel hmelja. Ob dobrih letinah se res s hmeljem nekaj zasluži, toda ne smemo pozabiti, da so strški vzdrževanja tudi ogromni, posebno zadnja leta, ko cena ni stalna. Tudi se včasih zgodi, da kupcev ni, hmelj obleži v shrambah in čez leto dni ga lahko skurijo, ker se še za steljo ne da porabiti.

V trgu se je osnovala hmeljarska zadruga, ki si je postavila leta 1928 ob Vuhreški cesti veliko sušilnico. Rekli smo, da se pridelava v Marenbergu letno približno 350 centov hmelja. Od tega odpade dobra polovica samo na gospo Suppanc, ki si je uredila lastne sušilnice in shrambe v opuščenem samostanu. Tam je danes 5 peči za sušenje.

Hmelj je prinesel Marenbergu nekaj blagostanja in so tržani zato lahko ponosni, pa tudi lahko hvaležni gospej Suppanz, ki je hmelj vpeljala. † 29.7.1944 v Marenbergu.

Podružnice marenberške župne cerkve.

Ko smo govorili o župni cerkvi sv. Mihaela, smo omenili, da ima danes še 4 podružnice, in sicer: Št. Ilj v Zg. Vižingi, Sv. Martin v Spod. Vižingi, Sv. Trije kralji na Radlu in Sv. Janez na Suhem vrhu. Hočemo tudi o njih nekaj spregovoriti. Glej tudi slike in tlorise cerkva!

22m dolga, 7m široka. V njenem šematizmu najdemo, da je cerkev zidana 1792. leta. V stari župni kroniki pa najdemo, da je stala na prednji strani župne cerkve letnica 1683, na prižnici pa 1746.

1. Sv. Trije kralji na Radlu.

Najstarejša izmed vseh podružnic marenberške župnije je menda cerkva Sv. Treh kraljev na Radlu. Oddaljena je od župne cerkve 4 km in stoji v višini 823m, obdana od gozda. Po „Sematizmu lavantinske škofije za leto 1937“ je cerkev sezidana 1732 leta - toda na vsak način bo starejšega datuma. Zidavo te cerkve je dovolil lavantinski škof Gašpar plem. Stadion (1673 - 1704), ki je sam položil temeljni kamen. V župni kroniki čitamo namreč: Cerkev Sv. Treh kraljev na bližnjem hribu (Radlu) je podružnica v začetku omenjene župne cerkve v Marenbergu in še ni posvečena, ker zidanje, pri katerem sem jaz (Franc I. Gašpar plem. Stadion škof lavantinski) pred šestimi leti prvi temeljni kamen položil, še ni dokončano. Letnice ni pri tem odstavku, sklepati pa smemo s sigurnostjo, da je bilo to okoli leta 1680.

Cerkev je dolga 22m, široka 8m, visoka 5*50m in je obrnjena proti vzhodu. Presbiterij in ladja sta obokana. Glavni oltar nosi na atiki letnico 1891(renov.). Pod njo je okrogla oljnata slika Marijinega kronanja, spodaj pa kipi sv. Treh kraljev. Glavni oltar je lesen. Ravnotako stranska oltarja v ladji in nimata posebne zgodovinske vrednosti. Pač pa zbuja zanimanje stara oljnata slika brez okvirja, in ki visi poleg desnega stranskega oltarja. Slika predstavlja Tri kralje, ki se poklanjajo božjemu detetu. Je zelo dobro izdelana in je škoda, da sameva tako ob strani. Najbrže je bila nekdanj na glavnem oltarju.

Kake starejše letnice ne najdemo nikjer v cerkvi ali zunaj nje. Leta 1911. je bila cerkev zadnjič renovirana, in bi bila danes ponovno potrebna temeljitega popravila, kajti omet se lušči na vseh koncih in krajih. Tla pokrivajo kamenite kvadratne plošče. Pred vojno so bili v zvoniku 3 zvonovi, vlti v Celovcu, in sicer veliki z letnico 1856, ravnotako srednji z letnico 1856, in mali z letnico 1842. Danes sta le dva nova jeklena zvana. Kaka je cerkev danes, je razvidno iz priložene slike in načrta (iz leta 1938).

Prve zvonove je podružnica dobila iz Celovca, kakor večina cerkva v gorah Dravski dolini. Ko se večji zvon s šajke vozili dol po Dravi, je beje v bližini Spodnje Vižingi, se je prelomil in se preobrnil. Zvon se je potopil v globočino in ga vkljub ponovnim poskusom niso mogli izvleči.

2. Št. Ilj v Zg. Vižingi.

Ta cerkva je oddaljena 2km od župne cerkve proti zapadu in stoji nad državno cesto, 358m nadmorske višine. Obrnjena je proti vzhodu. Je leta 1938 so svečano proslavili 200letnico posvetitve glavnega oltarja.

1956 so cerkev popravili, ker se je med morebitno obnovo izkazalo, da je cerkev v zelo slabem stanju. Tudi v bližini cerkve so našli nekaj zanimivih stvari.

22m dolga, 7m široka in 5*50m visoka. V že omenjenem šematizmu najdemo, da je cerkev zidana 1792. leta. V stari župni kroniki pa najdemo, da je stala na prednji strani zunaj cerkve letnica 1683, na prižnici pa 1746. Na vsak način je ta podružnica približno tako stara, kot ona pri Sv.Treh kraljih, če ne starejša. Presbiterij in ladja sta obokana, okna oglata. Prižnica in oltarji (glavni in 2 stranska v ladji) so leseni in preprosti. Na presbiterijevem slavaloku je letnica 1903 (renovirano!), ravnokotno najdemo zunaj cerkve na vzhodni strani tik pod streho letnico 1930. Zanimiva je zunaj cerkve, na zapadni strani levo od glavnih vrat v steno vzdignjena stara rimska nagrobna plošča. Škoda, da je brez letnice. Na fotografiskem posnetku je ploščo dobro videti.

3. Sv.Martin v Spod.Vižingi.

Ta podružnica je oddaljena 2*5km od župne cerkve v naselbini Spod.Vižinga, ki leži vzhodno od Marenberga. Cerkev stoji 329m nad morskovo višino, obrnjena je proti vzhodu; zidana je leta 1702 in je 22m dolga, 8m široka ter 6m visoka. V glavnem je podobna cerkvi sv.Ilja. Ladja in presbiterij sta obokana. Leseni glavni oltar nosi veliko oljnato sliko sv.Martina, ki seka z mečem svoj plašč, na atiki pa je slika Marije z Jezusom, nad njo pa letnica posvetitve 1738. Renovirana je bila cerkev leta 1883. Desni oltar v ladji ima veliko oljnato sliko sv.Petra in Pavla, nad njo pa manjšo, ki predstavlja sv.Cirila in Metoda. Levi oltar v ladji ima oljnato sliko Matere božje nad njo pa sv.Jožefa. Slike na obeh stranskih oltarjih je moral napraviti isti slikar.

19.junija 1873 opoldne je udarila strela v cerkveno streho, ki je bila s škodlami krita in je z zvonikom vred pogorelo vse ostrešje. Tudi oba zvana sta se v silni vročini stalila. Naslednje leto, 1874, so vso škodo popravili in tudi 2 nova zvana so nabavili. Ker so ju pa med vojno morali oddati, so nabavili leta 1923. dva jeklena zvana.

Prve zvonove je podružnica dobila iz Celovca, kakor večina cerkva v gornji Dravski dolini. Ko so večji zvon s šajko vozili dol po Dravi, je baje v bližini Spod.Vižinge butnil čoln ob pečino in se preobrnil. Zvon se je potopil v globočino in ga vkljub ponovnim poizkusom niso mogli izvleči, ker se je zaril v mehko dravsko dno. Baje je še danes tam v strugi za Tilkom.

Leta 1938 so svečano proslavili 200letnico posvetitve glavnega oltarja.

1956 so cerkev podrli, ker se je radi nove cehstane drave dvignila in so cesto višje speljali, kam baje stoji cerkev.

starinske klopi z 4. Sv. Janez na Suhem vrhu. arenberškem samostanu. Na vsaki strani v ladji jih je spredaj po 3.

Najznamenitejša podružnica je romarska cerkev slovela daleč naokoli in procesije od vseh strani so se pripravljale v hran sv. Janeza Nepomučana. Morda bi se kdaj žele slavo prejšnjim dni.

Najznamenitejša podružnica je romarska cerkev sv. Janeza Nepomuka na Suhem vrhu. Oddaljena je dobre 4 km severovzhodno od trga in stoji v višini 551m. Dozidana je bila leta 1735. Dolga je 35m, široka 15*50m in visoka 9*60m. Obrnjena je proti vzhodu.

Pred davnim časom je stal na mestu sedanje prostorne cerkve tako zvani Geratov križ, kjer se je z dovoljenjem lavantinske škofije včasih opravljala sv. maša. Nekaj let pozneje, 1720 - je dal premožni kmet Marko Gerhold na tem mestu postaviti kapelico za 100 ljudi. Ko je leta 1724. škof Jožef I. plem. Atems poslal nekega duhovnika na vizitacijo v te kraje, je obiskal tudi omenjeno kapelico ter zvedel, da še ni bila posvečena in imenovana po nobenem svetniku. Predlagal je torej, naj se določi kot patron sv. Janez Nepomuk, kar je bilo vsem po volji. 16. maja 1725. je bila posvečena na ime sv. Janeza Nepomuka. Kmalu je daleč na okoli zaslovela kot znamenita božja pot. Vedno več ljudi je prihajalo sem. Zato je leta 1729. prosila občina sporazumno s prednico samostana dominikank Katarino Suzano pl. Grotta lavantinski ordinarijat za dovoljenje, da bi se na mestu kapelice postavila cerkev. To se je tudi zgodilo. Na god sv. Florijana, 4. maja 1735. je bila cerkev Sv. Janeza Nepomuka na Suhem vrhu od lavant. knezoškofa Jožefa I. Ožbalta grofa plem. Atemsa, ki se je tu mudil 2 dni, slovesno konsekrirana. Istočasno je bila tam tudi birma. Tako je torej ta cerkev že preko 200 let stara.

Priorka Suzana je darovala za veliki oltar lepo doprsno oljnato sliko sv. Janeza Nepomučana, pred katerega podobo so se baje godili čudeži. Te podobe danes ni več.

V glavnem oltarju je kip sv. Janeza, vrh oltarja pa letnica 1732. Levi oltar v ladji nosi oljnato sliko sv. Notburge, desni pa olj. sliko sv. Izidorja. Oba oltarja nosita na atiki letnico 1742. Poleg levega oltarja v levi steni ladje je lep kip Marije z božjim detetom v naročju. Na steni poleg desnega oltarja je manjša slaba oljnata slika sv. Jožefa z Jezusom (z letnico 1833). Na cerkvenem ostrešju je tesar vrezal „1758“. Na desni od presbiterija je zakristija z oratorijem v nadstropju.

Ta cerkev Sv. Janeza Nepomučana je največja od vseh na Slovenskem, ki so posvečene temu svetniku. Presbiterij in strop ladje sta obokana. Strop ladje je ojačen s po tremi stebri na vsaki strani. Zidani kor je nosita dva ogromna stebra. Skozi levega vodijo stopnice na kor. Desno nad korom je zvonik z dvema jeklenima zvonoma brez letnic. Zanimive so

starinske klopi z vložki. Bile so nekdanj v marenberškem samostanu. Na vsaki strani v ladji jih je spredaj po 3. Pred vojno je ta romarska cerkev slovela daleč naokoli in procesije od vseh strani so se zgrinjale v hram sv. Janeza Nepomučana. Morda bo spet doživel slavo prejšnjih dni.

Umetnostni spomeniki.

Opis in ocena umetnostnih spomenikov je pravzaprav delo strokovnjaka - umetnika, in bo prej ali slej tudi moral kateri pregledati stare likovne umetnine, ki so raztresene v Marenbergu, oziroma v Dravski dolini. Imam tu v prvi vrsti v mislih slike.

Nekako središče umetnosti je bil brez dvoma samostan dominikank, kakor je to bilo po vseh samostanih v srednjem in začetkom novega veka. S sigurnostjo namreč lahko trdimo, da je samostan v prejšnjih stoletjih povabil marsikaterega umetnika, ne samo slikarja, ampak tudi druge. Priča temu so na pr. lepi srebrni relikviariji, ki se nahajajo danes na križnem oltarju v župni cerkvi in ki izvirajo iz nekdanjega samostana. Gotovo je tudi, da je marsikateri slikar, kipar in zlatar v dolgi dobi skoraj VI. stoletji odložil med temi tihimi zidovi delo svojega uma in svojih spretnih rok, saj vemo, da so ravno samostani vneto podpirali umetnost vsaj v času najlepšega razvoja.

Marijin steber, ki je danes v trgu, je stal nekoč na samostanskem dvorišču. Kiparja-umetnika ne poznamo, je pa to lepo ometniško delo iz začetka XVIII. stoletja, če ne morda iz dobe, ko so samostan na novo pozidali (okoli 1660).

O slikarjih in njihovih delih vemo malo. V početku marenberških matičnih knjig najdemo dva slikarja po imenih Fromüller in Pürzel. Marenberžan pa najbrže nista bila, le njuni otroci so vpisani v krstno knjigo. 10. junija 1737 je bil krščen Anton, sin Adama Pürzel in njegove žene Ane Klare, botrovala pa sta samostanski upravitelj Hanžič Jožef in g. Regina Vragova. 7. januarja 1738 pa je bila krščena Marija Suzana, hči slikarja in zlatarja Janeza Fromüllerja in njegove žene Eleonore. Imela sta pozneje še 5 otrok. O tesnih zvezah tega slikarja z duhovščino in samostanom pričajo betri, ki so bili izmenoma duhovniki in samo-

stanski upravitelji, oziroma njih žene.

Verjetno je, da je nekdanji samostan hranil precej slik njunega čopiča, ne vemo pa, kje so danes raztresene. V Vuzeniški cerkvi za glavnim oltarjem čitaš: Christoforo Rudolf, iconographo Klagenfurtensi extractum, dein a Joane Benedicto Fromüller pictore Marenbergensi deauratum fuit 1738. - Bil je torej Fromüller tudi pozlačevalec okvirjev.

V marenberški župni cerkvi vidimo na obeh stranskih oltarjih v ladji po dve in dve oljnati slike, na vsakem torej veliko glavno sliko in nad njo manjšo. Ta štiri olja mora tudi manj izkušen gledalec prisoditi zamisli in roki istega slikarja pred davnim časom. Ne vemo pa, kdo je umetnik. Na desnem oltarju v ladji je oljnata slika, ki predstavlja sv. Frančiška Ksaverija, kakor je posnet po mnogih drugih slikah. Na levem oltarju v ladji je tudi olje, ki predstavlja Marijo s Kristusom let v naročju pod križem.

Na desni strani v našem klostru najvač iz grofovskih rodbiše 2 olji starejše dobe visita v cerkvi, v levi in desni stranski kapeli, in sicer na njunih vzhodnih stenah. Očividno sta deli enega umetnika, vendar ne istega kot prej omenjene oltarne slike. V levi kapeli visi na steni olje Marije z božjim detetom v naročju. V desni kapeli pa slabše olje, ki predstavlja sv. Florijana gasečega trg. Pod sliko je besedilo, ki pove, da so se tržani marenberški zaobljubili darovati maše v čast sv. Florijanu, ki naj jih varuje pred ognjem. Zraven je letnica 1721, ki nas spominja na veliki požar, ki je uničil trg. Morda se je v sosednjih cerkvah ali pri zasebnikih ohranil kak umotvor bi naših slikarjev. Na vsak način bo treba to enkrat preiskati.

Najstarejši umotvor je vsekakor v župni cerkvi. Je to stara freska levo v presbiteriju nad grobnico plemiča Hansa Lerchenfelda in nosi letnico 1523. Renesančna slika predstavlja Marijo, pod katere plašč se zatekajo verniki. Freska je drugače dobro ohranjena, le barve so malo obledele. (Glej posnetek!). Freska nad desno kapelo predstavlja Marijino oznanjenje in je bila napravljena meseca maja 1938.

- o o o o o -

Iz pričujočega dela dobimo zaokroženo sliko Marenberga v preteklosti. Ni ravno mnogo, kar nam pripovedujejo viri, in priznam, da delo še ni popolno, posebno kar se tiče novejših dobe. Toda mnogo je krajev, o katerih vemo še manj. Upam, da bo knjižica koristila zgodovinarju pa tudi domačinu, ki bi se hotel seznaniti s pestro zgodovino našega Marenberga.

Za sklep pa naj sledi naslednja povest iz dobe samostana!

Sestra Silva.

„Poslušajte! Pošteno je zagleda tistemu mlinarju, tam ob Velki, ob potoku je stal njegov mlin. Od vseh strani so mu nosili v mlin, ker daleč okoli ni bilo drugega mlinarja. Pa je zato ničvrednež jemal po tri merice namsto po eno. Kmetje pa so se mu pridušali, da ga vržejo pod jez. Pa so le spet prinašali. Mlinarju so se položile skrinje in mehovi z noko,

pa je Mali samostanski zvon je še enkrat za slovo žalostno zavekal. Kakor otroški glasek se je lovil tenki glas zvona čez Kalvarijo in Pavlijeve peči pa se je poizgubil med ostrejši marenberških domov. Zadnji „miserere“ je ritudi že zamrl. Vrsta dominikank se je razporedila po stezi in krenila nazaj domov proti samostanu. S sklonjenimi glavami so se izgubljale redovnice je skozi porto v mračne zidove. Velja, „pa boš nosil mehove z noko na kmetiške Gruče postarnih žensk so se še obirale in postavale po poti. Ozirale so se za moškimi in se čudile: „Lej jih dedcev, starih! Odkod so se le vzeli na pogreb te ponižne nunci?“ „Ti dobite gotovo kaj vina v čebrih in sodih!“

Pa so druge hitro dale odgovor: „Morebiti kako poznanstvo iz mladih let! Saj pravijo, da so te dominikanke v našem kloštru največ iz grofovskih rodbin, imenitne knežne in kaj vem še!“ „Noji! Taka jedaja in pijaša pre ne!“ „Tudi ta, ki smo jo danes zagrebli, pravijo, da je bila graščinska. Pa prav z našega gradu je bila, baje marenberška princesa nekdanj. Kaj ne veste?“ vsajajo oči mlinar prgišče teh rumenih cekinov v puščico svetega

„Kaj praviš, naša domača princesa, marenberška? Pa menda ne tista Velja, tista ravbarska ljubica?!...“ pol je raznašal mlinar mehove po kmetijah. „O, nemarnice ve! Ali niste nič čule o sestri Silvi? Na spregled rajnke res nikoli ni bilo. Vedno je tičala v zidovju ter molila dan in noč. Tako so mi pravile kloštrske dekcle. V grobu bi se obrnila sestra Silva, ko bi čula vaše nemarno gobeždanje!“ „A vidite, starega! Naravnost dol proti

„Est - tiho!“ so svarile druge in se plašno ozirale proti gradu na skali. „O križani, če te kdo čuje! Graščinska roka je dolga in ječa globoka!“ Pa se je spet oglasila ona druga staruha: „Pa bo le nekaj res! Vedno sem si mislila, tista ravbarska Velja bo le tista sestra Silva, Bog se ji usmili duše; tista, ki jo je vzela noč in je pobegnila tja gor na Pohorje do Ravbarske peči. Vsa dolina je trepetala pred njo in njenimi rokomavhi. Siromaku, kmetiškemu človeku ni storila nikoli nič hudega, četudi smo se je bali. Gosposki prevzetiji, trškim pijavkam, tem pa je bila res za petami. Ej, Bog ti daj dobro Velja ali Silva - pa mir tvoji duši!“

„Ej, teta, jaz pa le tako pravim, da je bila ta rajna, če je res tista Velja, s samim rogatim v tovarišiji. Takih stvari, kot jih je počenjala ta roparska ljubica, ne zmore krščanski človek. Mar niste čule, kako je zaigrala tistemu skopemu mlinarju tam dol pod Velko?“

„Nič nismo čule! Kako pa je bilo?“ - so se oglasile ženske hkrati in obkrožile starko.

sijala „Poslušajte! Pošteno je zagodla tistemu mlinarju. Tam ob Velki, ob potoku je stal njegov mlin. Od vseh strani so mu nosli v mlin, ker daleč naokoli ni bilo drugega mlinarja. Pa je zato ničvrednež jemal po tri merice namesto po eno. Kmetje pa so kleli in se pridušali, da ga vržejo pod jez. Pa so le spet prinašali. Mlinarju so se polnile skrinje in mehovi z moko, pa jo je vozil s šajko dol do mariborskih prekupcev. Doma v kleti pa so rasli v čebričku cekini, v polovnjaku srebrniki. Dekličen. Da si je učil. Nečeva Vse to je zvedela Velja, roparska glavarica, in je nekega večera privedla svoje bradače v mlin. Skopuh se je dušal na žive in mrtve, da nima božjaka pod streho, mehovi pa da so pripravljene za kmete, da pridejo ponje. „No, prav,“ - je dejala Velja, „pa boš znosil mehove z moko na kmetiške domove. Veliko hoje bo, a znosil boš vse do zadnjega, pa čeprav tovariš tri dni in tri noči. Ali prej si dobro podložite želodce, ti in moji ljudje. Alo, dečki stari, v kleti dobite gotovo kaj vina v čebrih in sodih!“ Razbojniki vdero v klet, najdejo čeber s cekini, prevale sod, in ko vanjem zacvenklja, razbijejo doge. Kup tolarjev se usuje iz polovnjaka. Velja pa se samo smehlja: „Tako, dečki, moji! Taka jedača in pijača gre najbolje v malhe. Ej, črni Jovan, vsakemu naših možakov eno prgišče v žep, v vsak meh po en cekin na vrh moke! A kadar poneseš tovore na Hlebov vrh, naj vsujejo oče mlinar prgišče teh rumenih cekinov v puščico svetemu Ignaciju. V zahvalo za preobile merice! Zdaj pa tovari, sodrga mlinarska!“ Dva dni, dve noči, tretje pol je raznašal mlinar mehove po kmetijah. Na pol mrtev se je privlekel domov, spustil vodo na rako pa skočil pod mlinsko kolo. Drugi dan ga je mrtvega izvrgla voda nekje tam dol pod reko Velko. Tako, zdaj veste, kdo je bila ta pobožna Velja!”

„Joj, da nas kdo ne čuje! - Ga vidite, starega! Naravnost dol proti nam ga nese, dedca starega! Je bil tudi na pogrebu; za velikim križem je stal. Bežimo, da ne ujame kaj v ušesa!“ vitezov bradačev. Kar kljake so si podajali kakor kokoši pred jastrebom, so se razbežale ženske po poteh in stezah za vogali. Doma pa so imeli kaj za otepat. Ko je sonce zašlo za Košenjakom, so matere že strašile otroke: „Le čakaj sitnoba! Velja, roparska glavarica, pride pote pa te zanese v Ravbarske peči!“

Brat njen, gospodar na Marenberškem gradu, ta je bil ves drugačen. Bil je slabič po postavi in naravo - ven pa zapravljivec in popivač.

Večno je bil s šentpavelskim samostanom v laseh radi pravic na Radlu. Ker je vedno ljubil lezel v dolžove, je narajl deti greč in kar je bilo z njim.

Med tem se je nabralo v marenberški krčmi „Pri Hudi luknji“ precej gostov, ponajveč pogrebcev. Za pogrinjeno mizo v kotu so sedeli trije starejši moški, ki se jim je poznalo, da jim niso hrbti za plugom ohromeli. V kotu se je naslanjal na komolce plečat starec, ki mu je šla od čela dol čez lice rdeča brazgotina. Njemu nasproti je sedel drug starec, ki mu je

sijala pleša, kot šcip na nebu. Poleg njega se je naslanjal na ročaj gro-
mozanskega meča zastaven moški, vojak - soldnik, ki je bil bolj podoben
kakemu obubožanemu plemiču.

Naslonivši se z glavo na mečišče, je požmrknil možakar - mečar brka-
ču v kotu: „Kako to Lukež, da do danes nisi nikomur črhnil, kako je bilo
nekdaj na gradu s to Véljo ali sestro Silvo! Pa pravijo, da si bil nekđaj
pri graščinskih v službi in si mnogo vkup tičal z dekličem. Da si jo učil
mečevanja, pravijo, in spremljal na lov in prejezdil z njo vse pohorske
grape in planje. Povej no, kako je bilo z Véljo v dekliških letih! Saj
pozneje, ko je bila že potegnila z doma, tudi nama ni bila neznanka! Kaj
ne, divji Kopnik!“

Dregnil je z ročajem soseda plešca in šcip je prikimal in dejal :
„Zdaj že lahko razmaješ svoj jezik, dosti dolgo ti je počival.“

Lukež si je potegnil z dlanjo preko brazgotinastega čela, si popra-
vil košate baruse in začel: „Ej, bili so to časi, lepi časi, vama rečem!
Ona živa in nagajiva kot cel vražič. A tudi jaz sem bil takrat drug člo-
vek. In meč mi je v rokah plesal! Nobenega se nisem bal. Ženski posli de-
kliču niso bili mar. Zdaj je bila na konju, zdaj je šla na lov s sokoličem
na roki, pa spet k mečevanju v borilnico. Jaz pa sem jo poučil o vseh taj-
nostih borjenja. Marsikak širokoustni plemič, ki je prišel na grad, se je
osramočen pomuznil, ko mu je Vélja izbila meč iz roke. Cel vražič vama re-
čem, ta Vélja. In pozneje, ko je dorasla, je še mene dostikrat usapila;
kakor vihra jo je neslo po pohorskih planjah, preko grap in preko oken na
Jezerju. Še divjo jago, ki hrumi v nočeh čez kope, bi bila menda prekosila
in zađaj pustila.“

Dekliču nisem bil le varih in učenik. Kot oče sem jo rad imel. Jaz
se nisem podil za njo, veš divji Kopnik, kakor ti misliš; pač pa se je gna-
lo za njo dosti plemenitih gospodkov in vitezov bradačev. Kar kljuge so si
podajali. Ona pa seveda, je imela vse za norce. In če si je kak ženin le
preveč dovolil, ga je izzvala na mečevanje. A vsakemu je izbila jeklo iz
pesti in muhe iz glave. Kot polito kučki so se muzali iz gradu. Zdaj vesta,
kaka je bila Vélja nekđaj.

A brat njen, gospodar na Marenberškem gradu, ta je bil ves drugačen.
Bil je slabič po postavi in naravi, zraven pa zapravljivec in popivač.
Večno je bil s šentpavelskim samostanom v lasih radi pravic na Radlu. Ker
je vedno globlje lezel v dolgove, je moral dati grad in kar je bilo z njim,
v zastavo tistemu bogatemu grofu z Vurberga. Strašno bogat je bil ta Vur-
beržan; zlata je imel bojda toliko, da bi z njim lahko zasul vurberški
vodnjak. In znan je ta vodnjak, globok je, da bi lahko deset marenberških
stolpov stalo v njem drug na drugem.

Pa pride nekoč Vurberžan s spremstvom na marenberški grad in zasnubi - Véljo. Njo seveda, še vprašajo ne, če hoče. Kar z bratom sama skleneta kupčijo: ti meni sestro nevesto - jaz tebi zadolžno pismo, da ga vržeš v ogenj in se namah iznebiš dolgov! In začelo se je veseljačenje na gradu, ki je trajalo več tednov.

Vélja je v začetku zbesnela, nato so ji lica pobledela. V hudo zagato je prišla. Vurberžan se ji je studil do dna duše. Raje umreti, kot takega vzeti! Začela je premišljevati: rojstni grad, vsi ti lepi gozdovi, polja in livade naj pridejo v tuje roke? Ko bi šlo le za njo samo, ji ne bi bilo hudo. Svet je širok in vrata dominikank pod gradom so ji vedno na široko odprta. Ali nanjo gleda vsa častitljiva vrsta prednikov na domačem gradu; od prababice Gizele in njenega sina Sifrida, ki sta pozidala grad in samostan, pa do danes, ko je prišla tolikšna sramota nad njen dom - vsi ti Marenberžani bi jo obsodili. Ne, grad njenih prednikov ne sme propasti!

Zavrelo je v njej. Izmužnila se je z gradu, zajahala svojega vranca in odvihrala v pohorske samote. Cel dan in vso noč se je gnala po planjah in grapah, kakor da jemlje slovo od ljubih krajev, kjer je preživljala svojo mladost. Vsa utrujena, razpraskana po rokah in licih in z razcefrano obleko se je vrnila v grad.

Zdelo se je, da se je umirila. Vdala se je potem ženinu bogatašu z Vurberga. Na ognjišču pa je plamen objel zadolžno pismo.

Nekam čudno se je potem tista zaroka z Vurberškim razplela. Kar divje vesela je začela priganjati, naj se brž odpravijo na ženinov dom. Zajezdili so konje, snubci in njih spremstvo, grof Vurberški z razigrano nevesto na čelu.

Šlo je kot veter po cesti vzdolž Drave. Tam ob velikem ovinku, kjer sega goščavje tik do vode, se četa nenadoma ustavi, ker so ležale čez pot nanovo posekane hoje. Iz sence planejo črne postave. Preden so se mogli svatje ubraniti, že leže konji prebojeni na tleh. Samo Vurberški in nevesta ostaneta v sedlih. Vélja zaokrene konja in se zapodi med smrečje, v slovo pa še zamahne z roko. Vurberški pa je mislil, da ga kliče za sabo in je zdirjal za nevesto. In pohorsko goščavje ju je požrlo.

Pa ne, da bi mislili, da je Vélja ta napad naročila? Že mogoče, da je bilo kako prijateljstvo s Črnim Jovanom, vitezem - klatežem. A ne vem nič gotovega, kako je bilo poslej. Ko je bila izginila Vélja, tudi meni ni bilo več obstati na gradu. Osedlal sem konja, opasal meč in odšel za dolga leta v tuje kraje."

Prav tedaj se je zaobrnil Vurberški nazaj proti domu. Zanda se je odločil, da bi obšel neprobojne in se od nasprotni strani približal nevesti.

„Kako se je z Véljo dalje godilo, pa vama jaz lahko povem,“ je povzel besedo divji Kopnik in si pogladil bele grive s pleše.

„Vprav v tistih časih sem bil v zvezah s črnim Jovanom. „Hej, okno, Kopnik!“ je ukazal takrat po tistem napadu na svate - „čuj Kopnik, tam gori pred Jezerjem se postavi na prežo! Kakor štor boš stal, pa oprezoval boš tam, kjer se steza spusti v rušje. Te bom morda potreboval tam prej blizu na Planinki!“ - Tako je dejal in jaz sem ga ubogal. Kajti ne bi bilo dobro mu ugovarjati. In sem stal v rušju skrit, noge so mi odrevenele, sam sebi sem se zazdel kakor štor.

Pa ti zatopoče tam dol čez Javorič in kakor da jo je gozd izbruhnil, pridirja na vrancu Vélja. Naravnost skozi rušje naganja vranca, po stezi proti jezerskim oknom.

Vélji kar za petami pridrvi drugi jezdec - vitez Vurberški. Čisto v penah je bil njegov konj, tako ga je podil. Ročno sem ga spoznal po perjanici in po barvah. Najraje bi ga bil dregnil pod rebra, pa kaj, ko nisem imel takega ukaza.

Vitez jo je ubiral naravnost po sledi za Véljo. Kot vihra je završal mimo mene. Ko je bil mimo, stegnem vrat in gledam, gledam....

Vélja pa se podi tja proti jezerskim oknom. Kakor da je kaka mlaka, preskoči prvo okno, plane čez drugo, čez tretje. Pred velikim Črnim jezerom pa se vranec hipoma ustavi, prhne vstran. Na levi in desni pa zanke in kljuge zvitih borovcev. Vélja pritisne ostroge konju ob lakotnice, pritisne se vrancu na vrat - in žival se vzpne ter švigne kot puščica preko črne vode. Do členkov se pogrezne vranec onstran jezera v mehko mahovje ter zmagoslavno zahrza. Vélja se spet zravna v sedlu, pogleda za zasledovalcem in izzivalen nasmeh ji zaigra na licih. Kakor v vzpodbudo zamahne z desnico: Le brž za mano ženin moj! Nevesta te že čaka!

Ni bil slab jezdec, ne strahopetec grof Vurberški. Spravil je pramca čez vsa manjša okna, pred velikim jezercem pa se je žival ustavila; ustrašila se je črne globočine.

Tako sem zijal tja na Jezerje, da nisem nič čul, odkod se je vzela človek pred menoj. - „Ohoj, divji Kopnik! Lej ga, kako zeva! Ali te Jezernik vabi, ali kaj?“

Tako se mi je rogal in potrepljal po plečih naš poglavar - črni Jovan. Kar sapa mi je vzelo, ko sem ga spoznal. Ko sem mu z glavo pomignil tja na Jezerje, je dejal: „Vem, pojdiva bliže!“ In potegnil me je za sabo po stezi med rušje.

Vprav tedaj se je zaobrnil Vurberški nazaj proti nama. Menda se je odločil, da bi obšel nepregazno vlačje in se od nasprotne strani približal nevesti.

,Hohoho !..Lej ga viteza klavernega! Lep ženin to, ki se ne upa čez lužo k svoji nevesti! Hohohooo..!' se zakrohoče črni Jovan. Vurberški zapiha kot gad, če mu na rep stopiš. Pred njim črno okno, zadaj na stezi midva - črni Jovan z mečem, jaz z bodalom v roki. Pa še očitek strahopetnosti - pred očmi neveste! Z zobmi zaškrta, zaobrne pramca, mu zasadi ostroge v živo. Žival se vzpne na zadnje noge, plane naprej in pljusk - na sredo jezera. Še nekajkrat je začofotalo in oba, konj in jezdec sta se potopila v črno globočino. Rečem vama, da ju je Jezernik potegnil dol v svoj grad. Kajti potem je zabobnelo, zavrelo v jezeru, strele so se ukresale, ulilo se je v curkih in iz stoterih žrel so zabruhali izvirkki dol pod Planinko. Ko so se vode unesle, so našli drugi dan pod Kasjakovim studencem sedlo in vitezovo čelado.

Pa črni Jovan? Vélja pred njim ni bežala, obrzdala ga je potlej, našega poglavarja in slepo je ubogal Véljo, ki je postala sedaj glavavica naše bande. Noben grad ni bil varen pred Véljo. S krinko čez obraz, z golim mečem v roki je vihrala na čelu svojim bradačem. Kadar so njeni ljudje začeli pleniti in grabiti, je povabila meč in se obrnila vstran. Ničesar ni jemala zase. Pa tudi tega ni dopustila, da bi delali domačinom, kmetom krivico. Toda meni in še nekaterim starejšim le ni bilo povšeči, da bi nas ženska komandirala. Pustil sem vse in se vrnil pod našo Kopo." In divji Kopnik si je šel z dlanjo čez plešo, zvrnil kozarec na dušek, nato pa nadaljeval: „O Vélji so potem govorili čudne storije. Da je v družbi s peklenščkom, o tem že nihče ni več dvomil. Da hodi k Jezerniku v svate, ker se najraje potika po Planinki, da skoči na svojem vrancu s Planinke na Rogljo, z Roglje na Klopni vrh, odtod pa zaplava v Ravbarske peči. Tam pa, da imata s črnim Jovanom gnezdo v skalni duplini. Kako se je končalo tam v Ravbarskih pečeh, pa ne vem natančno. To boš pa ti bolje vedel prijatelj mečar, ki si bil pri tem zadnjem žegnu zraven !" Kopnik je skončal svoje spomine in zvrnil na dušek še en kozarec vina.

„Seveda vem!" - je pritrdil mečar. „Saj sem bil zraven. V votlinah nad Šumikom smo bili tako skriti, da nas ne bi bil mogel živ krst najti. Pod nami je bila voda, nad nami peči, na okoli pa debelo goščavje. Naša steza je šla skozi votle peči med prepadi. Na dveh krajih so morali naši stražarji poriniti ploč čez brezno, da si se mogel splaziti čezenj.

V tej trdnjavi smo imeli zadosti živeža za več mesecev, če bi nam kaka sila zaprla izhode. Pa zlata, srebra in kovanega denarja in dragocenosti z gradov - za polne skrinje ga je bilo. Te zaklade je čuvala Velja in jih po potrebi delila našim možakom. A tudi v koče siromakov se je zatrkil marsikak tolar. Vse to bogastvo pa se je nateklo šele potlej, ko je Velja zagospodarila. Znala pa je! Noben naklep ji ni spodletel.

Črni Jovan ji je bil slepo poslušen. Le radi pijače sta tu in tam zaropotala, kadar se je vrnil natreskan iz doline. In ta njegova žeja ga je nazadnje ugonobila.

V St.Lovrenc ga je že dolgo mikalo. Tam je samopašil štacunar-krčmar, ki je sedel na kupu denarja. Tega je imel črni Jovan na muhi; skominalo ga je po njegovih tolarjih, še bolj pa menda po starini v kleti.

'Kdo se bo le s tako purgarsko pijavko ukvarjal' - mu je Velja ugovarjala. Pa ker le ni popustil, se je nazadnje vendar dala pregovoriti. Toda navzoča ni hotela biti pri tem nizkotnem poslu. Pred odhodom ga je še svarila, naj bo previden. V trgu da se je nabralo veliko število vojakov in galjotov z bližnjih gradov, ki stikajo po grapah okoli St.Lovrenca.

'Naglo in tiho opravite svoj posel! Udarite šele takrat, ko nočni čuvaj odpoje polnočno uro! Pa da se mi ne opijete po končanem delu! Pustite sode pri miru, da vas vrag ne omami! Vedite, da se morate vrniti, preden veliki zvon zapoje! Če ne, ste izgubljeni!' Tako je svarila Velja. Oj, da bi jo bil poslušal Jovan in njegovi možaki! - Jaz nisem bil z njimi, ker sem moral tisto noč stati na straži pri prepadu.

Odkraja je šlo vse gladko. Udrli so k štacunarju čisto po tihem. Nabasali so si žepe in bisage. Pa jih je vrag zmotil, da so šli v klet povohat. Seveda se niso mogli ustaviti žlahtni črnini. Ni bilo dolgo, pa so pocepali kot mehovi po tleh. Tudi črnega Jovana je vrag omamil. Naslonil se je na polovnjak in zaspal. Že se je svitala jutranja zarja, a žolne natrkane so še zmerom spale.

Takrat pa zapoje veliki zvon. In v klet se usujejo oboroženi soldniki in graščinski galjoti. Nekaj naših posekajo, ostale povežejo. Tudi črnega Jovana so odgnali s seboj. Tam so jih po ječah mučili in nazadnje je res eden izdal naše skrivališče.

A Velja je to že pričakovala. Ko jih tisto noč ni bilo pravočasno nazaj, je razkopala zaklade in nam nasula bisage, potem smo se razkropili na vse strani.

Ko so prilezli biriči in galjoti tja gor v Ravbarske peči, je bilo gnezdo že prazno. Tudi Velja je izginila. Šla je v samostan. Šele zdaj ob

smrti sestre Silve se je razvedelo :Vélja, roparska poglavarka je umrla.

Pa kaj bi vama še več pravil; saj je tudi vaju privedla danes tista nevesela pot semkaj, prav tako kakor mene in še marsikoga, bi dejal.

„Kako pa je bilo potlej s črnim Jovanom? Je li res, da jo je popihal?“

„Res, res se jim je iztrgal iz krempljev! Pa se ni skozi zidovje prekopal. Že so ga biriči vlekli na morišče, ko je nekaj naših planilo nanje. In v tisti zmedi se jim je izvil in izgini. Potlej ni bilo o njem ne duha ne sluha. Navsezadnje je morda tudi on v kak klošter potegnil, kakor njegova ljubica. Pa ju bo obadva rogač prav tako cvrl, kakor nas druge, ki“

„....ki si nemarna čeljust bil in boš! Vsaj na mrtve v grobu ne lajaj!“ - Tako je mečarju prestregel besedo slok starec, ki je dotlej tičal sklonjen in zavit pri sosednji mizi. Tik za hrbet mečenoscju je stopil, ko je izgovoril te besede.

Ta pa je planil pokonci in potegnil meč iz nožnice. Pogledal je neznancu v obraz in zastrmel v njegove oči. Tedaj mu je desnica z mečem omahnila. „Črni Jovan!“ je dahnil in se naslonil na rob mize. -

Neznanec pa se je molče obrnil, sklonil spet glavo na prsi, da si je skrtil obraz v robove plašča in počasi odkorakal skozi vrata. - Precej za njim se je tudi ona trojica možakov potihem izmuznila izza mize v kotu.

Eden izmed gostov, ki so še ostali v izbi se je oglasil: „Glavo stavim, da so bili to sami rokomavhi, ki so šušljali tamle v kotu!“

„Saj, saj! Vélja, tista roparska nevesta je bila, ki so jo pokopali danes, pa so se zato zbrali rokomavhi na sedmino!“ - je pritegnil drugi.

Še marsikatero so uganili tisti dan o Vélji in njenih prigodah. A bili so si vsi edini v tem, da se ni slabo godilo ne siromaku ne kmetu, dokler so po gradovih trepetali pred roparsko poglavarko Véljo iz Ravbarskih peči.

P. W. POSCH

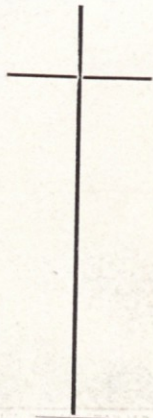
SALVATORIANER, WIEN I.

SVETA HEMA KRŠKA

S. Hemma von Gurk

CUM APPR. ECCL.

Gospod je s prisego potrdil
in ne bo preklical: „Ti si duhovnik
na veke po Melkizedekovi vrsti!“
(Ps 109, 4)

France
Goričnik
NOVOMAŠNIK

CELOVEC
8. JULIJA

PODGRAD
15. JULIJA

1956

V I R I .

1. J.Gruden: Zgodovina slovenskega naroda.
2. H.Pirchegger: Tagespost (1914) in Geschichte der Steiermark.
3. J.Mravljak : Nadžupnija in dekanija Vuzenica (1928).
4. J.Mravljak : Kmetski stan do jožefinskih reform (1938).
5. A.Stegenšek: Konjiška dekanija (1909).
6. D.Kraft: Das untersteirische Drauland (1931).
7. Časopis za zgodovino in narodopisje XXIV.
8. Marenberška in župnijska kronika.
9. Krajevni leksikon Dravske banovine.
10. Listine in akti arhiva deželne vlade v Gradcu (L A G), katerih prepise je dal na razpolago g.J.Mravljak.
11. Vse fotografske posnetke, risbe in črteže ozir. načrte je napravil pisatelj sam na licu mesta.

Pisatelj.

Grb trga Marenberg

Marenberg, pogled na trg z grajskega hriba. (1932).

Pečat
Sifrida Marenberškega .

Pečat Sifridove žene
Rikarde.

Pečat Ulrika Marenberškega
(1307).

Marenberški samostan po Vischerjevi sliki iz leta 1680.

Marenberg: Marijin steber iz nekdanjega samostana, danes v trgu.

Spominska tabla nad glavnim portalom v samostanu :
levo Sifridov, desno prioričin grb - iz leta 1666.

Steber iz ene bivših celic v
samostanu (1938).

Marenberg: razpadajoči samostan dominikank. (1930)

Marenberg: pogled na celotni samostan s ceste. (1927).

Lepo samostan, desna duorec, v ozadju grajski hrib
(Po neki risbi iz leta 1830).

Pogled iz južnega samostanskega
poslopja proti severu.

Levo samostan, desno graščina, zadaj grajski hrib,
gledano iz Zg.Vižinge.(1938).

Vuhred ob Dravi - 1959

"Dravsko jezero" in novi most čez Dravo

Pogled na dvorec od severozapadne strani.

Na Kalvariji.

ca. 1840

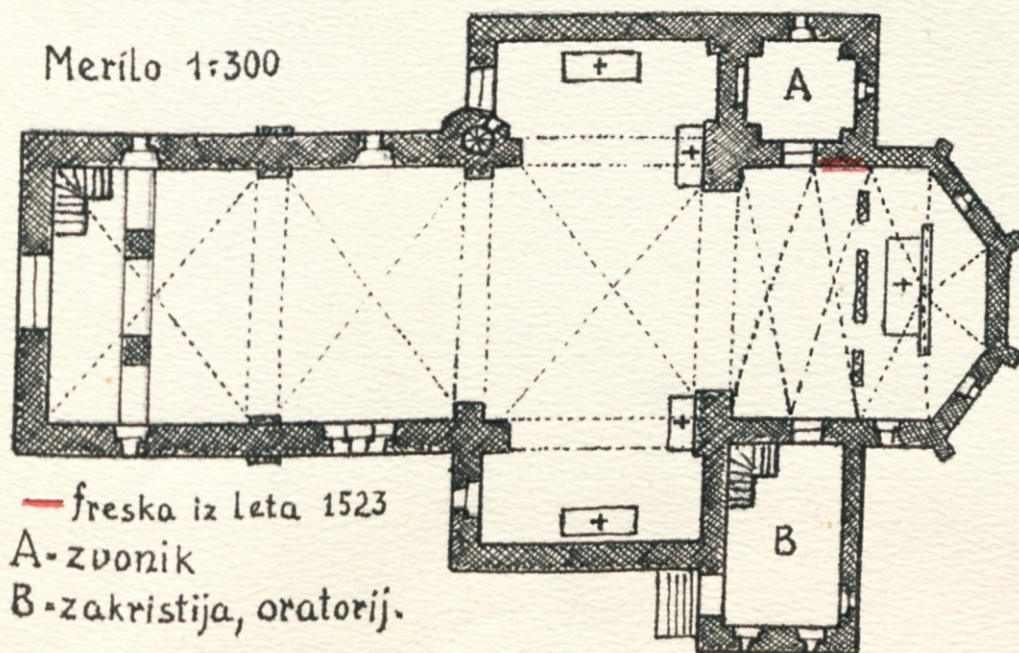
Pogled s Kalvarije na marenberški dvorec
last ge.T.Zupanc - ostrešje zgorelo aprila 1939.

V živo skalo vsekane
vdolbine, ki so služile
za nameščanje svetih
podob in kipov za ča-
sa samostana. Skala
stoji severno za Kal-
varijo, kakih 20 ko-
rakov zapadno od nek-
s danjega mosta.

Marenberg, župna cerkev sv. Mihaela.
Spodaj: načrt cerkve.

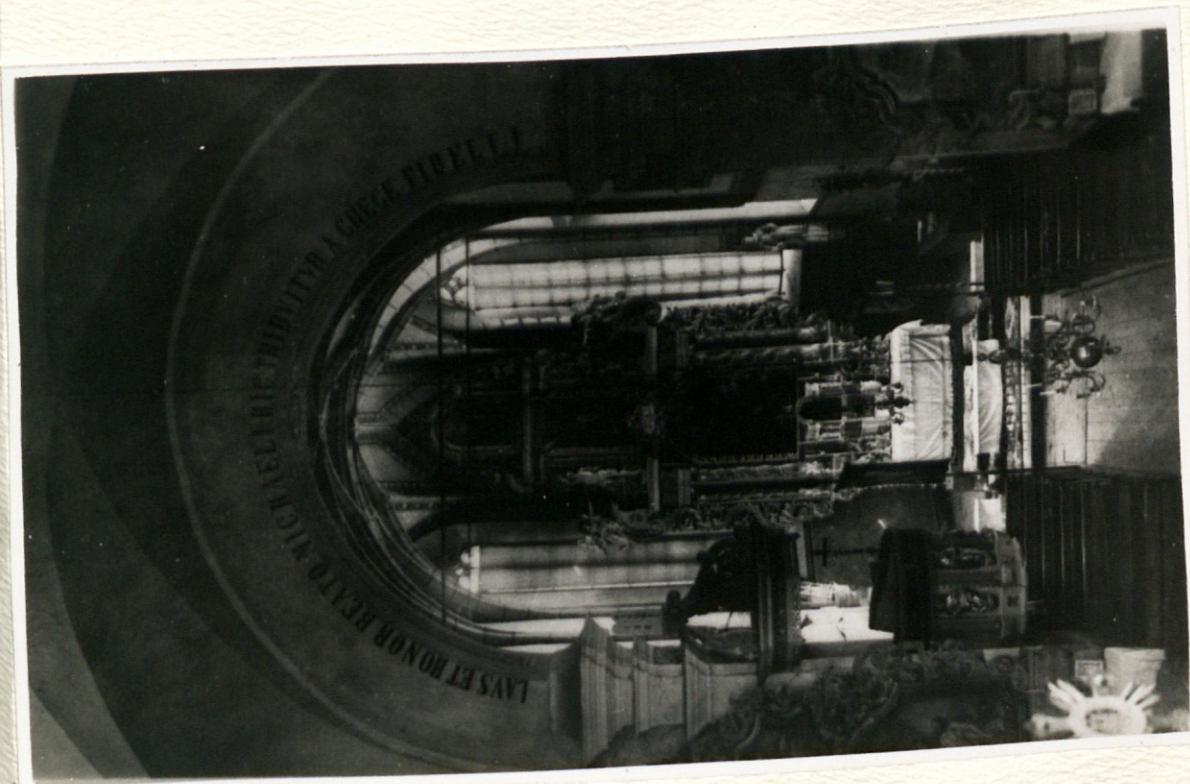

Stara freska iz leta 1523, Levo v presbiteriju, nad grobnico Hansa Lerchenfelda.

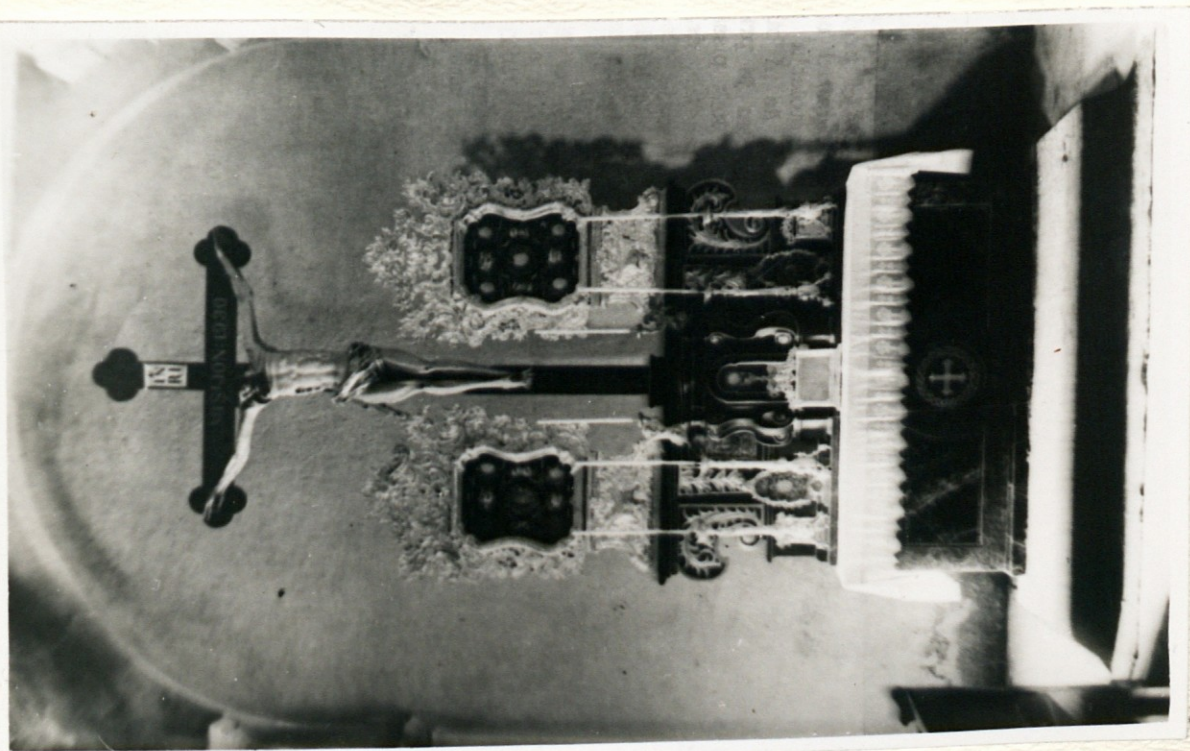

Freska iz leta 1938, desno v ladji nad vhodom v kapelo.

Marenberg: župna cerkev sv. Mihaela.

Pogled s kora na glavni oltar

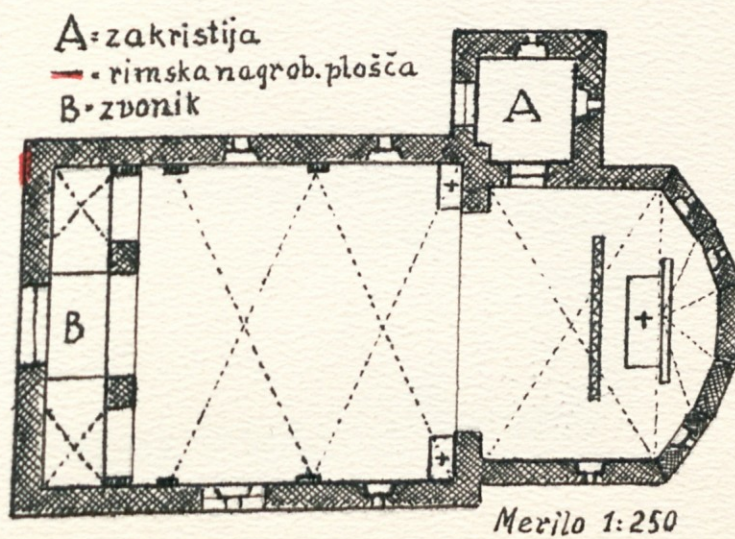

Stari križev oltar iz samostana.

Marenberg: župna cerkev.

Št. Ilj v Zg. Vižingi, marenberška
podružnica. Spodaj: načrt cerkve.

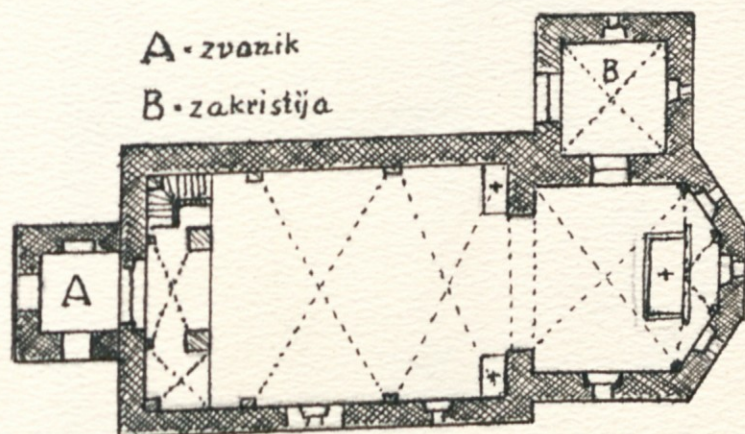

Rimska nagrobna plošča, vzidana na
zapadni steni zunaj cerkve Št. Ilja
v Zg. Vižingi. (K tekstu na strani 3).

Sv. Trije kralji, marenberška
podružnica. Spodaj: načrt cerkve.

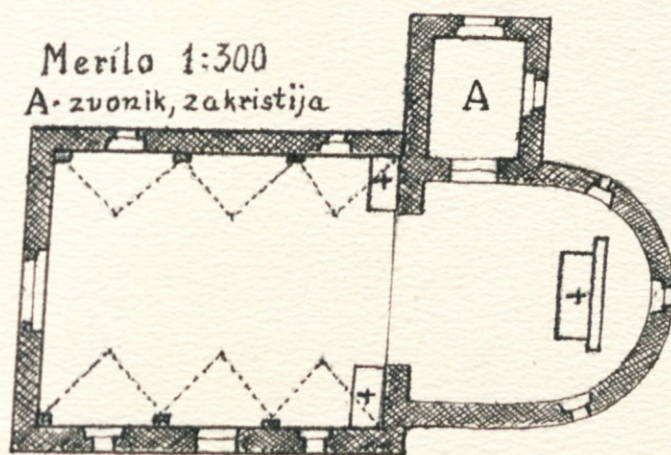

A - zvanik
B - zakristija

Merilo 1:300

Sv. Martin v Spod. Vižingi, marenberška
podružnica. Spodaj : načrt cerkve.

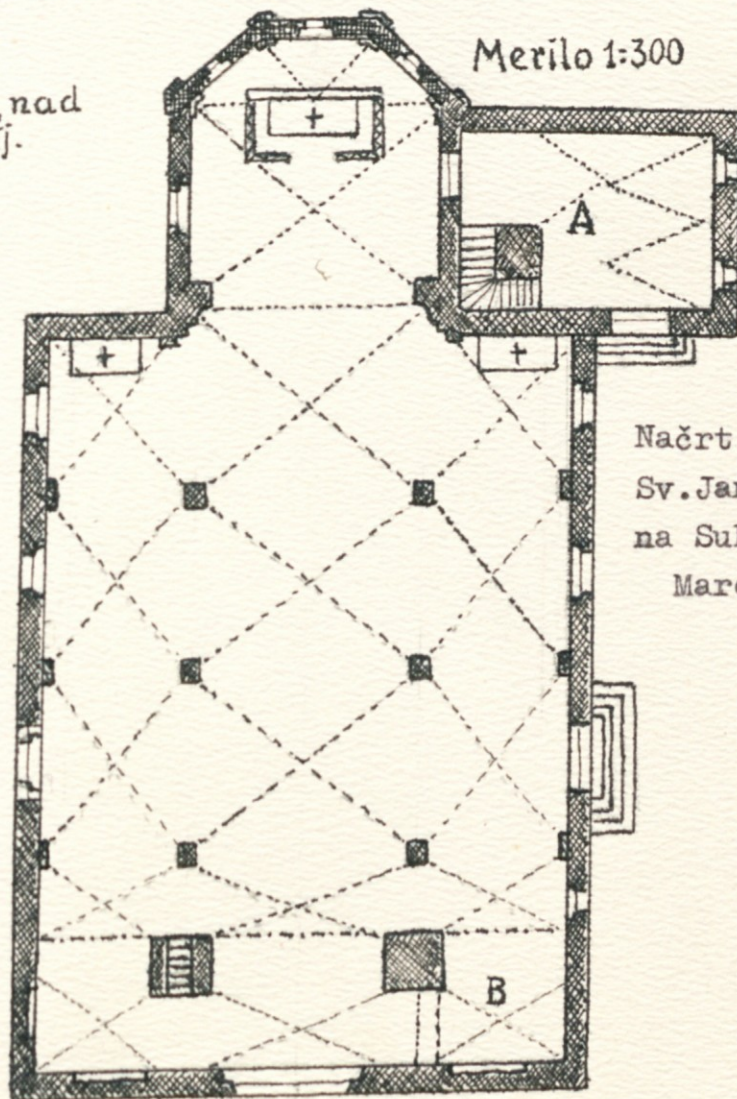

1956 so to cerkev podrti, ker je bila napoti
novi cesti. Glavni oltar so prinesli v cerkev
v Spod. Vižingi, kjer sem ga videl julija 1959.

Sv. Janez na Suhem vrhu, marenberška podružnica.

A = zakristija, nad
njo oratorij.
B = zvonik

Načrt cerkve
Sv. Janeza Nepomuka
na Suhem vrhu pri
Marenbergu.

